

Achter de schermen

Een verkennend onderzoek naar downloaders van kinderporno

Anton van Wijk
Annemiek Nieuwenhuis
Angeline Smeltink

Beke *reeks*

Achter de schermen

Achter de schermen

Een verkennend onderzoek naar downloaders van kinderporno

Anton van Wijk

Annemiek Nieuwenhuis

Angeline Smeltink

Beke *reeks*

In opdracht van

Programma Politie & Wetenschap

Omslagillustratie en vormgeving

Marcel Grotens

Drukwerk

GVO Drukkers & Vormgevers B.V.

Anton van Wijk, Annemiek Nieuwenhuis en Angeline Smeltink

Achter de schermen

Een verkennend onderzoek naar downloaders van kinderporno

ISBN 978-90-75116-56-4

Inhoud

Vooraf	9
1 Inleiding	11
1.1 Fysiek misbruik van kinderen	11
1.2 Kennislacunes	12
1.3 Doelstelling en onderzoeksvragen	14
1.4 Leeswijzer	15
2 Opzet en uitvoering van het onderzoek	17
2.1 Literatuursearch	17
2.2 Interviews	17
2.3 Casusmateriaal	18
<i>Casus 1 - Dirk-Jan verzamelt graag en veel</i>	<i>19</i>
3 Kinderporno op het internet	21
3.1 Omvang kinderpornografisch beeldmateriaal	21
3.2 Oud en nieuw beeldmateriaal	22
3.3 Aanbod en vindplaatsen	23
3.3.1 Commerciële verspreiders	23
3.3.2 Commerciële websites	23
3.3.3 Vrij toegankelijke netwerken	25
3.3.4 Besloten netwerken	25
3.4 Verschuivingen in het aanbod	27
3.4.1 Vercommercialisering van de kinderpornomarkt	27
3.4.2 Kinderporno gaat steeds meer ondergronds	28
3.5 Verschijningsvormen	29
3.5.1 Digitale foto's	29
3.5.2 Pseudofoto's	30
3.5.3 Filmmateriaal	30
3.5.4 Verhalen	30
3.5.5 Live kinderporno	31
3.6 De afgebeelde kinderen	31
3.6.1 Geslacht en leeftijd	31
3.6.2 Etniciteit	32
3.6.3 Eigen kinderen van de downloaders	32
3.7 Aard van de poses	33
3.7.1 Copine-databank (indeling I)	35
3.7.2 Nederlandse (opsporings)praktijk (indeling II en III)	36
3.8 Resumé	37

<i>Casus 2 - Roel houdt van bondage</i>	41
4 Persoon van de downloader	43
4.1 Aantal downloaders	43
4.2 Geslacht en leeftijd	43
4.3 Etniciteit	44
4.4 Burgerlijke staat	45
4.5 Opleidingsniveau en beroepskeuze	45
4.6 Vrijetijdsbesteding	46
4.7 Psychische problemen	47
4.7.1 Verslaving	47
4.7.2 Psychosociale en persoonlijkheidsstoornissen	47
4.7.3 Seksuele stoornissen	48
4.8 Alcohol- en/of drugsgebruik	49
4.9 Resumé	49
<i>Casus 3 - Dick downloadt en filmt</i>	53
5 Motieven en werkwijze van de downloader	55
5.1 Motieven voor en functie van downloaden	55
5.1.1 Downloaders over hun 'motieven'	56
5.1.2 Respondenten over motieven van downloaders	57
5.2 Opslag van kinderporno	59
5.3 Beveiligingstechnieken	61
5.3.1 Fysieke maatregelen	62
5.3.2 Softwarematige maatregelen	62
5.4 Resumé	63
<i>Casus 4 - Stefan zoekt steeds hardere kinderporno</i>	67
6 Afwijkend online en offline gedrag van de downloader	69
6.1 Online gedrag: grooming en chatrooms	69
6.2 Offline gedrag	71
6.2.1 Seksreizen	71
6.2.2 Fysiek misbruik	73
6.3 Criminaliteitspatronen	77
6.4 Verspreiding en/of het produceren	78
6.5 Verschil met hands-on misbruikers	79
6.6 Resumé	80
<i>Casus 5 - Jaap is een stoere vent maar valt op kinderen</i>	83

7	Typen downloaders	85
7.1	Typologieën van downloaders	85
7.1.1	Typologie van McLaughlin	85
7.1.2	Typologie van Krone	86
7.1.3	Typologie van Lanning	88
7.1.4	Typologie van de respondenten	88
7.2	Resumé	90
	<i>Casus 6 - Jan heeft alleen nog zijn kinderporno</i>	91
8	Antwoorden, implicaties en suggesties voor vervolgonderzoek	93
8.1	Beantwoording onderzoeksvragen	93
8.2	Integratie van de bevindingen	96
8.3	Theoretische bespiegeling	100
8.4	Implicaties voor de aanpak	101
8.5	Suggesties voor vervolgonderzoek	104
	Begrippenlijst	107
	Literatuur	108
	Bijlage 1 Overzicht van de geïnterviewde respondenten	114
	Over de auteurs	115

Vooraf

Voor dit verkennend onderzoek heeft Bureau Beke samengewerkt met De Waag, het centrum voor ambulante forensische psychiatrie van de Van der Hoeven Stichting. Bij De Waag willen wij de volgende personen danken: Joan van Horn en Jules Mulder voor hun bereidheid tot samenwerken en Ruud Bullens die als externe referent is opgetreden. Daarnaast zijn we de geïnterviewde experts erkentelijk voor het delen van hun kennis met ons. Ook andere mensen hebben bijgedragen aan dit onderzoek en zijn een woord van dank verschuldigd. Bij het KLPD zijn dat Chris Groeneveld en Eric Kuijl en bij Bureau Beke zijn het de collega's Ilse van Leiden, Hilda Lubbers en Agnes Cornelissens voor hun hulp bij de literatuursearch en/of het houden en uitwerken van de interviews. Tot slot, maar zeker niet in de laatste plaats, bedanken wij de volgende leden van de leescommissie voor hun waardevolle opmerkingen: Peter Reijnders (landelijk projectleider Verbeterprogramma Aanpak Kinderporno), Dave van der Sluis (adviseur Programma Aanpak Cybercrime), Jack Wever (Nederlands Politie Instituut) en Frits Vlek (Programma Politie & Wetenschap).

Kinderporno in de 19e eeuw – Lewis Carroll

Charles Lutwidge Dodgson leefde aan het einde van de 19e eeuw en was wiskundige, logicus, schrijver en fotograaf. Onder de naam Lewis Carroll is hij voornamelijk bekend geworden van de boeken Alice's Adventures in Wonderland en Through the Looking-Glass. Het was een wat neurotische, zonderlinge man die stotterde en aan een oor doof was. Hij had geen volwassen vrienden, maar ging gemakkelijk met jonge meisjes om en raakte hier ook mee bevriend. Hij stotterde alleen maar in het bijzijn van volwassenen, bij kinderen voelde hij zich vrij. Hij kon kinderen goed vermaken, bijvoorbeeld met goochelen. Met de dochter van een huisvriend, genaamd Alice, had Dodgson een goede vriendschap opgebouwd. Hij onderhield met Alice en ook andere vriendinnetjes een levendige correspondentie. Ook is het boek Alice's Adventures in Wonderland een soort ode aan haar. Naast wiskundige en schrijver was hij ook een niet onverdienstelijk amateurfotograaf. Hij maakte foto's van kinderen die soms gedeeltelijk ontkleed waren. Na zijn dood werden er afbeeldingen van blote jongetjes en meisjes gevonden.

Bron: Respondent en Wikipedia

1 Inleiding

Dit onderzoek gaat over downloaders van kinderporno; een vorm van cybercrime dat vrijwel altijd fysiek seksueel misbruik van kinderen inhoudt.¹ Het is niet zo dat sinds de doorbraak in het gebruik van internet in de jaren negentig ook kinderenporno is ontstaan. Zoals uit de casusomschrijving van Lewis Carroll al blijkt, was er in de 18e eeuw ook al kinderporno en vermoedelijk ook al daarvoor. Maar het fenomeen is sinds de jaren '90 wel zichtbaarder geworden en er is vanuit verschillende hoeken meer aandacht voor gekomen. In dit inleidende hoofdstuk schetsen we kort de problematiek van het fysieke misbruik van kinderen, in het bijzonder gaat het daarbij om de persoon van de misbruikers. Paragraaf twee handelt over de kennislacunes met betrekking tot personen die kinderpornografisch beeldmateriaal downloaden van het internet. Die lacunes monden uit in de doelstelling van onderhavig onderzoek en afzonderlijke onderzoeksvragen.

1.1 Fysiek misbruik van kinderen

Seksueel misbruik van kinderen is een wijdverbreid verschijnsel. Over degenen die kinderen fysiek misbruiken, meestal mannen, is reeds veel geschreven. Op de vragen hoe iemand een pleger van seksueel misbruik wordt en wat hij voor persoon is, zijn in de loop van de tijd verschillende antwoorden gegeven (o.a. Gijs, 2002; Vermeulen et al, 2003). Er zijn specialistische theorieën die uitgaan van één bepaalde invalshoek.² Seksueel gedrag is echter complex gedrag dat wordt bepaald door verschillende factoren. Een enkele factor schiet tekort om seksueel misbruik te kunnen verklaren. Finkelhor & Araji (1986) stellen een vierfactorenmodel voor dat afzonderlijke theoretische invalshoeken verenigt. Het model laat zien waarom personen op een gegeven moment beginnen met het seksuele misbruik én daarmee doorgaan. De eerste factor is de emotionele en seksuele band die een volwassene met een kind kan hebben. Seksuele opwinding die kinderen bij de volwassene teweegbrengt, is de tweede factor. De derde factor in het model zijn de blokkades die de volwassene ervaart in het aangaan van volwassen relaties waardoor hij zich tot kinderen wendt. Ontremming (disinhibitie) vormt de vierde factor. Het is de combinatie van voornoemde factoren en de mate waarin die van toepassing zijn in het leven van een volwassene die maakt dat seksueel misbruik van kinderen kan ontstaan en doorgaan. Na een delict kan een zichzelf versterkend effect optreden (in termen van meer cognitieve vervormingen, minder blokkades et cetera). Naast het vierfactorenmodel zijn er ook andere theoretische modellen ontwikkeld die de onderlinge samenhang van verschillende factoren beschrijven. Bijvoorbeeld Marshall & Barbaree (1990) noemen in hun biopsychosociale theorie van seksuele agressie biologische factoren, kindertijdervaringen, de sociaal-culturele context en situationele variabelen die kunnen uitmonden in een zedenmisdrijf. Vooralsnog hebben de (geïntegreerde) modellen

een theoretische basis en zijn ze niet in hun totaliteit getoetst in de praktijk.³ Dat is ook erg moeilijk. Veelal wordt onderzoek gedaan naar een bepaalde variabele, bijvoorbeeld de rol van hechting in de ontwikkeling van seksueel afwijkend gedrag.

Vanuit de klinische praktijk zijn diverse pogingen ondernomen om die heterogene groep misbruikers van kinderen onder te verdelen in typologieën of classificaties. Het meest basale onderscheid in misbruikers van kinderen hebben Groth et al. (1982) gemaakt door te spreken van het gefixeerde en het regressietype. De gefixeerde pleger zou kunnen worden aangemerkt als pedofiel, ofwel iemand met een exclusief seksuele voorkeur voor kinderen, die hij als geschikte sociale en seksuele partner beschouwt. De plegers worden ook wel aangemerkt als preferentiële plegers. De regressieve pleger daarentegen heeft een seksuele voorkeur voor leeftijdgenoten, maar kan zich door situationele omstandigheden schuldig maken aan seksueel misbruik. Deze simpele tweedeling doet weinig recht aan de praktijk waar plegers van seksueel misbruik trekken kunnen hebben van beide typen. Er is eerder sprake van een continuüm dan van een dichotomie. Vanuit de politiepraktijk (FBI) is voortgebouwd op de indeling van Groth et al. (1982). Holmes & Holmes (1996) onderscheiden drie subtypen binnen het preferentiële en vier binnen het situationele type. Elk subtype kenmerkt zich door specifieke kenmerken en achtergronden. De auteurs pogen daarmee meer recht te doen aan de heterogeniteit van misbruikers dan eerder genoemde tweeling in pedofiel en situationeel. Deze classificaties zijn echter gebaseerd op praktijkervaringen van klinici en politiefunctionarissen en missen derhalve een empirische basis.⁴ Een bekende uitzondering betreft de classificatie van Knight & Prentky (1990) die op basis van empirisch onderzoek uiteindelijk een groot aantal (sub)typen van misbruikers kunnen onderscheiden. Vanwege de complexiteit ervan is de praktische toepassing ervan in de politieke praktijk minder groot.

1.2 Kennislacunes

Waar het onderzoek naar de plegers van fysieke misbruikers van kinderen veel kennis heeft opgeleverd over wie zij zijn, waarom zij misbruik (kunnen) plegen en op welke wijze zij dat doen, is er bij de downloaders van kinderporno sprake van een grote kennislacune. Pas sinds de laatste jaren duiken met enige regelmaat berichten op over personen die betrappt worden op het in bezit hebben van soms grote hoeveelheden kinderporno die zij hebben gedownload op hun computer. Het 'nieuwe' karakter van deze groep daders heeft te maken met de forse toename van de mogelijkheden en gebruikers van het internet. Heden ten dage maakt kinderporno onlosmakelijk deel uit van het internet (in de breedste zin van het woord). Waar voor het digitale tijdperk de liefhebber aangewezen was op obscure seksshops die de blaadjes onder de toonbank verkochten (kinderpornografische afbeeldingen gaan overigens veel verder terug dan de jaren '60 en '70 van de vorige eeuw), is het nu bij wijze van spreken een kwestie van een druk op de knop van de computer om kinderporno te downloaden en te bekijken.⁵ Er zijn geen betrouwbare gegevens voorhanden om iets te zeggen over de omvang van het aantal kinderpornoafbeeldingen op het internet. Daarvoor is het verschijnsel te omvangrijk, want het is per definitie internationaal en ondoorzichtig. Uit diverse bronnen wordt wel duidelijk dat het een groot probleem is en dat het toeneemt. In 2007 krijgt het Landelijk Meldpunt Kinderporno 7.500 meldingen van kinderporno. Hiervan zijn er 700 terug te voeren op sites die in Nederland gehost zijn. In 2006 gaat het in totaal nog om 100 meldingen

(www.meldpunt-kinderporno.nl). Volgens een schatting ligt het aantal commerciële website voor kinderporno wereldwijd op meer dan 100.000 (US House of Representatives, 2007). Het aantal sites met kinderporno neemt fors toe (Kierkegaard, 2008). Kinderporno is een industrie waar tientallen miljoenen in worden verdiend. Er zou jaarlijks aan miljarden dollars in kinderporno omgaan (Schell et al., 2007). Kinderpornografisch beeldmateriaal kan daarnaast nog worden uitgewisseld via bijvoorbeeld peer-to-peercontacten en nieuwsgroepen. Het aantal afbeeldingen is inmiddels ontelbaar geworden; kinderporno is een mondiaal probleem. De huidige technische mogelijkheden van opslaan, productie en verspreiding van kinderporno zijn vermoedelijk mede debet aan de forse toename. Bezitters van kinderporno hebben tegenwoordig de mogelijkheid om miljoenen afbeeldingen op hun computer op te slaan en te delen met anderen. Die ontwikkeling is zeer snel gegaan, afgemeten aan het aantal afbeeldingen dat de politie in beslag heeft genomen. Voor enkele jaren geleden werd gesproken over het aantal Megabyte en later GigaByte aan kinderporno bij de bezitters, thans treft de politie hoeveelheden aan van meer dan een TB (Terrabyte = 1.000 GB). Er wordt nu ook al gesproken over PB (Petabyte = 1.000 TB).⁶

De opsporing van kinderporno loopt mede door die forse omvang een achterstand op. Recent is bekend geworden dat er nog een groot aantal zaken op de plank ligt bij de politie (www.stopkinderporno.nl). Een tekort aan opsporingscapaciteit zou hieraan ten grondslag liggen. In het kader van het landelijk project Kinderporno presenteert de politie een Verbeterprogramma Kinderporno (2008) om die aanpak beter gestalte te geven. Naast allerlei maatregelen is de aanbeveling onderzoek te laten verrichten naar de downloaders van kinderporno. De downloaders van kinderporno bekijken niet alleen 'vieze plaatjes', zij houden door hun behoefte aan kinderporno het fysieke misbruik van kinderen mede in stand. De kinderpornografische afbeeldingen impliceren immers seksueel misbruik van een kind dat wordt vastgelegd en vervolgens verspreid. In dit verband is belangrijk te achterhalen hoe kinderporno op het internet wordt aangeboden en verkregen. Afgaande op de berichten in de media komen downloaders van kinderporno uit alle lagen van de bevolking, variërend van de bekende tv-ster en iemand uit de rechterlijke macht tot de bankmedewerker en leraar. Ook de leeftijden van de downloaders laten een brede range zien. Een duidelijk omschreven daderprofiel is vooralsnog niet te maken. Voor de inrichting van de opsporing en het vaststellen van prioriteiten is het tevens zinvol om meer zicht te krijgen op de werkwijze van de downloaders. Welke handelingen worden er toegepast om kinderporno op te slaan en de computer te beveiligen en welke motivatie ligt ten grondslag aan het downloaden? Verder is het interessant om te zien of deze groep daders ook ander afwijkend en/of delinquent gedrag laat zien. Zowel online als offline. Op grond van verschillende berichten in de media is de indruk dat downloaders ook ander internetgedrag (dan alleen het downloaden) vertonen dat (in)direct terug te voeren valt op hun voorkeur voor kinderen, door zich in chatrooms bijvoorbeeld als kind voor te doen of kinderen te stalken c.q. hen te bewegen tot seksuele handelingen voor de webcam dan wel proberen een offline ontmoeting te arrangeren met als doel fysiek seksueel misbruik.

In hoeverre zijn de downloaders 'slechts' consumenten of produceren zij ook kinderporno om deze vervolgens te verspreiden via het internet? Zijn er wellicht verschillende typen downloaders te onderscheiden, analoog aan hetgeen bekend is over de fysieke misbruikers van kinderen? Voor de politie kan het antwoord op deze en andere vragen richting en

inhoud geven aan het opsporingsproces. In het kader van het voorkomen dat er kinderen slachtoffer worden van seksueel misbruik roept de problematiek rond de downloaders ook de vraag op in hoeverre het kijken naar kinderporno op den duur leidt tot daadwerkelijk fysiek misbruik. Hierbij hoort bijvoorbeeld ook het onderwerp van kindersekstoerisme. Het is bekend dat sommigen reizen maken naar landen (Brazilië, Thailand, Colombia) om seks te hebben met kinderen, daar beelden van te maken om die vervolgens mee naar huis te nemen en op internet te plaatsen voor verdere verspreiding, al dan niet tegen betaling.

1.3 Doelstelling en onderzoeksvragen

Samenvattend is kinderporno op het internet een mondiaal probleem waar in Nederland nog weinig zicht op is. Voor de politie vormen de downloaders een blinde vlek wat betreft kenmerken van de persoon, motieven, werkwijze en ander afwijkend en/of crimineel gedrag. Door Programma Politie & Wetenschap is aan Bureau Beke gevraagd een verkennend onderzoek uit te voeren met als doel een stand van zaken te geven op basis van de beschikbare literatuur en interviews met Nederlandse deskundigen te houden over de problematiek aangaande de downloaders van kinderporno.⁷ Een neven doel van het onderzoek is suggesties te doen voor nader onderzoek.

Door middel van een verkennend onderzoek willen wij meer zicht krijgen op de volgende onderzoeksvragen die in de respectievelijke hoofdstukken aan de orde komen.

1. Hoe ziet het aanbod van kinderporno op het internet eruit?

- Hoeveel kinderpornografische afbeeldingen zijn er?
- Wat zijn de vindplaatsen?
- Wat is de aard van het beeldmateriaal (welke verschijningsvormen zijn er)?
- Wat is het geslacht en de leeftijd van de afgebeelde kinderen?
- Welke seksuele poses staan op de afbeeldingen?
- In hoeverre gaat het bij de afgebeelde kinderen om eigen kinderen van de downloaders?

2. Wie zijn de downloaders van kinderporno?

- Hoeveel downloaders van kinderporno zijn er?
- Wat is het geslacht en de leeftijd van de downloaders?
- Welke etniciteit hebben de downloaders?
- Wat is hun burgerlijke staat en hoe is de gezinssamenstelling?
- Wat is hun opleidingsniveau en in welke beroepen zijn zij werkzaam?
- Wat is hun vrijetijdsbesteding?
- In hoeverre is sprake van psychopathologie (psychische stoornissen), in het bijzonder van parafiele (seksuele) stoornissen?
- In hoeverre is sprake van alcohol- en of drugsgebruik?

3. Wat is de motivatie en werkwijze van downloaders van kinderporno?

- Op welke manier slaan de downloaders het beeldmateriaal op?
- Op welke manier proberen downloaders uit handen van de opsporingsdiensten te blijven?

- Vanuit welke motieven/beweegredenen downloaden zij kinderporno?
 - Welke functie heeft het downloaden van kinderporno?
4. *Wat is naast downloaden ander afwijkend en/of crimineel (online en offline) gedrag van downloaders van kinderporno?*
- In welke mate bewegen downloaders zich in chatrooms voor kinderen en arrangeren zij vervolgens fysieke ontmoetingen met kinderen?
 - Maken downloaders reizen naar landen met het doel om seks te hebben met minderjarigen?
 - In hoeverre maken de downloaders zich ook schuldig aan fysiek misbruik?
 - In hoeverre staan de downloaders ook op de afbeeldingen (als pleger van seksuele handelingen)?
 - In hoeverre maken downloaders een ontwikkeling door qua seksueel afwijkend (internet)gedrag?
 - Welke relatie is er aan te tonen tussen het downloaden van kinderporno en fysiek seksueel misbruik van kinderen?
 - In welke mate hebben downloaders criminele antecedenten (algemeen en zeden specifiek)?
 - Welke verschillen zijn er tussen downloaders en hands-on misbruikers van kinderen?
5. *Welke typen downloaders van kinderporno zijn er beschreven in de literatuur?*
6. *Welke implicaties zijn er te noemen in relatie tot de theorievorming en de opsporing van downloaders en welke aanbevelingen kunnen worden gedaan voor vervolgonderzoek?*

1.4 Leeswijzer

In de hierna volgende hoofdstukken worden respectievelijk de voornoemde onderzoeksvragen beschreven. Voor zover mogelijk, worden per onderwerp eerst de bevindingen vanuit de literatuur beschreven, direct gevolgd door de ervaringen van de geïnterviewde experts. Eventuele discrepanties tussen of lacunes in de geraadpleegde bronnen worden op die manier inzichtelijk gemaakt. In de tekst zullen eveneens ter illustratie verschillende intermezzo's aan de orde komen.

Noten

1. Voor dit onderzoek definiëren we 'downloaden' breed: het gaat om personen die kinderpornografische afbeeldingen op het internet zoeken en ze vervolgens downloaden en opslaan op een gegevensdrager, meestal de harde schijf van hun eigen computer. Sommige downloaders slaan die afbeeldingen bewust op, maar ook het uitsluitend bekijken van kinderporno laat sporen achter op de computer van de downloader (zie verder hoofdstuk 5).
2. Bijvoorbeeld psychodynamische, biologische, leer-, hechtings- en cognitieve gedragstheorieën.
3. De uitzondering is het zogenoemde confluentiemodel van Malamuth et al. (1991, 1995) die de oorzaak van seksueel agressief gedrag hebben onderzocht en empirisch getoetst maar dan jegen jonge vrouwen.

4. Uiteraard zijn er veel meer indelingen en typologieën ontwikkeld. Het voert in het kader van dit onderzoek te ver om die te beschrijven. Zie daarvoor o.a. Frenken (2002); Gijs (2002); Koeck et al. (2002); Terry & Tallon (2005).
5. Per land kan de juridische definitie van kinderporno variëren, onder andere met betrekking tot leeftijdsgrenzen en aard van de poses. Ten behoeve van onderhavig onderzoeksvoorstel sluiten we aan bij de Nederlandse strafbepaling conform artikel 240b Wetboek van Strafrecht. Wanneer we spreken over kinderporno denken wij vooral aan pornografische afbeeldingen van prepubertaire kinderen, maar ook pornografische beelden van kinderen van vijftien tot achttien jaar kunnen onder de strafbepaling vallen.
6. Ter illustratie: in 2002 namen de zes Oostelijke politieregio's 500 gigabyte aan kinderporno in beslag; in 2004 was dat 16,5 terabyte (dat is 33.000 keer meer dan in 2002).
7. We beperken ons in dit verkennend onderzoek tot de downloaders en – kort gezegd – hun gedrag en toegepaste technieken. De kinderpornohandel in relatie tot de georganiseerde misdaad laten we derhalve buiten beschouwing (zie in dit verband bijvoorbeeld Van der Hulst en Neve, 2008).

2 Opzet en uitvoering van het onderzoek

In dit hoofdstuk beschrijven we de wijze waarop dit verkennende onderzoek naar downloaders van kinderporno is opgezet en uitgevoerd. Als eerste hebben wij een literatuursearch uitgevoerd, waarna negentien interviews met sleutelinformanten zijn gehouden. Op basis van behandelpraktijk met downloaders zijn enkele casus geconstrueerd.

2.1 Literatuursearch

Met behulp van de literatuur, voornamelijk Angelsaksische, is getracht meer zicht te krijgen op de stand van zaken in wetenschappelijk onderzoek naar de downloaders van kinderporno.¹ Het is een tamelijk recent onderzoeksterrein waardoor het aantal studies beperkt is en moeilijk met elkaar vergelijkbaar vanwege de grote onderlinge verschillen in de methodologie (steekproef, wijze van onderzoek, vergelijkingsgroepen et cetera). Ook hanteren verschillende landen andere definities voor het strafbaar stellen van kinderporno.² Dit kan gevolgen hebben voor de samenstelling en kenmerken van de downloaders die in deze onderzoeken zijn onderzocht.

De literatuursearch is op twee manieren vorm en inhoud gegeven. Als eerste is gezocht in de bekende databases van wetenschappelijke tijdschriften (Pubmed, Picarta) op trefwoorden en combinaties ervan als 'child pornography', 'download', 'hands-off sex crimes', 'internet offenders', 'sex offenders'. Dit leverde een overzicht op van ruim 30 artikelen. Als tweede zoekslag is in de referentieoverzichten van de gevonden artikelen nog gezocht naar onderzoeken die interessant konden zijn en die in de eerste ronde niet waren geïdentificeerd. We hebben ons bij het bestuderen van de literatuur zoveel mogelijk beperkt tot empirische onderzoeken; juridische beschouwingen over leeftijdgrenzen, technische aspecten van het internet en dergelijke zijn buiten beschouwing gelaten.

2.2 Interviews

Door middel van de sneeuwbalmethode zijn in totaal 19 interviews gehouden met sleutelinformanten (zie bijlage 1). Zij zijn voornamelijk werkzaam bij de politie en behandelinstellingen. Het bleek lastig om in Nederland voldoende goed geïnformeerde deskundigen te vinden die de problematiek van de downloaders vanuit verschillende perspectieven konden belichten. De reden hiervoor is mogelijk dat voor de professionals in Nederland het fenomeen van de downloaders van recente datum is. Hetgeen er bekend is, komt aan de ene kant voort uit concrete opsporingsonderzoeken en heeft aan de andere kant een therapeutische invalshoek. De interviews zijn gehouden aan de hand van een vragenlijst, die parallel loopt met de onderzoeksvragen.

2.3 Casusmateriaal

In samenwerking met De Waag, het centrum voor ambulante forensische psychiatrie van de Van der Hoeven Stichting, is op basis van dossiers een vijftal casus geconstrueerd, bedoeld ter illustratie. De casus hebben betrekking op downloaders die een behandeling volgen of hebben gevolgd vanwege het downloaden van kinderporno. Feiten en omstandigheden zijn veranderd zonder afbreuk te doen aan de strekking van de casus.³ De beschreven casus hebben geen representatieve en/of theorietoetsende pretentie; ze zijn illustratief bedoeld.

Noten

1. Voor het gemak spreken we hier van de groep downloaders van kinderporno. In de aangehaalde onderzoeken worden zij telkens op een andere manier getypeerd, bijvoorbeeld 'internet traders of child pornography', 'cyber sex offenders', 'child pornography offenders' of 'internet child pornography'. Gemeenschappelijke noemer is het downloaden van kinderporno van het internet op de computer (en het verspreiden).
2. Een beperking van de literatuursearch is dat wij voornamelijk de Angelsaksische literatuur hebben bestudeerd. Daarmee blijven eventuele Spaanstalige en Aziatische publicaties over dit onderwerp buiten beschouwing.
3. Naast de vijf casus van De Waag is een zesde casus gemaakt (Dirk-Jan P.) waarin geen feiten en omstandigheden zijn gefingeerd. De informatie over deze downloader komt grotendeels uit openbare, dus controleerbare bronnen. De bron voor deze informatie is ondermeer afkomstig uit een publicatie uit de Nieuwe Revu (Kortering, 2002) die over dezelfde hoofdpersoon gaat maar dan gerelateerd aan een eerdere zaak en recente berichten in de media naar aanleiding van de nieuwe feiten.

Dirk-Jan verzamelt graag en veel

De zaak rond Dirk-Jan P. (40 jaar) wordt tijdens internationaal opsporingsonderzoek naar een netwerk van pedofielen gesignaleerd. Via de politie in Nieuw Zeeland, Australië en Duitsland is verdachte Dirk-Jan P. acht jaar geleden in beeld gekomen bij het KLPD (Korps Landelijke Politiediensten) en later bij een van de politieregio's in Nederland. Dat gebeurt doordat de politie de identiteit van een jong meisje op een kinderpornografische afbeelding weet te achterhalen die leidt naar een verdachte en bekende pedofiel in Duitsland die het meisje, zijn dochter, uitleende voor seksuele activiteiten. De man bekent en noemt daarbij onder meer de naam van Dirk-Jan P. als een van de mannen die foto's heeft afgenomen. De politie probeert een beeld te krijgen van de Nederlandse man van wie ze vermoeden dat hij mogelijk meer met kinderporno te maken heeft. Dat blijkt ook zo te zijn. Dirk-Jan P. is amateurfotograaf en zou mogelijk deel uitmaken van het wereldwijde kinderpornonetwerk The Club. Hij zoekt dan via een chatprogramma contact met een pedofiel uit Denemarken. De Deense pedofiel is getrouwd met een vrouw die een negenjarige dochter heeft. Dirk-Jan P. wil foto's van dat meisje: 'ze heeft een penis in dat kleine holletje nodig', zegt Dirk-Jan P. en geeft instructies hoe de foto's te maken. De stiefvader en de moeder binden het meisje vast, brengen allerlei voorwerpen in en maken er 40 foto's. Deze foto's sturen ze op naar Dirk-Jan P. die al een paar keer uit ongeduld vraagt waar de foto's blijven. Het contact tussen Dirk-Jan P. en het Deense stel duurt kort want de man loopt tegen de lamp. Hij maakt foto's van het misbruik waarop hij zelf als misbruiker staat en zet die op een algemene, niet-besloten site. Op een van de foto's is zijn T-shirt te zien met daarop het logo van het bedrijf waar de Deense man als ICT-specialist werkt. De politie komt uiteindelijk ook bij Dirk-Jan P. terecht en treft bij hem een grote verzameling kinderporno aan waarop kinderen te zien zijn die onder invloed van drugs worden verkracht of gemarteld. Dirk-Jan P. ziet de ernst daar echter niet van in. Hij krijgt 30 maanden, waarvan acht voorwaardelijk.

Over de achtergronden van Dirk-Jan P. is bekend dat hij een normale opvoeding heeft genoten. De familieleden zijn niet bekend bij de politie. Dirk-Jan P. kan goed leren. Hij volgt de HTS-elektrotechniek en gaat daarna als ICT'er aan de slag. Zijn leidinggevende is vol lof over hem, hij doet zijn werk goed. Hij wordt omschreven als een 'slimme man' en 'contactueel niet sterk'. Toch staat hij in de buurt bekend als een aardige en rustige man. 'Maar hij had niet veel contacten, het was een beetje een loner.' Hij heeft twee 'vrienden', ook verzamelaars van kinderporno. Als hij vijftien jaar is, gaat hij bij de Scouting. Hij zegt op kinderen te vallen. Hij heeft geen seksuele ervaring met meisjes; vanaf zijn zeventiende jaar is sprake van

obsessieve masturbatie. Hij komt op de politie over als 'narcistisch, hij voelt zichzelf geweldig en kan neerbuigend zijn richting zwakkeren'. Dirk-Jan P.'s grootste passie is fotografie en computers. Hij adverteert op het internet als fotograaf voor jonge kinderen die als model willen werken (bijvoorbeeld in een tv-serie of reclamespotje). Al zijn vrije tijd gaat op aan het maken van foto's. Hij reist daarvoor het hele land af. Hij fotografeert de kinderen – vaak meisjes – met instemming van de ouders in allerlei kledingstijlen en zet die foto's op zijn site, bij wijze van reclame. Het is niet bekend of hij ook naaktfoto's van de kinderen maakt.

Recent duikt de naam van Dirk-Jan P. weer op in een internationaal opsporingsonderzoek naar kinderporno. De politie weet van zijn verleden. Na zijn straf heeft Dirk-Jan P. weer werk gevonden als systeembeheerder en is vermoedelijk nog volop bezig met het verzamelen en uitwisselen van kinderporno. Zorgelijk is ook dat hij nog steeds als fotograaf werkt en dat hij zijn diensten gratis aanbiedt. De politie ontdekt dat hij gebruik maakt van gele Post-it blaadjes. Hierop vermeldt hij namen en telefoonnummers en welke soort foto's (fashion, bikini en lingerie). Dirk-Jan P. maakt ook uitdraaien van plattegronden. De baken onder de auto verradt dat Dirk-Jan P. de adressen bezoekt die op de post-it papiertjes staan. Via taps komt de politie erachter dat Dirk-Jan P. computerbestanden uitwisselt met een Amerikaan. Het gaat om versleutelde bestanden (RAR) die door de beveiliging niet zijn te kraken. Via de tap ziet de politie ook dat Dirk-Jan P. heel veel chat, in nieuwsgroepen zit en afspraken maakt met kandidaat-modellen. De tapinformatie levert voldoende grond op voor de politie om een huiszoeking te doen. Het is belangrijk dat op het moment van de inval de computers 'openstaan', want als er beveiliging op zit, en dat is in het geval van Dirk-Jan P. zeer aannemelijk, zijn de eventuele kinderpornobestanden niet meer toegankelijk. Bij de inval staat een van de vijf 'containers' (deel van de harde schijf) open. Er staan 700.000 pornoplaatjes en filmpjes op waarvan de helft kinderporno. Er zit grove kinderporno bij, waaronder seks met baby's. Ook treft de politie een grote hoeveelheid dvd's aan. Hierop staan allerlei pornoafbeeldingen en filmpjes (o.a. met honden) en kinderporno. De hoeveelheid porno is dermate groot, dat de politie niet alles kan bekijken. Het OM schat dat het om ongeveer 7,5 miljoen plaatjes gaat. Ook Dirk-Jan P. zou in zijn hele leven niet alles wat hij heeft verzameld, hebben kunnen bekijken. Het gaat blijkbaar om het verzamelen, om de 'heb'. Zelf spreekt Dirk-Jan P. van een verzamelwoede: "Ik kan moeilijk dingen weggooien." Hij rubriceert niets, alles staat door elkaar. Tot slot kwam de recherche bij de huiszoeking zeventien ordners tegen met gruwelijke verhalen over ontvoering en verkrachting van jonge kinderen.

3 Kinderporno op het internet

In dit hoofdstuk staat de aanbodkant van kinderporno op het internet centraal. Wat is de omvang van het totale aanbod aan beeldmateriaal en op welke plaatsen op het internet kunnen de downloaders dit materiaal vinden? Zijn hier ontwikkelingen in te herkennen? Daarnaast beschrijven we de verschillende verschijningsvormen van kinderpornografisch materiaal, zoals foto's, video's en verhalen. Tot slot geven we een omschrijving van de afgebeelde kinderen en de aard van de poses.

3.1 Omvang kinderpornografisch beeldmateriaal

Hoewel het gebruik van internet voor het verspreiden van kinderporno pas in de jaren negentig veel aandacht krijgt, lijken pedofielen al veel eerder computers te gebruiken voor de verspreiding van kinderporno. O'Donnell & Milner (2007) stellen dat pedofielen zich de nieuwe technologie snel eigen hebben gemaakt; jaren voordat internet bekend werd bij het brede publiek werden computerdatabases door pedofielen gebruikt om kinderpornografisch materiaal (foto's en verhalen) te downloaden en te verspreiden. Maar door de komst van internet heeft het fenomeen wel een andere verschijningsvorm aangenomen. De omvang van kinderpornografisch materiaal is toegenomen. Kinderporno kan tegenwoordig vrij gemakkelijk via het internet worden verkregen en ook eenvoudig worden verspreid. Daarnaast kunnen afbeeldingen op meerdere plaatsen op het internet circuleren en is het door alle nieuwe technologieën gemakkelijker geworden om een grote hoeveelheid aan materiaal op te slaan. Volgens Taylor en Quayle (2003) zal kinderpornografisch materiaal nooit verdwijnen of qua omvang minder worden. Er zal alleen maar materiaal bijkomen. Het is niet bekend hoeveel kinderpornografisch materiaal er op het internet circuleert. Het is soms zelfs moeilijk om precies vast te stellen hoeveel kinderporno één persoon op zijn computer heeft staan. Het kan gaan om miljoenen afbeeldingen (O'Donnell & Milner, 2007). Maar dit is niet altijd het geval, er zijn ook downloaders die het houden bij enkele tientallen afbeeldingen.

Intermezzo – Groei van het aantal afbeeldingen

Een Britse politie-eenheid (Greater Manchester Police Abusive Images Unit) vond in 1995, het jaar voordat internet in Groot-Brittannië een echt grote vlucht nam, twaalf onzedelijke kinderpornografische foto's. In 1999 vond dezelfde Britse politie-eenheid 41.000 afbeeldingen, waarvan een deel op computers gevonden werd en van internet was gehaald (O'Donnell & Milner, 2007).

In Australië werden in de periode van 1989 tot 1994 in het hele land 12.000 afbeeldingen van kinderporno gevonden. Bijna tien jaar later (in 2001) blijkt dit aantal kinderpornografische

afbeeldingen door één man al ruim wordt overschreden. Er werden meer dan 21.000 afbeeldingen en 1.300 verhalen over seksueel misbruik van kinderen op één computer gevonden (Burke et al, 2002).

Tim Cox, alias The Son of God, een Britse man, had een site opgezet waarop kinderporno verhandeld werd. Na zijn aanhouding werden er 75.960 afbeeldingen op zijn computer gevonden. Tevens bleek dat hij 11.491 afbeeldingen aan gebruikers van de site had geleverd (Kierkegaard, 2008).

Uit de interviews met de geïnterviewde deskundigen blijkt ook dat het aantal kinderpornografische afbeeldingen dat downloaders op hun computer hebben staan, kan variëren. Daarbij wordt door verschillende respondenten wel gezegd dat '1.000 plaatjes tegenwoordig wel erg weinig is'. Eerder komen hoeveelheden van rond de 10.000 afbeeldingen voor. Een omvang tussen de 100.000 en 250.000 kinderpornobestanden noemen respondenten 'veel', maar geen uitzondering. De verwachting van alle respondenten is dat de hoeveelheid materiaal bij individuele downloaders nog zal toenemen. Deze ontwikkeling zal snel gaan; vijf jaar geleden was het ondenkbaar dat iemand 100.000 afbeeldingen had, zo stelt een van de respondenten. Het is volgens de respondenten zeer moeilijk om vast te stellen hoeveel kinderpornografische afbeeldingen er circuleren op het internet. Er is geen enkele instantie in staat om het gehele internet te overzien. In de Landelijke Database Kinderpornografie zitten ongeveer 1.8 miljoen afbeeldingen.¹ Hiervan is ongeveer driekwart uniek materiaal. Het totale aanbod van kinderporno ligt waarschijnlijk vele malen hoger. Er zijn volgens een deskundige bij de politie tussen de 100.000 - 200.000 bekende kinderpornofilms.

3.2 Oud en nieuw beeldmateriaal

In de literatuur wordt vaak een onderscheid gemaakt tussen oud en nieuw materiaal. Oud materiaal is op het moment van het onderzoek ouder dan vijftien jaar, recent materiaal is tussen de tien en vijftien jaar oud en actief en nieuw materiaal is gemaakt in de afgelopen tien jaar (Taylor et al., 2001^a). Eind jaren '90 was circa tachtig procent van het op het internet aangetroffen materiaal afkomstig uit de jaren 1960 tot 1975 en twintig procent was nieuw materiaal. De laatste jaren wordt er echter steeds meer nieuw kinderpornografisch materiaal aangetroffen. De verhouding lijkt te gaan van 80-20 procent naar 50 -50 procent. Dit wil niet zeggen dat het oude materiaal verdwijnt of is afgenomen. Nog steeds komen er nieuwe 'oude' afbeeldingen uit de jaren '60 -'70 bij (Groeneveld, 2000; Van der Zee & Groeneveld, 2007).

Ook de respondenten zien een duidelijk onderscheid tussen oud en nieuw beeldmateriaal. Eind jaren '80, begin jaren '90 trof de politie volgens enkele respondenten veel afbeeldingen en korte filmpjes aan die vanuit het analoge tijdperk waren gedigitaliseerd. Dit betrof veel commerciële producties uit Denemarken en Nederland uit de jaren '60 tot eind jaren '70 (de periode dat in Nederland de kinderporno eigenlijk gewoon openlijk werd verkocht). Al dit materiaal staat nog steeds op het internet. Vanaf medio 2000 begon volgens een van de respondenten de verhouding langzaam te veranderen en heeft de kinderporno met de intrede van het digitale film- en fotografietijdperk een enorme vlucht genomen. Het is een feit dat met de komst van breedbandinternet en de opslagcapaciteit de verspreiding van

bestanden ook enorm is toegenomen.² Waar downloaders in het begin van het digitale kinderpornotijdperk erg lang deden over het binnenhalen van een foto en maar een beperkt aantal foto's konden opslaan, is het nu geen enkel probleem om grote bestanden in korte tijd te downloaden.³ Respondenten zien ook een verschuiving in de aard van het materiaal, namelijk steeds meer films in plaats van foto's.

3.3 Aanbod en vindplaatsen

Op het internet wordt op verschillende manieren kinderpornografisch materiaal aangeboden en onderling uitgewisseld. Volgens van der Zee en Groeneveld (2007) lijkt het internet een 'grote marktplaats waar kinderporno verkocht en geruild wordt'. Ten eerste wordt kinderporno op verschillende websites aangeboden waarbij klanten moeten betalen voor het beeldmateriaal. Uit onderzoek komt naar voren dat veel downloaders betalen voor kinderporno. Webb et al. (2007) vinden in hun studie dat bijna de helft van de downloaders voor afbeeldingen betaalt. Dat gebeurt meestal met een creditcard. Deze downloaders zijn beginners in de zin dat zij de weg op het internet nog niet goed weten. De prijzen variëren naar gelang de uniciteit van het materiaal.

Daarnaast wordt er ook veel kinderpornografisch materiaal onderling uitgewisseld en geruild, zonder dat hier in beginsel kosten aan zijn verbonden. Dit gebeurt zowel via vrij toegankelijke als besloten netwerken. Het verschil tussen het 'open' deel en het 'besloten' deel van het internet zit in de toegankelijkheid. De vrij toegankelijke netwerken zijn in principe voor iedereen vrij toegankelijk, de besloten netwerken niet (Van der Zee & Groeneveld, 2007). Vanuit de opsporing is er vrijwel uitsluitend zicht op de Engelstalige netwerken. Het is moeilijk om aan te geven hoeveel kinderpornonetwerken er zijn. Een van de respondenten schat dat er alleen al duizenden Engelstalige sites zijn via welke geïnteresseerden aan kinderporno kunnen komen.

We kunnen het totale aanbod van kinderporno in vier verschillende categorieën onderverdelen: commerciële verspreiders, commerciële websites, vrij toegankelijke netwerken en besloten netwerken. Dit wil niet zeggen dat verschillende categorieën elkaar volledig uitsluiten.

3.3.1 Commerciële verspreiders

Door liefhebbers en/of meer professionele internetbedrijfjes worden op het internet compilatie cd-roms of dvd's met kinderporno aangeboden. Deze hebben van het materiaal dat op het internet te vinden is samengestelde cd-roms of dvd's gemaakt. De klant kan deze cd-roms of dvd's via het internet bestellen. Het materiaal wordt dan per post opgestuurd.

3.3.2 Commerciële websites

Naast de websites waar compilatiecd-roms of dvd's worden aangeboden, zijn er ook de meer professionele c.q. commerciële sites waarop kinderpornografisch materiaal direct wordt aangeboden en kan worden gedownload. Deze sites kunnen van inhoud en aanbod verschillen. Er zijn sites waar kinderpornografisch materiaal wordt aangeboden of sites waar men 'live kinderporno' kan uitkijken. Om deze commerciële websites binnen te komen, dient men door middel van betaling met een creditcard de toegang te kopen. Hierna krijgt men, meestal voor de periode van een maand, de beschikking over soms duizenden kinderporno

nografische films en/of afbeeldingen. Volgens de respondenten gaat het om technisch en kwalitatief hoogwaardig materiaal. Dergelijke afbeeldingen worden grotendeels commercieel geproduceerd, met name in Rusland. Het zijn meestal mooie foto's met een mooie achtergrond, de meisjes zijn opgemaakt en er worden felle kleuren gebruikt. Een redelijk nieuw verschijnsel zijn de betaalsites; klanten kunnen een abonnement nemen om bijvoorbeeld 30 dagen kinderporno te bekijken. Hierdoor hoeven ze geen kinderpornografisch materiaal op de eigen computer op te slaan of in het bezit te hebben (Van der Zee & Groeneveld, 2007). De entreprijzen variëren meestal tussen de 40 en 90 US-dollar. Hoe zeldzamer of unieker het materiaal, des te duurder. In O'Donnell and Milner (2007) staat een voorbeeld van een video, gemaakt door de Duitse amateur, die massaverkrachtingen van jonge meisjes opgenomen heeft tijdens de oorlog in Bosnië en die te koop werden aangeboden voor 8.000 Engelse pond.

Deze commerciële websites zijn voor het grootste gedeelte in handen van criminelen en criminele organisaties (Taylor en Quayle, 2003). Volgens Van der Zee en Groeneveld (2007) lijken deze criminele organisaties vooral te handelen vanuit landen waar de wetgeving niet toereikend is, het opsporen en aanpakken van kinderporno geen prioriteit heeft en waar veel mogelijke slachtoffers te vinden zijn (zoals weeskinderen). Er wordt veel kinderporno vervaardigd in Oost-Europese landen en landen in Zuid-Oost-Azië en Zuid-Amerika (Groeneveld, 2000; Van der Zee & Groeneveld, 2007). Uit Japan komen bijvoorbeeld hele series naaktopnamen van jonge meisjes en kinderpornografische tekeningen met soms een duidelijk sm-karakter. Uit andere landen uit het Verre Oosten komen vele opnamen van ernstig seksueel misbruik van jonge meisjes (Groeneveld, 2000).

Intermezzo – Vermoedelijk commerciële kinderporno uit Rusland

Afbeelding van twee meisjes in de leeftijd zeven-elf jaar oud. De meisjes staan voor een donkere achtergrond in een studioachtige omgeving. Beide meisjes zijn naakt. Het linkermeisje heeft haar arm om de schouders van het meisje naast haar geslagen. Zij heeft haar andere hand in haar zij. In het midden van de foto staan Russische letters. Dit kan erop duiden dat dit een foto is afkomstig van een serie commerciële kinderpornografische afbeeldingen, verkrijgbaar op het internet. Deze afbeelding is bekend in de Landelijke Kinderporno Database.

Bron: KLPD.

Over het aantal commerciële sites kan nauwelijks een schatting worden gegeven. Volgens het rapport van INHOPE, International Association of Internet Hotlines, is het aantal sites met kinderpornografie in ruim twee jaar tijd (2004-2006) met vijftien procent toegenomen. Pornografie in zijn algemeenheid is in deze periode zelfs met 24 procent toegenomen (Kierkegaard, 2008). In 2006 werden wereldwijd 100.000 websites gevonden⁴ waarop kinderpornografie werd aangeboden. Tevens bleek dat er dagelijks 116.000 keer bij zoekmachines de term 'child pornography' werd ingetypt (Kierkegaard, 2008). De VN constateerde in een rapport uit 2006 dat er via deze 'commerciële markt' in dat jaar 6 miljard US-dollar was verdiend.

Intermezzo – Commerciële website: Landslide Promotions

De autoriteiten in de VS hebben in 2001 100 mensen gearresteerd die zich inschreven bij een website die openlijk kinderporno verkocht. De site had 250.000 bezoekers en werd gehost in Texas. Achter de site met de naam van het bedrijf Landslide Promotions zat een echtpaar, dat 1.4 miljoen US-dollar per maand verdiende. Ze hadden een lijst van 300.000 klanten in 37 US-staten en 60 landen. Ze produceerden niets, maar traden op als tussenpersoon. Al het kinderpornografisch materiaal was geproduceerd in Rusland en Indonesië (Schell et al., 2007).

3.3.3 Vrij toegankelijke netwerken

Voorbeelden van de meer toegankelijke, open delen waar kinderpornografisch materiaal wordt uitgewisseld, zijn voornamelijk peer-to-peernetwerken (zoals LimeWire, BitTorrent, KaZaa) (Van der Zee & Groeneveld, 2007). Omdat de uitwisseling van kinderporno via de peer-to-peernetwerken zich vrij openlijk afspeelt, is de kans op ontdekking hierdoor ook groot. Bij een peer-to-peernetwerk is het voor iedereen met een internetverbinding mogelijk om naast cliënt van een peer-to-peernetwerk ook zelf server te worden. Op deze manier is het dus niet meer nodig om via een derde partij, die als server fungeert, met elkaar in contact te komen (denk aan Freenet en MSN-Messenger).

3.3.4 Besloten netwerken

Een andere en minder risicovolle manier om kinderporno uit te wisselen, is via het besloten gedeelte van het internet. Wortley & Smallbone (2006) stellen dat tussen de 50.000-100.000 pedofielen zich hebben georganiseerd in besloten netwerken over de gehele wereld, waarvan eenderde in de VS. In het besloten deel van het internet kan op de volgende manieren kinderporno worden uitgewisseld en gedownload: via bijvoorbeeld chatsites, email, bulletinboards en andere netwerken.⁵ Op deze afgeschermdede delen op het internet opereert men niet in de openbare ruimte, maar 'binnenskamers'. Er kan bijvoorbeeld via chatrooms - zonder dat het voor andere bezoekers zichtbaar is - materiaal uitgewisseld worden. Dit kan als volgt verlopen: voor het chatten wordt gebruik gemaakt van een server. Op het moment dat men bestanden wil uitwisselen, verlaten beide bezoekers de server en starten een computer-to-computerlink om zo bestanden uit te wisselen (O'Donnell & Milner, 2007). Via internetfora kunnen geïnteresseerden in kinderporno met elkaar in contact komen. Het is mogelijk om aan een bericht ook een bijlage te koppelen met kinderpornografisch materiaal en die te posten, maar volgens O'Donnell & Milner (2007) ligt het meer voor de hand dat individuen, wanneer ze elkaar vaker op internet hebben gesproken en er een vertrouwensrelatie is ontstaan, e-mailadressen uitwisselen (zie ook Burke et al., 2002). Via e-mail, buiten het 'gezichtsveld' van andere internetgebruikers, worden vervolgens foto's en ander materiaal gedeeld, zonder dat andere internetgebruikers dat in de gaten hebben. O'Donnell & Milner (2007) geven aan dat uitwisseling via besloten websites (netwerken) de meest gebruikte besloten methode is om kinderporno via het internet te verspreiden en te downloaden. Veel van deze sites zijn alleen toegankelijk door middel van een password, zodat alleen een selecte groep op (delen van) de site kan. Binnen deze groepen komen mensen met dezelfde interesse bij elkaar. Men ziet kinderporno als normaal en men vindt steun bij elkaar. Vaak kan men pas lid worden als men eerst zelf ook kinderpornografisch materiaal aanlevert, bij

voorkeur uniek materiaal. In feite is het een vorm van coöptatie (Van der Zee & Groeneveld, 2007). De ongeschreven regel is dat de leden kinderporno met elkaar delen.⁶ Ook kan men door het aanleveren van nieuw materiaal binnen de groep status en meer privileges verwerven. Binnen deze besloten groepen worden veelal hardere en grovere kinderpornografische afbeeldingen uitgewisseld dan op het open deel van het internet (Van der Zee & Groeneveld, 2007). Volgens een van de respondenten komt uit internationale opsporingsonderzoeken naar voren dat de besloten netwerken geconcentreerd zijn rondom bepaalde voorkeuren van de leden. Leeftijd en geslacht van de kinderen zijn de belangrijkste thema's. Downloaders kunnen zich in verschillende netwerken bewegen en het materiaal vanuit het ene netwerk naar het andere overbrengen.

Volgens Beech et al., (2008) wordt onderscheid gemaakt tussen de verschillende rollen die de netwerkleiden kunnen hebben, waaronder de coördinator die de site beheert en antwoorden geeft op vragen van nieuwe leden en de literatuur-reviewer die de actuele stand van zaken (online en offline) met betrekking tot relevante publicaties verzamelt. De "baas" beslist wie er binnen mag en wie niet. Zoals eerder vermeld, wordt er vaak een entree-fee gevraagd van soms duizenden kinderpornografische afbeeldingen of filmpjes. Volgens respondenten zijn het voornamelijk internationale netwerken met een soms sterke hiërarchische structuur en allerlei toetredingseisen.

Daarnaast geven de leden van een groep elkaar tips en adviezen, bijvoorbeeld over de ins en outs van het downloaden van kinderporno, op welke manier ze aan het beste materiaal kunnen komen, hoe ze hun computer het beste kunnen beveiligen, bestanden kunnen versleutelen en hoe het beste de politie "buiten de deur" te houden (Van der Zee & Groeneveld, 2007). De leden van de groep houden elkaar goed op de hoogte van de nieuwste ontwikkelingen om ontdekking te voorkomen. De technische opsporingsmogelijkheden staan immers ook niet stil en de downloaders houden hier rekening mee (Stol et al., 2008). Volgens de respondenten worden in de netwerken ook IT-specialisten aangetroffen die anderen bruikbare aanwijzingen geven. Ook worden er adviezen gegeven op welke manier zij in contact kunnen komen met kinderen en hoe je zelf kinderpornografisch materiaal kunt maken.

Intermezzo – Instructie film

De film begint met een getekend logo waarop staat: preteen TOY STORY. Zoals in het Engels beschreven staat op de eerste 'bladzijde' van deze film betreft dit een 'handleiding' om te leren hoe en waarmee je een zeer jong kind kunt penetreren. Bovenaan iedere volgende 'bladzijde' staat beschreven waarmee je een kind van een bepaalde leeftijd vaginaal dan wel anaal kunt penetreren. Op dezelfde 'bladzijde' staan vervolgens een of meerdere foto's waarop baby's of peuters met voorwerpen gepenetreerd worden. Dit zijn in de Landelijke Database Kinderpornografie voorkomende afbeeldingen. De 'instructie' film duurt ruim vier minuten en is in kleur.

Film: NEW!! PTHC - Kids and Sex Toy (Preteen Toy Story)

Bron: KLPD

Figuur 3.1 – Overzicht vindplaatsen kinderporno op het internet⁷

<p>Vrij toegankelijke netwerken</p> <p>Hier werden in het begin (halverwege jaren '90) wereldwijd duizenden up- en downloaders getraceerd en uiteindelijk aangehouden. Nu worden er meestal alleen nog up- en downloaders getraceerd op peer-to-peerprogramma's.</p>	<p>Commerciële websites</p> <p>Om deze websites binnen te komen, dient men door middel van betaling met een creditcard de toegang te kopen. Hierna krijgt men, meestal voor de periode van een maand, de beschikking over soms duizenden kinderpornografische films en/of afbeeldingen. De entreprijzen liggen meestal tussen de 40 en 90 US-dollars. Deze websites zijn voor het grootste gedeelte in handen van criminelen en criminele organisaties uit landen van het voormalig Oostblok. De VN constateerde in een rapport uit 2006 dat er via deze "markt" in dat jaar 6 miljard US-dollar was verdiend.</p>
<p>Besloten Netwerken</p> <p>Vanaf medio 2000 begonnen zich steeds meer mensen in min of meer besloten netwerken te manifesteren. Dit zijn vrijwel allemaal internationale netwerken met een soms stevige hiërarchische structuur. De "baas" beslist wie er binnen mag en wie niet. Soms worden er IT-specialisten aangetroffen die de anderen aanwijzingen geven hoe het beste de politie "buiten de deur" te houden. Vaak wordt er een entree-fee gevraagd van soms duizenden kinderpornografische afbeeldingen of filmpjes.</p>	<p>Commerciële verspreiders</p> <p>Kleine groep die beeldmateriaal van het openlijke gedeelte van het internet verzamelt, dit vastlegt op dvd of cd-rom en deze verkoopt via het internet</p>

3.4 Verschuivingen in het aanbod

De respondenten vanuit de politieke hoek zeggen dat het aanbod van kinderporno op het internet in de loop der tijd is veranderd. De voornaamste reden die hierbij wordt genoemd, is dat de downloaders anticiperen op de repressieve aanpak van politie en justitie. We zetten de verschuivingen hieronder in een kort historisch perspectief.

3.4.1 Vercommercialisering van de kinderpornomarkt

In de jaren zestig en zeventig van de vorige eeuw was kinderpornografie, meestal als magazine en smalfilm, in Nederland redelijk vrij verkrijgbaar. Pas eind jaren zeventig en voorname-lijk begin jaren tachtig zijn politie en justitie gaan optreden tegen kinderporno. De mensen met een belangstelling voor dit materiaal zijn toen ondergronds gegaan. Vanaf het begin van de jaren negentig, met de opkomst van computers en met name van internet, veronderstelde men dat het internet anoniem was en de kinderporno was in die tijd redelijk openlijk via het internet verkrijgbaar. In het www-adres werd soms onverbloemd verwezen naar de verkrijgbaarheid van kinderporno. Als gevolg van politieoptreden is dit deel vrijwel geheel

verdwenen van het internet. Ook de websites waar openlijk cd's en dvd's met kinderporno wordt aangeboden, zijn door het repressieve optreden van overheden inmiddels bijna allemaal verdwenen of moeilijk vindbaar.

Eind jaren '90 van de vorige eeuw is een periode waar het min of meer amateuristische karakter van de handel en verspreiding van kinderporno is overgegaan in een sterk vercommercialiseerde handel door voornamelijk Oost-Europese criminele organisaties. Deze criminele organisaties produceren op grote schaal kwalitatief hoogwaardige kinderporno, vaak series die grote aftrek vinden bij sommige groepen downloaders (die dan de hele serie compleet willen hebben). Aanvankelijk konden geïnteresseerden betalen met creditcard en later ook via Paypal, maar volgens respondenten raakt die betaalwijze steeds meer in ongebruik, omdat dit te riskant zou zijn. Andere respondenten stellen op hun beurt dat er juist weer een toename is te zien van creditcardbetalingen op commerciële kinderpornosites.

Een nieuwe ontwikkeling is het betalen met zogenoemd digitaal goud (O'Donnell & Milner, 2007). Digitaal goud kan men verkrijgen door een bedrag op een rekening op een bank in de Cariben te storten.

'This can be bought at dozens of Web sites using a credit card, bank account or wire transfer. It can then be stored in an account on the Caribbean island tax haven of Nevis and exchanged for goods or services with someone who accepts it as a form of payment. The company that created this new currency is called E-Gold.'

Intermezzo – Betalen voor kinderporno

Er zijn nog steeds downloaders die met een creditcard betalen om afbeeldingen te kopen. Dat gebeurt in het openlijke deel van het internet. De sites worden voornamelijk om commerciële doeleinden opgezet. Hier zitten georganiseerde netwerken achter die op grote schaal kinderporno produceren, onder meer in Oostbloklanden en Rusland. Tegenwoordig gaat het vooral om filmpjes. Die duren gemiddeld een half uur. De goedkoopste is 25 euro. Die betreft dan minder ernstige vormen van kinderporno (kinderen die zich uitkleden en naakt poseren). Hoe grover het seksuele misbruik, des te duurder de film (kan oplopen tot 500 euro). De prijs wordt bepaald door de exclusiviteit / aard van de film van het materiaal en niet zozeer door de lengte ervan. Bron: interview met respondent.

3.4.2 Kinderporno gaat steeds meer ondergronds

Een goedkopere en veiligere manier om kinderporno te verkrijgen, is volgens de respondenten het downloaden via digitale netwerken. Hier zijn meestal geen kosten aan verbonden en er wordt materiaal onderling uitgewisseld. Vanaf medio 2000 lijken geïnteresseerden in kinderporno zich meer in besloten netwerken te bewegen. De opkomst van besloten kinderpornonetwerken is voornamelijk het gevolg van de inzet van de politie in nieuwsgroepen en peer-to-peernetwerken. De besloten domeinen van het internet zijn moeilijk toegankelijk, ook voor de politie die volgens de wet geen kinderporno mag verspreiden (eis om binnen te komen in een dergelijk netwerk). Liefhebbers van kinderporno zijn mede om die reden 'ondergronds' gegaan en maken thans vooral gebruik van bijvoorbeeld zogenoemde bulletinboards, ofwel afgescheiden delen van het internet die toegankelijk zijn voor personen

die vaak op uitnodiging van de leden mogen toetreden. Voor Nederlandse politiefunctionarissen is het juridisch niet mogelijk daar binnen te komen. Zij kunnen en mogen zelf geen kinderporno verspreiden. Deze groep is derhalve moeilijk grijpbaar voor de Nederlandse politie. In internationaal verband zijn dergelijke onderzoeken, onder bepaalde voorwaarden, wel mogelijk.

Intermezzo – Wereldwijd kinderpornonetwerk opgerold

Verschillende Europese politiekorpsen hebben 92 arrestaties verricht en een kinderpornonetwerk opgerold dat wereldwijd 2.500 pedofielen van beeldmateriaal voorzag. Dat is maandag bekendgemaakt door de Europese politieorganisatie Europol. Het onderzoek kwam in juli 2006 aan het rollen, toen de Australische politie een video vond waarop een Belgische man te zien was die zijn twee dochters van negen en elf verkrachtte. Vijftien maanden onderzoek heeft uitgewezen dat de Italiaan Sergio Marzola vermoedelijk aan het hoofd stond van het kinderpornonetwerk en dat de meeste van de 23 slachtoffers (in de leeftijd van negen tot zestien jaar) Oekraïense meisjes waren. Marzola en de genoemde Belgische vader zijn vorig jaar al ingerekend. De Italiaan heeft volgens aanklagers in Nederland, België, maar vooral in Oekraïne zo'n honderdvijftig video's van kindermisbruik gemaakt. In Oekraïne zou hij daarvoor een speciale studio hebben gerund. De video's werden door Marzola online verkocht en ook zou het door de misbruikte kinderen gedragen ondergoed per opbod zijn verkocht. Bij de inval in zijn huis in Bologna vond de politie 70.000 euro in contanten. Bron: De Pers, 5 november 2007

3.5 Verschijningsvormen

Kinderpornografisch beeldmateriaal kan in verschillende verschijningsvormen op het internet worden aangetroffen. Het zijn niet alleen stilstaande beelden zoals foto's. De respondenten constateren een verschuiving qua beeldmateriaal. Er worden thans steeds meer kinderpornovideo's aangetroffen; voor de downloaders zijn filmpjes veel indringender vanwege bewegende beelden en geluid. Daarnaast blijkt onder andere uit casus 1 van Dirk Jan P. en de interviews met respondenten dat er ook kinderporno-verhalen op het internet rond circuleren.

Volgens de respondenten kan er een onderscheid gemaakt worden tussen commercieel materiaal en de zogenoemde huisvlijtafbeeldingen. Laatstbedoelde huisvlijtafbeeldingen zijn over het algemeen minder 'professioneel' in de zin van kwalitatief minder goede afbeeldingen van jonge en mooie meisjes. Deze afbeeldingen worden op kleine schaal geproduceerd, meestal in een huiselijke setting en soms met de mannen erop als plegers van de seksuele handelingen. Deze huisvlijtafbeeldingen circuleren ook vaak in de besloten netwerken. Taylor et al. (2001^a) zien een toename van deze 'huiselijke' productie. In paragraaf 3.6.3 (eigen misbruik van kinderen) komen we hierop terug.

3.5.1 Digitale foto's

Naast losse foto's kan het ook gaan om fotoverzamelingen of fotoseries. Fotoseries zijn niet zomaar een verzameling foto's maar het betreft een serie foto's die een verhaal vertellen of op thema gerangschikt zijn, zoals kinderen in ondergoed. Bij een verhaallijn kan het bijvoorbeeld gaan om een meisje dat zich steeds meer uitkleedt, erotisch poseert en uiteindelijk

wordt gepenetreerd door een volwassen man (Taylor et al., 2001^a). De verzameling hangt vaker samen met de voorkeur van een persoon dan met de beschikbaarheid van het materiaal, al heeft iedereen in zijn verzameling afbeeldingen die hem 'minder of niets' doen (Quayle en Taylor, 2003). Soms worden aan de foto's ook suggestieve teksten toegevoegd, of wordt de naam van de producent genoteerd. Ook komt het voor dat fotoseries door leden van een besloten netwerk aan elkaar cadeau worden gedaan. Dit wordt dan onderaan de foto genoteerd (Video The Wonderland Club; Quayle en Taylor, 2003).

3.5.2. Pseudofoto's

Afbeeldingen kunnen digitaal worden veranderd (pseudofoto's). Het aanbrengen van digitale, grafische veranderingen in het beeldmateriaal wordt morphing genoemd. Bijvoorbeeld een meisje dat op de originele foto een ijsje likt, wordt zo veranderd dat zij in plaats van een ijsje een penis likt. Ook van onschuldige afbeeldingen van spelende kinderen kunnen kinderpornografische afbeeldingen worden gemaakt (Krone, 2004). Het lijkt erop dat deze techniek steeds vaker wordt toegepast. Afbeeldingen kunnen worden veranderd zodat het aansluit bij de persoonlijke voorkeur. Ook kunnen nieuwe afbeeldingen worden gemaakt uit bijvoorbeeld meerdere foto's (Van der Zee & Groeneveld, 2007; Taylor et al., 2001^a). De huidige (en toekomstige) mogelijkheden op digitaal gebied vergemakkelijken het maken en bewerken van kinderporno. Naast bewerkte foto's komen ook virtuele afbeeldingen voor. Denk hierbij aan de virtuele wereld van Second Life. Deze afbeeldingen worden geproduceerd met fictieve kinderen door digitaal gecreëerde figuren en karakters (Krone, 2004; Groeneveld, 2000).

3.5.3 Filmmateriaal

Op internet circuleren video-opnamen met kinderpornografische voorstellingen die kunnen worden gedownload. Door alle nieuwe technische ontwikkelingen, in casu de toegenomen bandbreedte en opslagcapaciteit, nemen films een steeds belangrijkere plaats in in het aanbod van kinderporno op het internet. De films worden ook gebruikt om foto's van te maken (prints van stilgezette videobeelden). Taylor et al., (2001^a) constateren namelijk dat de films die in een uitgebreid databestand van kinderpornografiescha beeldmateriaal voorkomen erg veel lijken op de afbeeldingen uit hetzelfde databestand. Op deze manier kan iedereen zelf producent worden van kinderpornografische foto's zonder zelf gebruik te maken van kinderen. Daarnaast treffen respondenten filmmateriaal aan dat wordt gebruikt om kinderen bekend te laten raken met seksuele handelingen. In een Bambi-film worden bijvoorbeeld fragmenten van kinderporno gemonteerd, dit om later het misbruiken van kinderen te vergemakkelijken.

3.5.4 Verhalen

Bij kinderporno wordt in eerste instantie vooral gedacht aan foto's en films. Dit mag dan ook de grootste groep zijn binnen het totale aanbod aan kinderpornografisch materiaal, maar volgens respondenten circuleren er op het internet ook verhalen met die strekking. De literatuur zegt hier niets over, waarschijnlijk omdat het een redelijk nieuwe verschijningsvorm lijkt. Een enkele respondent heeft bij een downloader van beeldmateriaal ook kinderpornografische verhalen aangetroffen.⁸ In dit verhalen figuren kinderen die seksueel worden misbruikt.

Er zijn grofweg twee soorten: dagboeken van hun eigen fantasieën en belevenissen en verhalen die te vergelijken zijn met de boeketreeks. In dat laatste geval zijn het Engelstalige publicaties van 80 à 90 pagina's. Het is onduidelijk in hoeverre dergelijke literatuur een op zichzelf staand fenomeen is – los van foto's en films - en hoe groot het aanbod en de vraag zijn.

3.5.5 Live kinderporno

Tot slot bestaat de mogelijkheid om via de webcam live mee te kijken op het moment dat kinderen worden misbruikt. Klanten kunnen op een website inloggen en kunnen tevens via een chatroom verzoeken indienen die dan ter plekke worden uitgevoerd. Op deze manieren kunnen seksuele voorkeuren en verzoeken meteen worden ingewilligd.

Intermezzo – Real life kinderporno

In 1996 is er een groep pedofielen in de Verenigde Staten gearresteerd: The Orchid Club. Een lid van de groep gebruikte een digitale camera om real-time afbeeldingen van seksueel misbruik van kinderen op te nemen. Deze werd vervolgens via het internet doorgestuurd naar de andere leden van de groep. Clubleden konden verzoeken indienen die dan meteen werden uitgevoerd. De leden wonen in de Verenigde Staten, Europa en Australië.

Bron: Taylor et al. (2001^a)

3.6 De afgebeelde kinderen

Bij de omschrijving van de kinderen die op kinderpornografisch materiaal worden vastgelegd, past het voorbehoud dat de juridische definitie van kinderporno per land kan variëren. Voor de Nederlandse situatie is het zo dat pornografische beelden van kinderen tot achttien jaar strafbaar zijn gesteld. In andere landen kunnen de wettelijke criteria voor het bepalen of een afbeelding kinderporno is verschillen.

3.6.1 Geslacht en leeftijd

Over de verhouding tussen meisjes en jongens kan volgens Wolak et al. (2005) worden gezegd dat 62 procent van de downloaders afbeeldingen heeft van overwegend meisjes, veertien procent overwegend jongens en de rest een mix van jongens en meisjes. De verhouding meisje-jongen is overigens niet statisch maar kan veranderen. In de databank van het Copine-project zitten ongeveer 80.000 afbeeldingen waarvan het in meer dan de helft van de gevallen uitsluitend meisjes betreft (Taylor & Quayle, 2003; Taylor et al., 2001^a; O'Donnell & Milner, 2007).

Uit het onderzoek van Buschman et al. (2008) blijkt dat de seksuele belangstelling van de onderzochte downloaders voornamelijk uitgaat naar prepubertaire kinderen (tussen zeven en twaalf jaar). Ook de studie van Webb et al. (2007) laat zien dat een ruime meerderheid van de downloaders afbeeldingen bekijkt van kinderen jonger dan tien jaar (zie ook Wolak et al. (2005). De leeftijd van de kinderen lijkt wel steeds jonger te worden. Dit laatste lijkt met name te gelden voor de meisjes (Groeneveld, 2000; Taylor et al., 2001^a; Van der Zee & Groeneveld, 2007; O'Donnell & Milner, 2007). Volgens sommige auteurs komt dit doordat deze jonge kinderen minder in staat zijn het misbruik te onthullen dan oudere kinderen (Taylor et al., 2001^a).

Respondenten komen in de praktijk downloaders tegen met verschillende voorkeuren. Ten eerste onderscheiden zij de mannen die afbeeldingen of video's hebben van zowel jongetjes als meisjes in verschillende leeftijdscategorieën ('alleseters'). Daarnaast zijn er volgens de respondenten downloaders die een voorkeur hebben voor of alleen meisjes of alleen jongens, waarbij de leeftijdsrange uiteen kan lopen. Tot slot zijn er volgens respondenten de 'echte pedofielen' die een exclusieve voorkeur hebben voor afbeeldingen die vooral prepuberale kinderen betreffen. Sommige respondenten hebben de ervaring dat de pedofielen een voorkeur hebben voor jongetjes of meisjes, andere respondenten stellen dat het geslacht niet zoveel uitmaakt voor de pedofielen omdat het om kinderen gaat zonder secundaire geslachtskenmerken.

Intermezzo – 'gewone' porno?

Een van de respondenten stelt dat bij nadere beschouwing wel wat valt af te dingen op dat 'gewone'. In Amerika zijn de films waarin weliswaar volwassen te zien zijn, maar die zijn gekleed als kleine meisjes (paardenstaart, kinderkleding etc.), erg populair. De actieve partij in de film is altijd een man. De camerapositie is ook anders dan bij reguliere pornofilms. De camera's staan zo opgesteld dat het perspectief altijd groot (man) en klein (meisje) veronderstelt. Pornofilms met zwangere vrouwen zijn eveneens populair. 'Hoe boller de buik, des te mooier ze het vinden', zo zegt een van de respondenten.

3.6.2 Etniciteit

Taylor en Quayle (2003) rapporteren dat de pornografische afbeeldingen voornamelijk blanke kinderen betreft. Liefhebbers van kinderporno lijken een voorkeur te hebben voor magere, blanke kinderen bij wie nog geen secundaire geslachtskenmerken zichtbaar zijn (Taylor & Quayle, 2003; O'Donnell & Milner, 2007). Daarnaast is er een groeiende markt voor Oost-Europese kinderen. Deze afbeeldingen komen oorspronkelijk van de commerciële websites en circuleren nu rond in de nieuwsgroepen. Er lijkt geen grote markt te zijn voor afbeeldingen van donkere kinderen. De oorzaak hiervan is niet bekend (Taylor et al., 2001⁸; Taylor & Quayle, 2003).

Ook de meeste respondenten zijn het erover eens dat de huidskleur van de kinderen overwegend blank is. Een van de respondenten zegt: 'het is een blanke aangelegenheid: blanke ouders en blanke kinderen'. Blanke kinderen zijn in de optiek populair bij mannen overal ter wereld.⁹ Ook in Aziatische landen waar naar verluidt ook veel kinderporno wordt geproduceerd, prevaleert het Westerse schoonheidsideaal boven het eigen uiterlijk.¹⁰ Sommige respondenten spreken in dit verband van 'Barbiemeisjes: blond haar en grote blauwe ogen'.

3.6.3 Eigen kinderen van de downloaders

Of downloaders zelf ook op de afbeeldingen staan, is nauwelijks bekend. Uit verschillende studies is wel bekend dat veel kinderporno in de huiselijke kring wordt vervaardigd en degene die het misbruik pleegt, is regelmatig de eigen vader. Dit materiaal wordt onder meer gebruikt om in de besloten netwerken nieuw materiaal aan te kunnen leveren, te ruilen (uploaden c.q. verspreiden), of om status te verkrijgen. (Van der Zee & Groeneveld, 2007; Taylor, 1999 in O'Donnell & Milner, 2007; Taylor & Quayle, 2003). Over het algemeen zijn de respondenten van mening dat de downloaders zelden zelf op

de afbeeldingen staan, bijvoorbeeld als misbruiker van het kind. Dat geldt zeker voor de commercieel geproduceerde kinderporno (zie hiervoor) en in mindere mate voor de eigen producties van de misbruikers. Er kleeft immers een groot risico aan, namelijk dat zij traceerbaar zijn voor de politie. Daarnaast speelt mee dat niet iedere downloader een gezin met kinderen heeft, die hij eventueel daarvoor zou kunnen misbruiken. Er zijn downloaders die echter wel opnames maken van de eigen kinderen. De afbeeldingen kunnen variëren van foto's van de kinderen in bad tot filmopnames waarop seksuele handelingen worden verricht door de kinderen en anderen, bijvoorbeeld de vader en/of kennissen van hem. Op basis van de interviews is de indruk dat deze eigen opnames vooral bedoeld zijn om uit te wisselen met andere downloaders (want immers uniek materiaal). In bepaalde netwerken kan – zoals eerder vermeld – de druk groot zijn om nieuw materiaal te leveren.

Intermezzo – Celstraf voor aanbieden dochter

De 47-jarige K. uit Enschede is door de rechtbank van Almelo veroordeeld tot een gevangenisstraf van achttien maanden wegens het op internet aanbieden van zijn elf-jarige dochtertje voor seksueel misbruik. De man deed potentiële klanten op het wereldwijde web weerzinwekkende voorstellen. Hij meldde zijn dochtertje met het drogeringsmiddel GHB te willen bedwelmen, opdat de mannen ongehinderd hun gang konden gaan. Ook bood hij aan het meisje te laten misbruiken door een hond. Internetgebruikers alarmeerden de politie, die bij huiszoeking een grote verzameling kinderporno aantroffen, alsook een hoeveelheid GHB. Voor de rechtbank beweerde de man zijn dochter te hebben aangeboden om pedofielen in de val te lokken, maar de rechter hechtte geen waarde aan die verklaring. Bron: AD.nl 30.12.2008

3.7 Aard van de poses

Naast het geslacht en de leeftijd van de kinderen die zijn afgebeeld, kunnen we de vraag stellen welke seksuele handelingen er op de afbeeldingen te zien zijn en welke het meest voorkomend zijn binnen het totale aanbod aan kinderpornografisch materiaal. Daarbij moet worden opgemerkt dat de aard en inhoud van de afbeeldingen sterk kunnen variëren. Het kan gaan om afbeeldingen zonder duidelijke, erotische inhoud zoals kinderen in ondergoed tot kinderporno zoals afbeeldingen met daarop een verkrachting van een kind (Bullens, 2007; Quayle & Taylor, 2003). De respondenten komen in de praktijk uiteenlopende afbeeldingen tegen. De range loopt van onschuldig tot zeer ernstig. In diverse onderzoeken wordt onderscheid gemaakt tussen verschillende categorieën afbeeldingen, naar gelang de poses en seksuele handelingen. De indeling van Taylor en Quayle (2003) wordt hierbij, soms met kleine nuances, vaak aangehaald (Van der Zee & Groeneveld, 2007). Zij hebben deze indeling gebaseerd op een uitgebreide database met kinderpornografisch materiaal.¹¹ De afbeeldingen in de eerste categorieën hoeven niet altijd kinderporno te betekenen, maar deze kunnen indicatief zijn voor seksuele interesse in kinderen (Taylor et al., 2001^a; Taylor en Quayle, 2003). Volgens respondenten vallen deze categorieën strikt genomen ook niet onder de reikwijdte van het wetsartikel over kinderporno, maar worden wel – vaak in combinatie met ander type afbeeldingen – aangetroffen in de verzameling van een downloader.

Op basis van de literatuur en gegevens van verschillende respondenten worden de onderstaande indelingen het meeste gebruikt om de ernst van de seksuele handelingen in

verschillende gradaties in te delen. De eerste betreft de indeling van de Copine-databank¹², een in 1997 gestart Europees project (Combating Peadophile Information Network in Europe). De tweede indeling wordt door de Nederlandse politiepraktijk toegepast. Deze indeling lijkt veel op de door de Bitse Sentencing Advisory Panel (SAP) ontwikkelde indeling die ook door de politie in de UK en Australië wordt toegepast om kinderporno te classificeren (Beech et al., 2008). De laatste categorie wordt door het Landelijk Meldpunt Kinderporno in Nederland gehanteerd. In onderstaande figuur worden de drie indelingen naast elkaar gezet.

Figuur 3.2 – Verschillende gradaties kinderporno

I Copine-databank (Taylor en Quayle, 2003)	II Nederlandse politiepraktijk en SAP (Beech et al., 2008)	III Landelijk Meldpunt Kinderporno in Nederland
1 Indicatief: niet erotisch, niet geseksualiseerd materiaal van kinderen in ondergoed of zwemkleding	1 Naakte kinderen die poseren en/of poseren met seksattributen	
2 Nudisme: beelden van (half) naakte kinderen in legitieme situaties		
3 Erotica: heimelijk gemaakt beeldmateriaal van kinderen in hun ondergoed of diverse stadia van naaktheid		
4 Poseren: opzettelijk geposeerd beeldmateriaal van (half)naakte kinderen		1 Beelden van expliciet seksueel poserende kinderen
5 Erotisch poseren: opzettelijke geposeerde beelden van (half)naakte kinderen in seksuele of provocerende houdingen		2 Afbeelding genitaliën en anaalstreek van kinderen met seksueel doel
6 Expliciet erotisch poseren: opzettelijke geposeerd beeldmateriaal van kinderen waarbij de nadruk ligt op de genitaliën van (half)naakte kinderen		

7 Expliciet seksuele activiteit: afbeeldingen van kinderen die allerlei seksuele handelingen verrichten bij zichzelf en anderen (bijvoorbeeld aanrakingen, masturbatie, orale seks)	2 Kinderen die seksuele handelingen bij zichzelf of bij andere kinderen uitvoeren	3 Kinderen die seksuele handelingen bij zichzelf of bij andere kinderen uitvoeren
8 Mishandeling: beeldmateriaal met daarop kinderen die seksueel worden betast door volwassenen (aanranding of 'digital touching')	3 Volwassenen die seksuele handelingen uitvoeren bij kinderen (geen penetratie)	
9 Grove mishandeling: beeldmateriaal van kinderen die seksueel worden misbruikt door volwassenen (penetratie, masturbatie en orale seks)	4 Volwassenen die seksuele handelingen uitvoeren bij kinderen (penetratie: oraal, vaginaal, anaal)	4 Volwassenen die seksuele handelingen uitvoeren bij kinderen
10 Sadistisch: beeldmateriaal van kinderen die tijdens de seksuele handelingen worden geslagen, vastgebonden of seks hebben met een dier	5 Kinderen die gemarteld worden, seksuele handelingen met dieren uitvoeren of penetratie van baby's	5 Sadisme of bestialiteit met kinderen

3.7.1 Copine-databank (indeling I)

Volgens Taylor et al. (2001^a) kunnen de meeste afbeeldingen in één categorie worden ingedeeld. Soms is het verschil echter niet altijd even duidelijk te maken omdat categorieën in elkaar kunnen overlopen. Bepaalde afbeeldingen maken deel uit van een serie (waarbij de bovenstaande stappen ook doorlopen kunnen worden) en die hebben meestal een verhaallijn of een thematische link. De verhaallijn kan een hulpmiddel zijn voor de fantasie en ontbrekende foto's kunnen de drang versterken om de serie compleet te maken (Taylor et al., 2001^a; Taylor & Quayle, 2003). De meeste fotoseries vallen volgens Taylor & Quayle (2003) in de categorie indicatief tot en met expliciet erotisch poseren (1 tot en met 6). Over de verhoudingen tussen de verschillende categorieën geven de auteurs een schatting op basis van het aantal slachtoffers dat hiervoor misbruikt wordt. Zij baseren zich daarbij op het materiaal dat ongeveer tussen 1990 en 2000 werd aangetroffen. Voor de categorie 5 en 6 zijn tussen de 1.600 en 1.800 verschillende kinderen gefotografeerd. Het gaat hier om opzettelijk geposeerde beelden van kinderen in seksuele of provocerende houding waarbij de nadruk ook kan liggen op de genitaliën. Voor de categorie 7 en hoger gaat het om 300 tot 350 kinderen. Hier worden expliciete seksuele activiteiten tot aan sadistische afbeeldingen mee bedoeld. Daarnaast blijkt dat van het nieuwe materiaal met meisjes, een klein deel van deze afbeeldingen in categorie 7 of hoger valt. Bij het nieuwe materiaal met jongens in de categorie 7 en hoger, is dit het driedubbele.

Wolak et al. (2005) vonden dat bijna alle bezitters van kinderporno afbeeldingen hadden

met expliciet seksuele afbeeldingen. Ongeveer een vijfde had afbeeldingen van bondage, verkrachting en marteling van kinderen. Over het algemeen wordt het karakter van het kinderpornografisch materiaal ook harder (zoals anale sex of sadomasochisme). Ook is beeldmateriaal met verkrachting van baby's geen uitzondering meer. Blanke kinderen zijn met name vertegenwoordigd in de 'ernstiger' categorieën afbeeldingen waar seksuele handelingen te zien zijn. Aziatische kinderen komen vooral voor op foto's waarop erotisch geposeerd wordt (Taylor et al., 2001^a; O'Donnell & Milner, 2007).

Buschman et al. (2008) hebben in hun onderzoek ook gekeken naar de soorten afbeeldingen waar (Nederlandse) veroordeelde downloaders naar kijken en/of op masturberen en hebben daarbij gebruik gemaakt van een vergelijkbare indeling zoals die binnen het Copine-project is gemaakt. Het blijkt dat tussen de zelfrapportage en met de polygraaf verkregen gegevens verschillen bleken te bestaan met betrekking tot voorkeur voor de afbeelding. De downloaders gaven in hun zelfrapportage de grootse voorkeur aan voor de categorieën erotica tot en met expliciet erotisch posteren (categorie 3 t/m 6). De polygraafgegevens laten echter zien dat hun echte belangstelling zich meer richt op beeldmateriaal uit de categorieën expliciete seksuele activiteit tot en met sadistisch (categorie 7 t/m 10). Specifiek gaat de voornaamste belangstelling uit naar kinderpornografische afbeeldingen van een meisje alleen dat seksuele handelingen verricht. Daarnaast staan afbeeldingen van meisjes die allerlei seksuele handelingen verrichten met andere meisjes en/of een volwassene ook hoog in de rangorde.

Intermezzo – Film met expliciet seksuele activiteit (categorie 7)

De film begint met een jongen met ontbloot onderlijf op een bank. De jongen heeft een leeftijd van acht-tien jaar oud. Hij zit op een bank en trekt aan zijn piemel. Vervolgens komt een gekleed jongetje in de leeftijd 6-acht jaar oud voor de jongen op de bank zitten. Dit jongetje begint ook aan piemel van de jongen te trekken. Even later liggen de jongetjes naakt op elkaar en penetreert de oudste jongen het andere jongetje van achteren. Duur: vijftien seconden, in kleur, met geluid (muziek op de achtergrond)

Bron: KLPD.

3.7.2 Nederlandse (opsporings)praktijk (indeling II en III)

In de interviews is tevens gevraagd naar de onderlinge verhouding tussen de categorieën en of er een verband bestaat tussen de gradaties en typen downloaders. De poserende kinderen vormen het grootste deel van het kinderpornoaanbod, althans volgens de respondenten die bij de politie werkzaam zijn. De poserende kinderen zijn volgens de respondenten meestal meisjes tussen de zes en twaalf jaar. Deze afbeeldingen zullen vooral in het bezit zijn van verzamelaars die in de woorden van een respondent 'mooie plaatjes willen hebben', soms hele series (Lolita). Zij hebben minder afbeeldingen waarop zowel handelingen als penetratie staan. Instanties als het Meldpunt Kinderporno krijgen vooral meldingen van de ernstige categorieën (volwassenen die seksuele handelingen uitvoeren bij kinderen en sadisme of bestialiteit met kinderen). Een mogelijke reden voor de meldingen van de meer ernstige afbeeldingen is dat de melders die 'erg' of 'gruwelijk' vinden.

De minder extreme vormen, bijvoorbeeld seksuele afbeeldingen van jongeren tussen de

veertien en zeventien jaar zijn daardoor mogelijk onderbelicht.

Een van de kwesties waarover de respondenten van mening verschillen, heeft betrekking op de eventuele toename van (zeer) ernstige vormen van misbruik die zijn vastgelegd op foto of video (dus een verschuiving naar de hogere categorieën). Er zijn verschillende geïnterviewden die stellen dat het misbruik steeds 'extremer' wordt in de zin van meer gewelddadige voorstellingen. Verschillende respondenten veronderstellen dat naarmate sommige mannen langer kinderporno bekijken en downloaden er steeds extremere plaatjes worden bekeken omdat de 'softere' afbeeldingen de man niet meer kunnen opwinden. Een nieuwe 'trend' zou onder meer het verkrachten van (pasgeboren) baby's zijn. Andere respondenten stellen daarentegen dat het niet extremer wordt; dergelijke gewelddadige afbeeldingen zijn er altijd al geweest. Het verschil – en mogelijk ook de verklaring voor de gepercipieerde toename van sommige respondenten – is dat het aanbod in elk geval in volume is toegenomen. Het is naar hun mening geen nieuw verschijnsel.¹³ In de literatuur wordt echter verondersteld dat het materiaal wel grover en harder wordt (Taylor et al., 2001^a; Wolak et al., 2005).

3.8 Resumé

Over de omvang van pornografisch beeldmateriaal dat op het internet circuleert, zijn geen eenduidige gegevens voorhanden. Dit vanwege het mondiale en verborgen karakter ervan. Het echter wel duidelijk dat de omvang van kinderporno sinds de opkomst van internet is gestegen; het is makkelijker geworden om het te verkrijgen, te verspreiden en op te slaan. Daarbij komt er nog steeds nieuw materiaal bij. Eind jaren '90 was ongeveer 20 procent van al het aangetroffen materiaal nieuw, ruim tien jaar later is dit al 50 procent. Alleen in de Landelijke Database Kinderpornografie van de KLPD zitten al ongeveer 1,8 miljoen afbeeldingen. Respondenten schatten dat er daarnaast minimaal 100.000 -200.000 kinderpornografische films zijn. Voor genoemde aantallen zijn vermoedelijk een bescheiden deel van het totale aanbod kinderporno: één persoon kan al miljoenen plaatjes in zijn bezit hebben.

Er zijn verschillende manieren om aan kinderporno te komen via het internet. Waar het vroeger openlijk werd aangeboden, is het aanbod door politioptreden steeds meer verborgen. Dat neemt niet weg dat er commerciële sites zijn via waar kinderporno kan worden gekocht en/of betaald moet worden voor entree. Respondenten veronderstellen dat hier georganiseerde, criminele groeperingen achter zitten. Het beeldmateriaal, vaak professioneel gemaakt, omvat veelal poserende jonge meisjes. Betalingen geschieden met creditcard, echter dat lijkt steeds minder te gebeuren. Tevens wordt er kinderporno via voor iedereen toegankelijke peer-to-peernetwerken uitgewisseld. De besloten netwerken daarentegen zijn zeer terughoudend in het toelaten van nieuwe leden, die bij wijze van toegang kopen eerst zelf kinderporno moeten aanleveren of zich anderszins moeten bewijzen.

Naast foto's kan kinderpornografisch materiaal bestaan uit pseudofoto's, video's, live kinderporno en verhalen. Er worden zowel losse foto's als hele series op het internet aangetroffen. Pseudofoto's zijn afbeeldingen die digitaal zijn veranderd; van onschuldige kinderfoto's kunnen gemakkelijk kinderpornografische afbeeldingen worden gemaakt. Het aandeel filmmateriaal in het aanbod van kinderporno lijkt toe te nemen. Volgens respondenten hebben de bewegende beelden met geluid indringender effect voor de downloader. Films worden ook gebruikt om stilstaande afbeeldingen van te maken. Op deze manier kan elke downloaders

zelf ook producent worden van kinderporno. Daarnaast is het mogelijk om via de webcam live kinderporno te bekijken, waarbij verzoeken kunnen worden ingediend en uitgevoerd. Tot slot kan videomateriaal gebruikt worden om kinderen bekend te laten raken met seksueel gedrag, dit om misbuik van kinderen te vergemakkelijken.

Afgebeelde kinderen zijn zowel meisjes als jongens van verschillende leeftijden. Afgaande op de beschikbare literatuur en de gehouden interviews blijkt dat het in merendeel om pre-pubertaire, blanke meisjes gaat. De aard van de poses en seksuele handelingen variëren volgens verschillende indelingen (o.a. Copine) van niet-erotisch (indicatief) tot aan sadistische afbeeldingen waarop kinderen worden mishandeld en seks hebben met een dier. Poserende kinderen komen het meest voor in de verzameling van de downloaders. Dit kan echter een vertekening zijn, omdat de mogelijkheid bestaat dat de ernstigste vormen van kinderporno circuleren in de besloten delen van het internet waar de politie weinig zicht op heeft. De geraadpleegde literatuur en sommige respondenten gaan ervan uit dat het beeldmateriaal ook steeds harder en grover wordt; verkrachtingen van baby's vormen geen uitzondering meer. Andere respondenten bestrijden de toename van zeer ernstige vormen van kinderporno. Het beeldmateriaal dat een downloader in zijn bezit heeft, kan iets zeggen over zijn seksuele voorkeur.

Noten

1. Het Team Bestrijding Kinderpornografie van het KLPD is in 1997 gestart.
2. De Wet van Moore stelt dat het aantal transistors op een computerchip door de technologische vooruitgang elke 2 jaar verdubbelt. De voorspelling werd in 1965 gedaan door Gordon Moore, één van de oprichters van chipfabrikant Intel en klopt tot de dag vandaag (bron: wikipedia).
3. In relatie tot het onderwerp kinderporno maakt een van de respondenten de opmerking dat 'met het internet je wereld wordt verbreed maar tegelijkertijd ook verziekt'.
4. Met behulp van Internet Filter Review.
5. In de nieuwsgroepen lijken volgens een aantal respondenten vooral de techneuten te zitten; mannen die de technische vaardigheden hebben om nieuw/extreem materiaal binnen te halen. In de peer-to-peernetwerken zitten de technisch minder ontwikkelde downloaders.
6. Deze gedragsregel is niet uniek voor het circuit van kinderpornodownloaders, maar ook herkenbaar bij groepen die muziek, films en andere software delen (zie bijvoorbeeld Svensson & Van Wijk, 2004).
7. Overgenomen uit het Verbeterprogramma Kinderporno (2008, p. 11).
8. Een essentiële vraag is of de politie hier in het opsporingsonderzoek ook naar kijkt of moet kijken (in verband met juridische afbakening van kinderporno conform het Wetboek van Strafrecht).
9. Een groot deel van de kinderporno komt uit de VS, echter Afro-Amerikaanse kinderen staan zelden op kinderpornografisch beeldmateriaal.
10. Vanzelfsprekend worden ook Aziatische kinderen misbruikt. Een van de respondenten vindt het opvallend dat het in Aziatische pornofilms vaak niet uitsluitend gaat om het seksuele aspect van de afbeeldingen, maar ook om het sadistische karakter ervan; slachtoffers die schreeuwen van angst omdat ze in zeer beangstigende situaties worden gebracht, bijvoorbeeld gefilmd in een badkuip vol slangen. Het is overigens niet duidelijk of de slachtoffers kinderen betreft en/of volwassenen.
11. Een Europees onderzoeksproject heeft deze databank tot stand gebracht.
12. Afbeeldingen van nieuwsgroepen omvatten ongeveer 8000 stille afbeeldingen en 400 video's.

13. Een van de respondenten die reeds vele jaren met het probleem van de kinderporno bezig is, ziet de jonge, misbruikte kinderen als het ware ouder worden op het internet. Dat betekent dat kinderen gedurende soms vele jaren in het kinderpornocircuit verkeren.

Roel houdt van bondage

Roel is 51 jaar oud als hij door Justitie wordt verwezen naar de hulpverlening voor hulp bij zijn seksueel afwijkend gedrag. Op zijn werk kwam men erachter dat hij vele uren per dag pornografische afbeeldingen en films downloadde. Hij is op staande voet ontslagen. Omdat er tevens afbeeldingen zijn aangetroffen waarop kinderen seksueel worden misbruikt, heeft zijn werkgever aangifte gedaan. Het onderzoek wijst uit dat hij ongeveer 500 afbeeldingen en 50 filmpjes bezit die kinderpornografisch van aard zijn. Alle afbeeldingen betreffen kinderen die naakt en in allerlei houdingen vastgebonden zijn. Geen van de afbeeldingen betreffen seksuele handelingen tussen kinderen onderling of tussen kinderen en volwassenen. Ook is er bondagemateriaal met alleen volwassen vrouwen gevonden. De kinderen zijn zowel jongens als meisjes in de leeftijd van ongeveer acht tot twaalf jaar. Roel geeft aan zelf nooit kinderen te hebben benaderd en hiertoe ook geen enkele behoefte te voelen. Hij identificeert zich vooral met de afgebeelde kinderen. De rechter veroordeelt Roel tot een taakstraf van 180 uur en verplichte psychotherapeutische behandeling.

Roel is van Nederlandse afkomst en getrouwd met Eva. Samen hebben ze twee kinderen die inmiddels uit huis zijn. Hij was een veelgevraagd advocaat. Vanwege zijn specialisatie (internationaal recht) reisde hij veelvuldig en heeft hij ook wel voor langere perioden in het buitenland (Spanje, Duitsland en Engeland) gewoond. Al tijdens de intake is hij open over zijn delict en zijn seksuele voorkeuren. Hij houdt van bondage en al als kind had hij de gewoonte zijn speelgoedknuffels vast te binden. Ook kan hij met genoegen terugdenken aan spelletjes met vriendjes uit de buurt waarbij er cowboytje en indiaantje gespeeld werd en hij het voor elkaar kreeg als "gevangen genomen indiaan" vastgebonden te worden. Met zijn vrouw heeft hij wel eens "op die manier gespeeld" maar zij heeft te kennen gegeven zich er niet prettig bij te voelen en vervolgens is bondage uit hun seksuele repertoire verdwenen. Gedurende een periode waarin hij in Duitsland woonde en zijn gezin in Nederland bleef, heeft hij contact gehad met een vrouw die zijn seksuele voorkeur deelde. Maar zijn gezin verlaten, is voor hem nooit een optie geweest en bij zijn terugkeer naar Nederland is dit contact verbroken. Het niet kunnen delen van zijn verlangens, maakt dat hij zich zo nu en dan heel eenzaam kan voelen.

Vroeger bezat hij pornobladen over zijn seksuele voorkeur maar met de opkomst van internet was het hek van de dam en ging hij geleidelijk aan steeds meer tijd besteden aan het bezoeken van sites waarin zijn seksuele voorkeur aan bod kwam. Via deze sites ontdekte hij dat vooral bondage met kinderen hem erg opwond. Tot zijn aanhouding bezocht hij ook chatsites waarin hij met anderen over zijn seksuele voorkeur chatte. Zijn gevoel van eenzaamheid nam hierdoor af. Hij heeft wel gefantaseerd over ontmoetingen met andere

vrouwen maar de stap hiertoe, na de relatie in Duitsland, nooit meer daadwerkelijk gezet. Op zijn werk was hij soms uren aan het surfen op dit soort sites. Ook thuis, in de avonden en in de weekenden trok hij zich terug om zich aan zijn verslaving te wijden. Tijdens de therapie bleek dat zijn vrouw wel een vermoeden had, maar uit angst voor zijn scherpe tong, heeft zij hem nooit durven confronteren.

4 Persoon van de downloader

In dit hoofdstuk zullen we aan de hand van verschillende invalshoeken de vraag trachten te beantwoorden wie nu de downloaders zijn. Hoe oud zijn ze bijvoorbeeld, gaat het om mannen of ook om vrouwen en wat is hun etnische achtergrond en burgerlijke staat? Het opleidingsniveau, vrijetijdsbesteding en de beroepen van de downloaders komen ook aan de orde. Tot slot zal er aandacht worden besteed aan de psychische stoornissen en het alcohol- en drugsgebruik van de downloaders.

4.1 Aantal downloaders

Over het aantal downloaders in Nederland zijn geen eenduidige gegevens voorhanden. De grote moeilijkheid is het grotendeels ondergrondse en mondiale karakter van het verschijnsel. Ter indicatie noemt een respondent een voorbeeld waarin iemand een film had gepost binnen een netwerk. Deze film werd in een periode van twee dagen 100.000 keer gedownload. Een andere indicatie van de omvang van het probleem betreft een internetprovider die 125 sites geblokkeerd heeft waarop kinderporno kon worden gedownload. In een maand tijd werden die sites 129.000 keer bekeken.¹ Een andere inschatting van het aantal downloaders kan gemaakt worden aan de hand van informatie van het KLPD. Het KLPD maakt gebruik van een scanprogramma dat binnen bepaalde peer-to-peernetwerken uitwisseling tussen IP-adressen van kinderpornobestanden kan traceren. In één maand tijd, en met een beperkte zoekfunctie² binnen een klein aantal peer-to-peernetwerken, leverde dat een lijst op van 100 unieke personen die meer dan tien bestanden met kinderporno hadden aangeboden.³ Een van de geïnterviewde deskundigen zegt: 'In het begin dacht ik dat het om een klein clubje idioten ging, maar dat is niet meer zo. Het gaat om procenten van de samenleving'.

4.2 Geslacht en leeftijd

Uit diverse onderzoeken blijkt dat de downloaders van kinderporno vrijwel allemaal van het mannelijke geslacht zijn (o.a. Buschman et al., 2008; Seto & Eke, 2005; Van der Zee & Groeneveld, 2007; Wolak et al., 2005). Weliswaar komen er vrouwen in beeld bij de autoriteiten vanwege kinderporno, maar dat zijn uitzonderingen. De onderzoeksgroep in de studie van Alexy et al. (2005) bestond bijvoorbeeld voor 95 procent uit mannen (n= 127) en voor vijf procent uit vrouwen (n=7). In het onderzoek van Seto & Eke (2005) was er een vrouw op een totaal van 205 daders. Zij was met een mannelijke mededader veroordeeld.⁴

De vraag betreffende het geslacht van de downloaders wordt door alle respondenten eensluidend beantwoord en is in lijn met de literatuur: het gaat in bijna alle gevallen om mannen. Dat wil niet zeggen dat er geen vrouwelijke downloaders zijn, maar die komen in de Nederlandse politie- en behandelpraktijk niet of nauwelijks voor.⁵

De leeftijden van de downloaders lopen in de diverse onderzoeken sterk uiteen. In een onderzoek kan de leeftijd variëren van 19 tot 76 jaar (Seto & Eke, 2005). De grootste groep zit tussen grofweg de 30 en 45 jaar (o.a. Burke et al., 2002; Kierkegaard, 2008; Van der Hulst & Neve, 2008). Een uitzondering hierop is het onderzoek van Sullivan (2005), zij stelt dat meer dan de helft van de onderzoeksgroep jonger dan 30 jaar is.⁶ Over de leeftijd van de downloaders is eveneens grote overeenstemming onder de respondenten, maar laat een grote spreiding zien. De range in de leeftijden van de downloaders loopt volgens de respondenten van 16 tot 60 jaar. De grootste groep zit echter tussen de 25 en 45 jaar. Ouderen die over voldoende computervaardigheden beschikken om kinderporno te downloaden, zijn er wel, maar dit is een kleine groep. Het aantal jonge downloaders (onder de 20 jaar) is volgens de respondenten ook bescheiden. Weliswaar beschikt deze jonge generatie over meer computervaardigheden dan de oudere, maar hun seksuele voorkeur is op jonge leeftijd nog niet voldoende uitgekristalliseerd om het downloaden en bekijken van kinderporno te kunnen verklaren.

4.3 Etniciteit

Uit de literatuur komt duidelijk naar voren dat de downloaders over het algemeen blanke mannen zijn (o.a. Van der Hulst & Neve, 2008; Webb et al., 2007; Wolak et al., 2005). In dit onderzoek is alleen Angelsaksisch literatuur bekeken en dat kan de resultaten mogelijk vertekenen. Het kan zijn dat daders met een andere achtergrond dan de blanke downloaders hierdoor buiten beeld blijven.

De respondenten bevestigen dat de downloaders over het algemeen blanke mannen zijn. Een van de respondenten noemt een percentage van 90 procent. Het overige deel bestaat bijvoorbeeld uit mannen afkomstig uit Aziatische landen. In de interviews is gevraagd naar mogelijke verklaringen voor dit gegeven. Verschillende respondenten nuanceren de oververtegenwoordiging van blanken in de groep downloaders omdat hetgeen er bekend is over downloaders het resultaat is van de inspanningen van nationale en internationale opsporingsdiensten. Die zijn overwegend Westers en Engelssprekend georiënteerd. Anders gezegd, er bestaat, geredeneerd vanuit de Westerse landen, vrijwel uitsluitend zicht op de Engelstalige sites en netwerken. De blinde vlek betreft onder meer de Spaanstalige en Aziatische kinderpornosites en netwerken. Respondenten vermoeden dat hierdoor een groot deel van het mondiale kinderpornoverschijnsel onzichtbaar blijft: 'het zijn gescheiden domeinen', aldus een respondent. Het is mogelijk dat gearresteerde downloaders hierdoor vaker blank zijn. Dat neemt niet weg dat elk Westers land, waaronder Nederland, grote groepen allochtonen heeft. Een mogelijke verklaring voor het feit dat er desondanks weinig allochtonen voorkomen in de groep downloaders wijten verschillende respondenten aan de sociaaleconomische achterstand van allochtonen. Zij ontberen de vereiste computerkennis, als ze al over voldoende middelen beschikken om een computer aan te schaffen.⁷ Toenemende emancipatie van allochtonen zou in de toekomst ook tot uiting kunnen komen in een andere samenstelling van de groep downloaders, zo is de verwachting van een van de respondenten. Tot slot wordt als mogelijke verklaring voor het grote aandeel van de blanken in de groep downloaders genoemd dat allochtonen minder geneigd zijn tot seks met kinderen dan blanken en derhalve ook minder/geen behoefte hebben aan kinderpornografische afbeeldingen.⁸

4.4 Burgerlijke staat

Uit de literatuur wordt niet duidelijk in hoeverre de downloaders een vaste relatie hebben of getrouwd zijn. Het is tevens onduidelijk of zij kinderen hebben. Zo stelt Sullivan (2002) bijvoorbeeld dat pedoseksuelen die actief zijn op het internet vaak een relatie hebben of hebben gehad (zie ook Schneider, 2003). De groep in het onderzoek van Cooper et al. (2000) die zich dwangmatig bezighoudt met seks op het internet (in de breedste zin van het woord) is echter vaker ongehuwd en alleenstaand dan de minder dwangmatige internetgebruikers.

De geïnterviewde respondenten hebben eveneens uiteenlopende meningen over de vraag of de downloaders een vaste relatie en eventueel kinderen hebben. Er zijn respondenten die stellen dat downloaders vaak alleenstaande mannen zijn. Ze zouden op sociaal en relationeel gebied dermate geremd zijn (angst voor intimiteit, moeilijk over gevoelens te praten) dat zij geen relatie kunnen aangaan met een volwassen partner. Een andere reden voor het ontbreken van een relatie met een volwassene is dat de mannen een seksuele voorkeur voor kinderen hebben. Zij zoeken hun toevlucht (daarom) op de computer waar ze in elk geval met gelijkgestemden en fysiek onzichtbaar kunnen communiceren. Contact maken via het internet is voor sommige downloaders makkelijker dan een relatie aangaan. Dat sluit niet uit dat zij daarvoor geen relaties hebben gehad, maar die zijn meestal op niets uitgelopen.

Andere respondenten daarentegen komen in hun praktijk wel getrouwde downloaders tegen, soms ook met kinderen. 'Het zijn niet per definitie de sociale kneuzen' aldus een van de respondenten. Bij deze mannen vallen wel de gemankeerde relationele verhoudingen op. Er kan sprake zijn van relatieproblemen waarbij de vrouw vaak de dominante partner is en de man ondergeschikt, althans in de offline wereld. Een respondent: 'feitelijk leiden downloaders een dubbelleven: een leven achter de schermen en een normaal bestaan'.

Intermezzo – 'Ik dacht dat ik mijn vader kende'

Gisteren ben ik er per ongeluk achter gekomen dat mijn vader kinderporno aan het downloaden was. Vandaag heb ik een paar van die bestandjes bekeken en ik werd niet goed. Ik weet niet wat ik moet doen. Ik kan natuurlijk moeilijk mijn eigen pa aangeven. Moet ik het mijn moeder vertellen? Wat moet ik doen? Ik durf absoluut niet mijn vader ermee te confronteren, maar ik ga er kapot aan om het te verzwijgen. Ik heb het meteen mijn broer verteld, maar hij weet ook niet zo goed wat er gedaan moet worden. Ik dacht dat ik mijn eigen vader kende, maar nu durf ik hem nauwelijks in de ogen aan te kijken. Ik ben bang geworden voor mijn eigen vader. En ik ben heel boos en heel onaangenaam verrast.

Bron: www.internethulpverlening.nl/ihulp/forum

4.5 Opleidingsniveau en beroepskeuze

Downloaders komen qua beroeps- en opleidingsniveau in alle lagen van de bevolking voor (Van de Werf, 2003 in Van der Hulst & Neve, 2008). Het gaat om een heterogene groep, maar het lijkt er echter op dat downloaders voornamelijk tot de hoger opgeleiden behoren (o.a. Burke et al., 2002; Sullivan, 2002; Webb et al., 2007). Van der Zee & Groeneveld (2007) stellen dat de mannen die kinderporno bezitten over het algemeen een goede baan hebben (zoals advocaten, artsen en schooldirecteuren). Volgens Sullivan (2002) hebben pedoseksuelen, die hun slachtoffers op internet vinden vaak een succesvolle carrière in het midden- en topmanagement.⁹ Verschillende auteurs stellen dat de downloaders professionele beroepen

hebben waarmee ze in aanraking (kunnen) komen met kinderen, zoals leraren en medici (McLaughlin, 1998; Van der Hulst & Neve, 2008). Daarnaast worden ook beroepen in de ICT-sector genoemd (o.a. Alexy et al., 2005; Sullivan, 2005).

Intermezzo – Software ontwikkelaar

De FBI heeft ooit een man opgepakt die als 'most evil pedophile' te boek kwam te staan. De man was een gerespecteerde inwoner van het dorp en was van beroep software ontwikkelaar. Hij was de oom van een meisje van wie door hem afschrikwekkende foto's zijn gemaakt en op het internet geplaatst. Bij huiszoeking vond de politie een grote collectie, zeer gewelddadige kinderporno. Bron: Schell et al. (2007).

De bevindingen van de respondenten wat betreft het opleidingsniveau en de beroepen zijn in lijn met de literatuur. Ze stellen dat het opleidingsniveau kan variëren van laag tot hoog, maar dat het aandeel hoger opgeleiden groter is dan gemiddeld. In elk geval groter dan de daders van geweldsmisdrijven of daders die kinderen fysiek hebben misbruikt. 'Het zijn geen domme jongens', de meeste downloaders hebben minimaal MBO-niveau, soms ook HBO-niveau en hoger.¹⁰ De beroepen waarin de downloaders werkzaam zijn, kunnen niet onder één noemer worden gevangen. 'Je komt ze in alle rangen en standen tegen; het varieert van een vrachtwagenchauffeur tot atoomgeleerde'. Een van de respondenten valt het op dat het vaak beroepen zijn die geen of zeer weinig sociale interactie vergen. Het werkzaam zijn in de ICT-sector wordt als exemplarisch genoemd, maar bijvoorbeeld ook laboratoriumwerk. Dat neemt niet weg dat bepaalde downloaders beroepen hebben die contact met kinderen veronderstellen, zoals kinderarts, fotograaf en leraar. De sociale interactie is hier echter van een ander (niet gelijkwaardig) niveau dan met volwassenen. Nader onderzoek zou duidelijk moeten maken in hoeverre deze categorie downloaders ook een seksuele voorkeur voor kinderen heeft en in beginsel ook een risicogroep vormt voor het plegen van fysiek misbruik. De strekking uit de interviews is dat wanneer downloaders een seksuele voorkeur voor kinderen hebben, zij ook een beroep kiezen op dat gebied.

4.6 Vrijtijdsbesteding

Wat geldt voor het beroep van de downloaders lijkt deels ook van toepassing op hun vrijetijdsbesteding. Naast het gegeven dat sommige downloaders intensief of soms zelfs obsessief met hun computer en op internet bezig kunnen zijn, bijvoorbeeld downloaden van porno, films of muziek, is er volgens enkele respondenten ook een categorie die zijn vrije tijd doorbrengt met kinderen. Denk aan de padvinderij of jeugdtrainer bij een sportclub. 'Als je gek bent op kinderen, dan zoek je ook iets in die richting', aldus een van de respondenten. Dat geldt overigens niet voor alle downloaders. Mogelijk dat dit mannen betreft met een seksuele voorkeur voor kinderen, die daarnaast ook kinderporno hebben. In de literatuur is hier niets over terug te vinden.

4.7 Psychische problemen

Op basis van de literatuur is het mogelijk om een beeld te schetsen van de psychische problemen bij de downloaders. In de literatuur komen de volgende psychische problemen aan de orde: verslaving, psychosociale en persoonlijkheidstoornissen en seksuele stoornissen.

4.7.1 Verslaving

Regelmatig terugkerende term in de literatuur is 'verslaving'. Van het downloaden van kinderporno kan een verslavende werking uitgaan (Van der Hulst & Neve, 2008). Davis (2001) gebruikt hiervoor de term pathologisch internetgebruik. Taylor en Quayle (2003) beschrijven in hun boek dat kinderporno de downloaders steeds meer in beslag neemt. Het materiaal kan ook steeds extremer worden. De downloaders raken op een gegeven moment ongevoelig voor bepaalde vormen van porno en gaan op zoek naar steeds extremere vormen. Het internet en de kinderporno geven de downloaders doorgaans de opwindende die in het dagelijks leven ontbreekt. Mensen lijken via internet uiting te kunnen geven aan hun – al dan niet van tevoren bestaande – fantasieën. Schell et al. (2007) stellen dat cyberseks een vorm van psychopathologie is en een symptoom van neurotisch en compulsief gedrag. Bij pathologisch internetgebruik zijn de volgende karakteristieken bij de mannen aanwezig: depressie, sociale angst, afhankelijkheid en cognitieve verstoringen in de manier waarop zij denken. Deze verstoringen hebben te maken met het ontkennen, minimaliseren en rationaliseren van het gedrag (O'Donnell & Milner (2007; Quayle & Taylor, 2003).

Het verklaren van het kijken naar kinderporno vanuit een verslavingsparadigma houdt volgens Bullens (2007) echter geen stand, omdat het niet om een fysieke maar psychische afhankelijkheid gaat.¹¹ Bullens (2007) stelt dat het willen kijken naar kinderporno eerder tot de drang- dan tot de dwangstoornissen gerekend moet worden maar dat daarbij wel dwangmatige elementen (verslaving) een rol kunnen spelen. Er is altijd sprake van een seksuele component die maakt dat iemand naar kinderporno kijkt. De drijfveer om dit te doen, is een vorm van drang; als het ware door een magneet naar iets toe worden getrokken. Het dwangmatige karakter van (sommige) downloaders houdt verband met het dwangmatig verzamelen van grote hoeveelheden kinderporno om bepaalde series compleet te maken. Ook hier is sprake een achterliggend seksueel motief (het drangelement) achter het dwangmatig gedrag om te downloaden. Niettemin is verslaving een begrip dat regelmatig valt in de context van problematisch internetgedrag (o.a. Griffiths, 2001).

4.7.2 Psychosociale en persoonlijkheidsstoornissen

In vergelijking met mannen die geen kinderporno downloaden, beschikken de downloaders over weinig empathisch vermogen en sociale vaardigheden (Quayle & Taylor, 2003). Ongeveer 40 procent van de downloaders rapporteert een hoog niveau van (zelfgerapporteerde) psychopathologie c.q. persoonlijkheidsstoornis. Het gaat hierbij vooral om het type van de schizöïde, vermijdende en afhankelijke persoonlijkheid. Deze mannen ontwijken interpersoonlijke relaties en sociale situaties omdat ze bang zijn voor afwijzing. Er is sprake van emotionele afstomping. Het omgekeerde komt ook voor, namelijk dat ze juist een extreem beroep doen op hun relaties en zich heel afhankelijk opstellen (Webb et al., 2007).

Er is al het een en ander gezegd over de persoonlijkheid van de downloader en de wijze waarop hij in sociaal opzicht functioneert. In de interviews vallen diverse malen termen als 'sociaal geïsoleerd, vermijdend en sociaal gehandicapt'.¹² In de klinische praktijk komt men nogal eens mannen tegen met een pervasieve ontwikkelingsstoornis.¹³ Dit betreft een diagnose die goed past bij de voornoemde typeringen van de downloaders. Tegelijkertijd dichtten respondenten sommige downloaders manipulatieve en narcistische trekken toe. Met

name de hoogopgeleiden zouden zich 'boven God verheven voelen'. In de behandelpraktijk ziet men nog wel eens downloaders met een persoonlijkheidsstoornis. Psychiatrische stoornissen zoals schizofrenie komen daarentegen niet voor bij de downloaders.¹⁴

Intermezzo – Digitale vrienden

De 'Wonderland Club' was een besloten netwerk van mannen die onderling kinderpornografisch materiaal met elkaar ruilden. P.G., de oprichter van de 'Wonderland Club', beschrijft zichzelf als een persoon met psychische gezondheidsproblemen en het internet bood hem een kans om zich beter te voelen. Door het oprichten van de club kreeg hij het gevoel dat hij ergens goed in was en dat hij zijn computervaardigheden optimaal kon gebruiken. Hij was in staat een goed beveiligd kinderpornonetwerk op te zetten. Hij wilde graag aardig gevonden worden en vriendschappen opbouwen. In het echte leven had hij nauwelijks vrienden, maar binnen de 'Wonderland Club' was hij ontzettend populair. De tijd dat hij online was, nam toe. Door zijn vaardigheden en de kwaliteit van het kinderpornografisch materiaal ontving hij status van de overige leden. Via het besloten netwerk was hij in staat vriendschappen op te bouwen, zelfs over de hele wereld. De 'Wonderland Club' had ongeveer 180 leden verspreid over tal van landen. Bron: Carr (2004); O'Donnell & Milner (2007); Taylor et al. (2001).

4.7.3 Seksuele stoornissen

Gegeven de voornoemde problemen op het gebied van sociale relaties en intimiteit zou het niet vreemd zijn als een deel van de downloaders ook een seksuele stoornis (parafilie) heeft. Hierover is echter weinig bekend. Een onderzoek onder een overigens bescheiden groep (N=39) problematische internetgebruikers (waaronder downloaden van kinderporno) toont aan dat 82 procent een diagnose voor een parafiele stoornis heeft gekregen (Galbreath et al., 2002). In dit verband is de studie van Seto et al. (2006) noemenswaardig. Zij vonden onder een grote groep veroordeelden voor kinderporno (N=685) dat het bezit van en kijken naar kinderporno een sterkere diagnostische indicator was voor pedofilie dan het fysiek seksueel misbruiken van kinderen.

Een belangrijke vraag in dit verband is of de downloaders zijn te kwalificeren als pedofiel in de zin van een parafiele ofwel een seksuele stoornis.¹⁵ Van pedofilie is sprake wanneer een volwassene seksuele handelingen verricht met kinderen van dertien jaar of jonger (dat wil zeggen: kinderen die nog niet in de puberteit zijn) of daar intense fantasieën over heeft. Sommige pedofielen voelen zich uitsluitend seksueel aangetrokken tot kinderen ('exclusief type'), bij anderen is er ook sprake van seksuele fantasieën over of handelingen met volwassenen ('niet-exclusief type').¹⁶ Vaak hebben pedofielen een voorkeur voor kinderen in een bepaalde leeftijdsgroep, bijvoorbeeld meisjes tussen de zeven en negen jaar, of geslacht. De politie is er niet voor om een dergelijke psychische stoornis vast te stellen. De informatie met betrekking tot de mate van voorkomen van pedofilie bij de groep downloaders is afkomstig van de geïnterviewde behandelaars. De teneur is dat de downloaders die in behandeling zijn er slechts in beperkte mate voor uitkomen een exclusieve seksuele voorkeur te hebben voor kinderen. Dit kan ermee te maken hebben dat de behandeling groepsgewijs plaatsvindt en de mannen er in de groep niet snel voor uit zullen komen dat ze pedofiel zijn. 'Ze geven het niet zomaar toe', volgens een van de respondenten. Het minimaliseren van

de problematiek is eerder regel dan uitzondering, zo is de ervaring van de behandelaars. Verder is er soms ook sprake van fysieke seksuele stoornissen zoals erectiestoornissen. Als de downloader al een relatie heeft, dan is er geen of een verstoorde seksuele relatie met zijn partner, althans naar de mening van enkele respondenten.

4.8 Alcohol- en/of drugsgebruik

Er is zeer weinig bekend over het eventuele alcohol- en drugsgebruik van downloaders van kinderporno. De voorlopige indruk is dat middelengebruik geen grote rol speelt bij de downloaders (Webb et al., 2007). In lijn met de overigens zeer schaarse informatie uit de literatuur stellen de respondenten dat alcohol- en/of drugsgebruik geen problematische rol speelt bij de downloaders. Hooguit is sprake van 'normaal' alcoholgebruik.

4.9 Resumé

Samenvattend kan worden gesteld dat de groep downloaders van kinderporno heterogeen is qua kenmerken en achtergronden. Dit kan worden veroorzaakt door het gegeven dat er nog maar betrekkelijk weinig onderzoek naar deze groep daders is gedaan. Tot op heden zijn voornamelijk kleine onderzoekspopulatie onderzocht en daarnaast worden de onderzoekspopulaties in diverse onderzoeken vaak verschillend gedefinieerd. Dit kan wisselende, en soms tegenstrijdige, onderzoeksresultaten tot gevolg hebben.

Op basis van de resultaten die tot op heden bekend zijn, kan de persoon van de dader als volgt worden omschreven. In bijna alle gevallen gaat het om daders van het mannelijke geslacht. De leeftijd van de downloaders kan variëren, maar het merendeel is tussen 25 en 45 jaar en blank.¹⁷ Het is onduidelijk wat de burgerlijke staat van de downloaders is. Ze kunnen zowel alleenstaand zijn of een partner (met kinderen) hebben. In het laatste geval zijn respondenten van mening dat er sprake is van huwelijksproblemen en/of een ongelijkwaardige relatie met de echtgenote. De downloaders hebben over het algemeen middelbaar tot hoger onderwijs genoten. De beroepen zijn gevarieerd maar downloaders hebben vaak een goede baan in het midden- en hoge kader. Opvallend is dat beroepen in de ICT-sector zowel in de literatuur als tijdens de interviews naar voren komen. Daarnaast wordt duidelijk dat downloaders beroepen hebben waarmee ze in aanraking (kunnen) komen met kinderen. Dit sluit ook aan bij de vrijetijdsbesteding van sommige downloaders. Zij zullen volgens de respondenten hun vrijetijdsbesteding afstemmen op hun voorkeur om met kinderen om te gaan. Trainer worden bij een jeugdelftal, fotograaf of zwembadinstructeur of begeleider van de padvinderij worden bijvoorbeeld genoemd.¹⁸ Algemene psychische problemen bij de downloaders lijken eerder regel dan uitzondering. Die problemen spelen zich met name af op het psychosociale vlak. Ook het aspect van verslaving wordt genoemd. Downloaders kunnen 'verslaafd' raken aan het downloaden van kinderporno en activiteiten die daarbij horen. In hoeverre zij specifiek een seksuele stoornis hebben (psychisch en/of fysiek), is niet duidelijk op te maken uit de literatuur en interviews. Van alcohol- en/of drugsverslaving lijkt vooralsnog geen sprake.

Noten

1. Deze informatie komt van een van de respondenten. We hebben getracht om via de internet-providers hierover meer informatie te verkrijgen, maar die wilden hierover geen nadere gegevens verstrekken. Overigens hoeft dat aantal hits niet te duiden op uitsluitend unieke personen. Een persoon kan meermalen de sites hebben bezocht. Daar staat tegenover dat het maar om één provider ging.
2. Het identificeren van kinderpornografische bestanden gebeurt aan de hand van zogenoemde hash-codes, ofwel unieke codes die terug te voeren zijn op unieke computerbestanden. De politie beschikt over een database van kinderpornografische afbeeldingen en video's en de bijbehorende hashcodes.
3. Het gaat hier in de eerste plaats om het aanbieden van bestanden en niet zozeer het downloaden. Aangezien er zeer veel wordt gedownload op deze netwerken is het aannemelijk dat een groot deel van deze bestanden ook zijn gedownload binnen een peer-to-peernetwerk (p2p) voordat ze weer opnieuw werden aangeboden.
4. Uit een grootschalige studie naar (seksueel) compulsief internetgedrag onder ruim 9000 internet-gebruikers blijkt dat het merendeel man is met een gemiddelde leeftijd van 33,5 jaar (Cooper et al., 2000; zie ook Cooper, et al., 2004; Schneider, 2003).
5. Wel komt het voor dat vrouwen op kinderpornografisch beeldmateriaal staan, bijvoorbeeld als pleger van seksueel misbruik van de eigen kinderen.
6. Hierbij ging het in het merendeel van de gevallen om kinderporno, maar ook andere deviante pornovormen zijn meegenomen (bestialiteit, marteling et cetera).
7. Er lijkt enige grond voor deze veronderstelling aanwezig. Uit onderzoeken blijkt dat allochtonen (Turken, Surinamers, Marokkanen en Antillianen) in vergelijking met autochtonen minder vaak een computer en internettoegang hebben (zie onder andere Mira Media, 2006). Uit de rapportage de Digitale Economie van het CBS (2007) blijkt dat ruim 8 op de tien huishoudens internet heeft, waarbij voornamelijk ouderen geen verbindingen hebben.
8. Een grootschalig onderzoek onder verdachte zedendelinquenten bevestigt dat autochtone Nederlanders zich meer dan allochtonen schuldig maken aan misbruik van kinderen (Van Wijk & Blokland, 2008). Hiermee is overigens nog geen verklaring gegeven.
9. Bij deze bevinding past een voorbehoud. Veel kennis over de groep downloaders komt uit zaken waarbij de man gebruik heeft gemaakt van zijn creditcard om kinderporno te kopen. De vraag is of de creditcardbezitters representatief zijn voor alle geïnteresseerden in kinderporno. Het is mogelijk dat de minderbedeelden op een andere manier aan kinderporno komen (Van der Zee & Groeneveld, 2007).
10. Een dergelijk opleidingsniveau voorkomt niet dat sommige downloaders niet altijd doordacht met hun computer omgaan, bijvoorbeeld door hun creditcard te gebruiken voor het kopen van kinderpornografische afbeeldingen of hun computer waar kinderporno op staat ter reparatie aanbieden.
11. De vraag is wel in hoeverre psychische afhankelijkheid of toestand ook niet een fysieke basis heeft c.q. op den duur kan krijgen. Zie bijvoorbeeld Young & Rogers (1998).
12. Verschillende respondenten leggen daarbij ook een relatie met de streng christelijke achtergronden van de mannen die ze veelvuldig aantreffen hun praktijk. 'Deze mannen leven vaak in een cultuur waar emoties, agressie en geweld geremd worden'.
13. Ofwel stoornissen in het autismespectrum. Die kenmerken zich door beperkingen in de sociale omgang, communicatieproblemen en repeterend gedrag.
14. Dat kan er ook mee te maken hebben dat bij een van de behandelinstututen psychiatrische problematiek in engere zin als contra-indicatie voor de behandeling geldt.
15. Iemand lijdt aan een parafilie als hij of zij een steeds terugkerende intense seksuele drang en seksu-

eel opwindende fantasieën heeft of seksuele gedragingen vertoont die gericht zijn op niet-menselijke objecten (bijvoorbeeld leren voorwerpen, damesondergoed of dieren), of het lijden of vernederen van zichzelf of een partner, en/of kinderen of niet-instemmende volwassenen.

16. Een pedofiel hoeft geen misbruiker te zijn van kinderen en vice versa. Als een pedofiel zijn seksuele voorkeur voor zich houdt en niet in de praktijk brengt, is hij geen misbruiker van kinderen. Iemand kan zich schuldig maken aan het seksueel misbruiken van een kind, zonder een seksuele voorkeur voor kinderen te hebben. Sommige incestplegers kunnen bijvoorbeeld hiertoe worden gerekend (zie verder hoofdstuk 7 over typen zedendelinquenten).
17. Let wel, de gegevens zijn gebaseerd op voornamelijk Angelsaksische literatuur en uitsluitend Nederlandse respondenten.
18. Om misverstanden te voorkomen, willen we nadrukkelijk stellen dat niet alle mannen die in kinderrijke beroepen werken of in hun vrije tijd en/of in sportverband omgaan met kinderen een seksuele voorkeur hebben voor kinderen.

Dick downloadt en filmt

Dick is 31 jaar oud als de zedenpolitie een inval doet in zijn huis. Deze inval maakt deel uit van een landelijke actie, de NEON-actie. Bij enkele honderden mensen door heel Nederland wordt bijna tegelijkertijd (zodat men elkaar niet kan waarschuwen) een inval gedaan (al deze mensen zijn vanwege het gebruik van hun creditcard door de mand gevallen). Op de computer van Dick worden enkele duizenden afbeeldingen aangetroffen waarop kinderen seksueel worden misbruikt. Naast deze afbeeldingen treft de politie ook zo'n 80 filmpjes aan. Vooruitlopend op de rechtszaak adviseert de politie Dick alvast therapeutische hulp te zoeken voor zijn delictgedrag. Dit wordt later door de rechter verplicht opgelegd.

In het eerste gesprek vertelt hij vanaf het moment dat hij op zijn 25e op zichzelf ging wonen regelmatig kinderporno te downloaden. Zijn voorkeur gaat uit naar afbeeldingen van meisjes van dertien à veertien jaar oud. Hij zou vooral geïnteresseerd zijn in erotische poses en niet in afbeeldingen van seksuele handelingen. Hoewel de politie deze wel aantrof op zijn computer stelt Dick dat hij ze niet verzamelde of bekeek. Een jaar geleden heeft hij een relatie gekregen met een vrouw en sindsdien wil hij stoppen met het downloaden van kinderporno, maar merkte dat hij het niet onder controle kreeg. Zijn verzameling had hij opgeslagen in mappen die waren ingericht op grond van de sites waar hij de afbeeldingen vanaf haalde. Hoewel hij al een jaar niet meer verzamelt, bleef hij bijna dagelijks toegeven aan de drang tot het bekijken en downloaden van kinderporno. Al met al besteedde hij hier naar eigen zeggen zo'n 6 à 7 uur per week aan. Het bekijken van de kinderporno wond hem op en hij masturbeerde tijdens en na het kijken. Naast de verzameling kinderporno heeft de politie ook twee filmpjes aangetroffen die Dick zelf heeft gemaakt. Hij heeft vanuit zijn raam een overbuurmeisje gefilmd terwijl ze op haar kamer de gordijnen dichttrekt. Ook heeft hij twee meisjes gefilmd die in de achtertuin in bikini liggen te zonnen. Beide films heeft hij vervolgens zo nu en dan op zijn eigen tv afgespeeld. Bij de eerste film fantaseerde hij vervolgens dat het meisje zich uitkleedde en deze fantasie wond hem op. Hij heeft beide films nooit verspreid en ook nooit toenadering gezocht tot de meisjes. "Dat zou ik nooit durven en ook niet willen". Behalve zijn vriendin is er niemand op de hoogte van het downloaden alsmede van de hele juridische procedure die nu tegen hem loopt. Zijn vriendin heeft hij via internet leren kennen, zij is moslima en wil geen seks voor het huwelijk. De seksuele relatie beperkt zich tot knuffelen en wederzijdse masturbatie.

Dick werkt als verwarmingsmonteur en is een buitengewoon verlegen en geremde man, die aangeeft van kind af aan veel moeite te hebben gehad in de omgang met anderen. Hij voelt zich niet snel op zijn gemak in gezelschap van anderen en vooral in gezelschap van meisjes

en vrouwen voelt hij zich buitengewoon ongemakkelijk. Hij is de middelste in een gezin met drie kinderen; "bij ons thuis werd nooit geknuffeld of gepraat over hoe we ons voelden". Voor Dick is het deelnemen aan de groep een heel nieuwe ervaring, waarin hij geleidelijk aan leert gevoelens te herkennen en te benoemen. Geleidelijk aan erkende hij gedurende de behandeling al langer geïnteresseerd te zijn in vaak ook jongere kinderen. Voordat hij kinderporno ontdekte, keek hij hiertoe naar kinderprogramma's als Sesamstraat.

5 Motieven en werkwijze van de downloader

In het vorige hoofdstuk is ingegaan op de kenmerken en achtergronden van de downloader. Op deze plaats staan we stil bij de motieven voor het downloaden en de werkwijze van de downloaders. Bij de motieven draait het voornamelijk om het 'waarom' van het downloaden en de functie daarvan in het leven van de downloader. Bij de werkwijze betreft het voornamelijk de wijze waarop het materiaal wordt opgeslagen en welke beveiligingstechnieken de downloaders toepassen om zo onzichtbaar mogelijk te blijven voor de politie.

5.1 Motieven voor en functie van downloaden

Wellicht is dit een van de meest klemmende vragen: waarom downloaden sommige mannen kinderporno? De vraag naar de motieven blijkt op basis van de beschikbare literatuur lastig te beantwoorden. De motieven zijn vaak verborgen voor de downloader. Bovendien kan er sprake zijn van meer beweegredenen voor het downloaden. Vaak zijn het dan ook de behandelaars die het gedrag van de downloaders interpreteren en voorzien van een motivaatielabel. Volgens Van der Hulst & Neve (2008), die zich baseren op verschillende onderzoeken, is de primaire motivatie voor het downloaden van kinderporno de seksuele stimulatie. Het bekijken van kinderporno bevredigt de seksuele fantasieën en veroorzaakt seksuele opwindings. Beide worden in standgehouden en versterkt door masturbatie (zie ook Taylor en Quayle, 2003).¹

Quayle et al., (2006), experts op het gebied van downloaders van kinderporno, stellen dat downloaders veel negatieve emoties ervaren en ze zeer gemotiveerd zijn om deze emoties te laten verdwijnen. Door het gebruik van internet in het algemeen en kinderporno in het bijzonder kunnen ze hun negatieve stemming onderdrukken; internet als alternatief voor een ongelukkig leven. Downloaders kunnen het echte leven vermijden door letterlijk weg te kruipen achter de computer en zich te verliezen in een andere wereld. Op deze manier kunnen er wel sociale relaties worden aangegaan met gelijkgestemden, die zich – wellicht om dezelfde reden – op het internet begeven (Morahan-Martin & Schumacher, 2000). Hiermee wordt vooral de nadruk gelegd op de functie van het downloaden (emotionele vermijding). Dit ligt in het verlengde van hetgeen Marshall (2000) stelt, namelijk dat seksueel gedrag wordt gebruikt als een manier van 'coping'. Seks is dan een middel om met niet-seksueel gerelateerde problemen, bijvoorbeeld gevoelens van angst, depressie of eenzaamheid, om te gaan.

Middleton et al. (2006) hebben aan de hand van de ontwikkelingspaden van hands-on zedendelinquenten (Ward & Siegert, 2002) onderzocht welke factoren kunnen leiden tot het downloaden en bekijken van kinderporno.²

Er zijn verschillende groepen te onderscheiden, elk met eigen psychische problematiek:

1. De grootste groep bestaat uit de downloaders die een gebrek aan intimiteit ervaren en hun emoties niet goed kunnen reguleren. Zij hebben een laag zelfbeeld en zijn sociaal niet vaardig.
2. Bij de tweede groep kunnen negatieve stemmingen in deze groep resulteren in een gebrek aan controle. Zij kunnen contact zoeken met kinderen om hun seksuele behoeftes te bevredigen. Dat gebeurt impulsief; ze denken niet na over de consequenties (emotionele deregulatie).
3. De derde groep heeft een zogenoemd verstoord seksueel script en een verstoord hechtingsproces doorlopen. Relaties worden als puur seksueel gezien. Zij zijn bang voor intimiteit; bij het downloaden van en kijken naar kinderporno ervaren zij een vorm van pseudo-intimiteit.
4. Bij de vierde groep staat het antisociale en impulsieve karakter voorop. Het downloaden van kinderporno is slechts een van meerdere antisociale gedragsuitingen. Bij de laatste en tevens zeer kleine groep komen alle problemen bij elkaar (intimiteitstekorten, emotionele deregulatie, verstoord seksueel script, antisociale cognities). Deze personen vallen onder de groep 'zuivere pedofielen' en deze groep ziet de seksuele relatie tussen een kind en volwassene als 'ideaal'. Voor deze groep individuen is het daadwerkelijke fysieke seksuele contact vaak belangrijk. Hoe groter de emotionele disregulatie en de mate van cognitieve vertekeningen, des te groter de kans op afwijkend (internet)gedrag (O'Brien & Webster, 2007).

Een belangrijk voorbehoud bij de studie van Middleton et al. (2006) is op zijn plaats, want 40 procent van de onderzoeksgroep (N=72) was niet onder te verdelen in een van de genoemde groepen. Een probleem is immers dat zij de indeling van hands-on zedendelicten hanteerden. Belangrijke mogelijke ontwikkelingspaden als 'verzamelaars' (kenmerkend voor veel downloaders van kinderporno; zie hierna) zijn niet meegenomen in deze indeling. Vanzelfsprekend kan het ook zo zijn dat er downloaders bestaan die geen psychische problemen ondervinden en in psychologisch opzicht niet kwetsbaar zijn. Het kan tot slot zo zijn dat de onderzoeksresultaten niet stroken met de werkelijkheid, want de basis voor de gegevens is zelfrapportage. Zij kunnen met andere woorden bewust of onbewust bepaalde problemen ontkennen.³

5.1.1 Downloaders over hun 'motieven'

De downloaders zeggen zelf vaak over hun beweegredenen dat zij door het ruime aanbod van kinderporno op het internet toevallig op kinderporno zijn gestuit, uit nieuwsgierigheid en fascinatie kinderporno hebben gedownload en daar later aan verslaafd zijn geraakt (O'Donnell & Milner, 2007; Taylor en Quayle, 2003). Downloaders kunnen erover praten als over het verzamelen van voetbalplaatjes of postzegels; de afbeeldingen stellen in hun beleving geen echte mensen voor, zo constateren Taylor en Quayle (2003). Voor sommige liefhebbers van kinderporno biedt het anonieme karakter van het internet de mogelijkheid om uit te komen voor hun seksueel afwijkende gedachten en fantasieën en op zoek te gaan naar kinderporno, zonder zich daarin belemmerd te voelen (O'Donnell & Milner, 2007). Het normaliseren van het afwijkende gedrag (cognitieve vervormingen) komt regelmatig voor

bij downloaders van kinderporno (o.a. Alexy et al., 2005). De meest gebruikte smoes was 'seksueel contact met volwassenen is niet schadelijk voor kinderen'. Burke et al. (2002, p. 82) geeft een overzicht van de verschillende categorieën vervormingen en enkele voorbeelden daarbij.

Categorie	Voorbeelden
<i>Minimaliseren gedrag</i>	Ik keek alleen
	Ik keek niet naar heel jonge kinderen
<i>Minimaliseren schade</i>	Het zijn alleen pixels op het scherm
	Ik was alleen benieuwd hoe een kind eruit ziet
<i>Rechtvaardigen</i>	Het is niet erg want het is overal op het net
	In sommige landen is kinderporno legaal
<i>Schuld aan anderen geven</i>	Mijn vrouw heeft geen zin in seks meer, dus ik zocht het ergens anders
	Mijn collega's hebben de sites genoemd, anders zou ik het niet zoeken
<i>Schuld aan externe factor geven</i>	Ik was gespannen en zocht afleiding
	Het ging om een politiek statement en niet om seks
<i>Ontkennen van de opzet</i>	Het gebeurde gewoon
	Ik kwam het toevallig tegen
<i>Fantasie is oké</i>	Met mijn fantasie doe ik niemand kwaad
	Ik heb niemand aangeraakt
<i>Arme ik</i>	Ik hou gewoon van kinderen, zonder bijbedoelingen
	Waarom is iedereen verontwaardigd? Ik keek alleen plaatjes.

De vraag naar de motieven is van belang voor het beter kunnen begrijpen van de problematiek van het downloaden. De meeste respondenten kunnen hierover veel vertellen vanuit hun praktijkervaring met deze doelgroep. Zij ruimen eerst een misverstand uit de weg. Nogal wat downloaders proberen de aanwezigheid van kinderporno op hun computer af te doen als 'per ongeluk' of 'bijvangst bij andere porno'. Ze bedoelen dat zij niet bewust op zoek zijn gegaan naar kinderporno, maar dat ze er bij toeval op zijn gestuit tijdens het surfen of dat er niet per opzet kinderporno is mee gedownload met andere porno (geen kinderporno). Dergelijke zelfrechtvaardigingen missen volgens de respondenten elke grond. Als er kinderporno op een computer wordt aangetroffen, is dat volgens de respondenten het resultaat van gericht zoeken en het bewust opslaan van de afbeeldingen.⁴

5.1.2 Respondenten over motieven van downloaders

De respondenten noemen verschillende motieven voor het downloaden van kinderporno. Allereerst noemen zij verzadiging en nieuwsgierigheid. Er zijn downloaders die zijn uitgekeken op de 'gewone' porno, dat wil zeggen pornoafbeeldingen waarop volwassenen staan. Die afbeeldingen kunnen hen niet meer boeien en opwinden, en ze zoeken naar vormen van seks

die verder gaan en hen meer opwinden. Kinderporno prikkelt hun nieuwsgierigheid, vooral omdat ze zich realiseren dat het verboden materiaal betreft. Dat maakt het voor hen extra opwindend. In de woorden van een respondent: 'het geeft hen een kick, iets doen wat niet mag'. Een van de respondenten zegt: 'Je zou uit nieuwsgierigheid naar kinderporno kunnen kijken, maar er is iets bekrachtigends voor de downloaders die hier mee verder gaan en geen aversie, wat je zou verwachten'. De respondenten noemen ook dat het downloaden van kinderporno een belangrijke uitlaatklep is voor hun frustraties, boosheid en negatieve emoties (op allerlei gebied). 'Frustratie en agressie worden geseksualiseerd', aldus een van de respondenten.

Naast de verzadiging en nieuwsgierigheid zijn er volgens de respondenten andere motieven voor het downloaden van kinderporno te onderscheiden. Ze noemen ten tweede lust en seksuele opwinding. Met name de mannen die een seksuele voorkeur voor kinderen hebben, downloaden en bekijken kinderporno voor de lust en de seksuele opwinding. Hoewel zij beseffen dat downloaden strafbaar is, gaan ze ermee door. Als het bekijken van afbeeldingen met masturbatie gepaard gaat, kan hiervan een sterk bekrachtigende werking uitgaan. In de interviews komen verschillende rationalisaties naar voren die de downloaders aanvoeren om door te gaan met downloaden van kinderporno. Een daarvan is dat de kinderen nogal eens professioneel, lachend op de afbeeldingen staan. De downloaders maken zichzelf dan wijs dat de kinderen het goed en soms lekker vinden wat er gebeurt. Sommigen kijken al zo lang naar de kinderpornografische afbeeldingen, dat het voor hen gewoon is geworden ('het kan toch geen kwaad', 'ze komen er toch niet achter').

Intermezzo – Geldboete geëist tegen kinderpornoverslaafde

DELFT/DEN HAAG - Door zijn eenzaamheid en minderwaardigheidscomplex kon hij jarenlang geen weerstand bieden aan zijn verslaving aan kinderporno. Dat verklaarde althans de advocaat van de 32-jarige Delftenaar die vrijdag terechtstond voor bezit van 138 kinderpornografische afbeeldingen op zijn computer. De recherche kwam hem op het spoor bij een grootschalig onderzoek naar een kinderpornoproducent en handelaar in Italië. Uit gegevens op de pc van de Italiaan bleek dat de Delftenaar hem in augustus 2006 had benaderd om een uur durend filmpje van hem te kopen. Hierop is een meisje van tussen de elf en veertien jaar te zien dat seksuele handelingen verricht. De Delftenaar kon achterhaald worden via het IP-nummer van zijn pc en de gegevens van de creditcard waarmee hij betaald had. Bij een politie-inval in zijn woning werd zijn computer met daarop de kinderporno in beslag genomen. De verdachte, die een studie aan de TU Delft volgde en nu een eigen zaak heeft, bekende dat hij jarenlang een passie had voor kinderporno. Hij vond het spannend, juist omdat het verboden is. Hij kwam echter tot het besef dat hij fout zat en zocht professionele hulp. "Hij voelt zich schuldig dat hij medeverantwoordelijk is voor het in stand houden van deze verschrikkelijke industrie en heeft oprecht spijt," aldus zijn advocaat. Bron: Algemeen Dagblad 09.01.2009.

Het verslavende aspect van het downloaden is zeker te herkennen bij degenen die downloaden uitsluitend om het downloaden zelf. Respondenten noemen het verzamelwoede of verzamel drift, een derde motief om kinderporno te downloaden. In dit geval gaat het om kinderporno, maar die verzamelwoede kan zich uitstrekken over meer terreinen. Respondenten noemen als voorbeeld sigarenbandjes, potjes met schaamhaar, boeken vol foto's van

vagina's, andere lichaamsdelen en Walt Disney-figuren. Het verzamelen beheerst het hele leven van de mannen. In dit verband vallen termen als 'irrationeel', 'obsessief' en 'dwangneurose'. Het gaat de downloader erom om zoveel mogelijk materiaal te hebben.⁵ Hierbij is een onderscheid mogelijk tussen de mannen die ongericht allerlei vormen van porno downloaden (zie verderop bij typen downloaders) en degenen die selectief en obsessief op zoek gaan naar afbeeldingen die overeenkomen met hun seksuele voorkeur, bijvoorbeeld series of afbeeldingen naar leeftijd en geslacht. In dat laatste geval is de kans groot dat beide motieven (lust en verzamelwoede) vermengen. De fusie van lust, seksuele voorkeur en verzamelwoede komt goed tot uiting in de wijze waarop de downloaders hun materiaal ordenen en opslaan op hun computer. Deze downloaders hebben vaak een zeer gestructureerde mappenstructuur op hun computer staan, waarin de afbeeldingen netjes zijn gerangschikt naar leeftijd, geslacht, haarkleur, thema, achtergronden, uiterlijk et cetera, al naar gelang de voorkeur(en) van de downloader in kwestie. Anders gezegd: door de mappen en inhoud ervan geven de downloaders blijk van hun seksuele voorkeur. De reden om het materiaal te ordenen en volgens een systematiek op te slaan, is dat de downloaders snel toegang tot bepaalde afbeeldingen willen hebben als zij daar op dat moment behoefte aan hebben. Ze moeten het snel kunnen terugvinden.

Het vierde hoofdmotief om kinderporno te downloaden, gaat op voor een selecte groep downloaders, namelijk zij die zich bewegen in nieuwsgroepen en besloten netwerken van gelijkgezinden. Binnen die groepen is het belangrijk om een bepaalde status op te bouwen. De nieuwsgroepen zijn als het ware digitale vriendschappen. De downloaders willen gerespecteerd worden. Er is een eigenaar van de nieuwsgroep die het reilen en zeilen daarbinnen bepaalt, ook wie tot welke delen wordt toegelaten. De downloaders hebben er veel voor over om hun status te verhogen. Als een downloader bijvoorbeeld als eerste een film post die de anderen niet kennen, uniek materiaal dus, krijgen ze er een sterretje bij, dat uiteraard zichtbaar is voor de anderen in de nieuwsgroep. 'Dat is het moment van het jaar voor de downloaders', aldus een van de respondenten.⁶ Hoe meer ze posten, des te beter voor hun status. Het materiaal moet nieuw zijn of van zeer goede kwaliteit en/of grove seksuele handelingen bevatten.

Er kan uiteraard sprake zijn van een bepaalde ontwikkeling in motieven. Waar downloaders eerst uit verveling en op zoek naar een nieuwe kick naar kinderporno kijken, kan dat kijken na verloop van tijd zich toespitsen op bepaalde type afbeeldingen waaraan ze seksuele opwindning ontlenu. Op dat moment kan het verzamelen van dat type afbeeldingen erg belangrijk worden voor hen. In de woorden van een respondent: 'als ze eenmaal hun smaak hebben gevonden, willen ze er alles van hebben en verliezen daarbij nog wel eens de voorzichtigheid uit het oog'. Een downloader die bijvoorbeeld per creditcard vooruit betaalt of zijn betaalbewijs scant en mailt zodat hij het materiaal een paar dagen eerder heeft.

5.2 Opslag van kinderporno

Een studie van Webb et al. (2007) onder downloaders van kinderporno laat zien dat meestal gebruikt wordt gemaakt van de privécomputer en dat de afbeeldingen op de harde schijf worden bewaard. De literatuur geeft hier voor de rest weinig inzicht in.

Door de ontwikkeling van de 3G-standaard voor mobiele telefoons kunnen gebruikers ook het internet op met hun mobiele telefoon en bestanden downloaden (Stol et al., 2008). Downloaders zijn derhalve niet meer alleen beperkt tot hun computer. Ook volgens de respondenten slaan de mannen in vrijwel alle gevallen het kinderpornografische materiaal op de harddisk van hun eigen thuiscomputer op. Het zijn incidenten als de downloaders de computer op het werk gebruiken voor hun activiteiten. Een voorbeeld van zo'n incident is een leerkracht die de schoolcomputer gebruikt voor het downloaden en bekijken van kinderporno. De computer staat meestal op een aparte kamer waar de mannen betrekkelijk ongestoord hun gang kunnen gaan. Met name voor de mannen die een relatie hebben en eventueel kinderen in huis is het zaak dat zij een eigen plaats en computer hebben. Voor alleenstaande downloaders is die noodzaak van afzondering er niet. Zeker bij de downloaders die grote hoeveelheden beeldmateriaal downloaden, zijn vaak extra gegevensdragers nodig. Respondenten treffen bijvoorbeeld externe harddisks aan en/of (soms grote) hoeveelheden dvd's en cd-roms waarop het beeldmateriaal gebrand is. Videobanden komen ook nog voor, zij het steeds minder. Meer 'professionele' downloaders huren opslagruimte op het internet waar zij hun materiaal opslaan. Een voordeel is dat alleen zij – met een toegangscode – bij het materiaal kunnen en de kinderporno niet op de eigen computer staat die bij een eventuele inval in beslag kan worden genomen en doorgelicht door de politie. Overigens slaan niet alle 'downloaders' hun materiaal op; zoals gezegd, zijn er ook mannen die alleen kijken. Desondanks blijven de bezochte sites en bekeken foto's tijdelijk 'bewaard' op de computer (unallocated files). Verschillende respondenten vertellen over downloaders die dermate obsessief bezig zijn met kinderporno dat zij verschillende – soms zeer inventieve – manieren vinden om op ieder willekeurig moment naar kinderporno te kunnen kijken. Een voorbeeld is een man die kinderporno op zijn USB-stick had staan die er uitziet als een pen. Ook sleutelhangers, mediaplayers en horloges met USB-aansluiting zijn aangetroffen. 'Het moet voor die mannen altijd binnen handbereik zijn', aldus een van de respondenten.

Intermezzo – The Wonderland Club

In september 1998 is door middel van een internationale politieactie onder de naam 'Operation Cathedral' de 'Wonderland Club' opgerold. De 'Wonderland Club' bestond alleen op internet en was zeer goed georganiseerd: er was een voorzitter, secretariaat en een grondige procedure om nieuwe leden door te lichten. De internetsite had vijf verschillende niveaus van beveiliging om ongewenste kijkers weg te houden van de illegale activiteiten. Een voorbeeld is het gebruik van complexe wachtwoorden en het gebruik van encryptie-technologieën om bestanden te beveiligen. Een andere methode om de site minder toegankelijk te maken, was door in de naam van de organisatie een alfanumeriek teken (Ø) te gebruiken. Het bestaan van deze online-organisatie is aan het licht gekomen via een andere zaak van seksueel misbruik van kinderen. De eerste zaak start bij een man in Californië in 1996. Deze man had een tien-jarig vriendinnetje van zijn dochter live voor de camera misbruikt. Tijdens het misbruik kreeg hij instructies van andere leden van de club waarvan hij lid was, de 'Orchid Club', die ingelogd waren en meekeken. Een tijd later doet een ander meisje aangifte tegen de man, de politie arresteert hem en doorzoekt zijn woning en computer. Op zijn computer worden contacten met andere mannen gevonden. In de VS worden twaalf andere mannen opgepakt. Ook leiden er drie links naar mannen in

Groot-Brittannië. Op de computer van een van deze drie wordt informatie gevonden die leidde naar de site van de 'Wonderland Club' en hiermee is de zaak is aan het rollen geraakt. Bron: Video The Wonderland Club

5.3 Beveiligingstechnieken

Het lijkt erop dat geïnteresseerden in kinderporno elkaar goed weten te vinden op het internet en dat een deel van hen over technische vaardigheden beschikt om zo onzichtbaar mogelijk voor de opsporingsdiensten te opereren. Zij passen allerlei afleidingsmanoeuvres en beveiligingstechnieken toe, zoals het opgeven van valse namen op fora en het gebruik van de Engelse taal (om de nationaliteit te verbergen). Ook surfen met een virtuele harde schijf hoort hierbij. Er blijven dan geen sporen achter op de echte harde schijf. Een andere techniek gaat bijvoorbeeld over foto's die in delen op verschillende servers worden gezet waardoor het complete plaatje moeilijk te vinden is (Freenet). Bij het downloaden wordt het plaatje compleet (Van der Hulst & Neve, 2008). Andere technieken zijn het gebruik van versleutelde berichten of berichten die geopend moeten worden met een toegangscode (PGP-codes⁷, encryptieprogramma Share). Ook netwerken kunnen allerlei beveiligingsniveaus hebben, bijvoorbeeld passwords, teneinde de toegang voor derden zo moeilijk mogelijk te maken (o.a. Stol et al., 2008; Schell et al., 2007; Van der Werf, 2003). In dit verband kan tevens het hosten van een website worden genoemd in landen waarmee de Nederlandse politie geen rechtshulpverdrag is afgesloten (Stol et al., 2008).⁸ Uit het onderzoek van Carr (2004) blijkt dat driekwart van de groep kinderpornobezitters geen enkele beveiligingsmaatregel heeft genomen en dat slechts een beperkt deel gebruik maakt van een wachtwoord en/of encryptie. Wolak et al. (2005) vinden dat rond de 20 procent maatregelen treft als password, encryptie en eliminatiesoftware. De relatie tussen het delict 'bezit van kinderporno' en de digitale technologie vat Clough (2008) kernachtig samen: de technologie is verhoudingsgewijs goedkoop, draagbaar en vrij toegankelijk. De technologie maakt het mogelijk om grote hoeveelheden data op te slaan. Productie van digitale afbeeldingen is goedkoop en er is geen externe bewerking nodig. Afbeeldingen kunnen zonder kwaliteitsverlies eenvoudig worden gekopieerd en in grote hoeveelheden verspreid tegen minimale kosten en vrij anoniem. Detectie is moeilijker geworden door het gebruik van passwords en encryptie.

Intermezzo – chatrooms Kiddipics en kiddyvids

De politie kwam op het spoor van twee chatrooms - Kiddipics en Kiddyvids – waarin veel kinderpornomateriaal uitgewisseld zou worden. Het bleek erg lastig om hier meer zicht op te krijgen. In de eerste plaats was er sprake van een zeer besloten groep administrators. Ten tweede hadden de mannen bijnamen. En ten derde gebruikten de leden een complex systeem om hun IP-adres (Internet Protocol) te verbergen. De opening in de zaak kwam toen de politie de code kon identificeren die het IP-adres van de belangrijkste administrator verborg. De man, een kantoormedewerker van 49 jaar, had 20 gigabyte kinderporno op zijn computer. Op het moment van de inval waren er 90 personen aan het downloaden. Bron: Schell et al. (2007).

Op de vraag in hoeverre de downloaders hun gegevensdragers beveiligen tegen derden (vrouw, kinderen en vooral de politie) en bepaalde voorzorgsmaatregelen nemen, geven de geïnterviewde respondenten een duidelijk antwoord. Vooraf moet hierbij worden opge-

merkt dat de kennis over beveiligingsaspecten bij de respondenten de resultante is van het feit dat de downloaders (uiteindelijk) zijn opgepakt. Het is met andere woorden zeer goed mogelijk dat de technisch zeer vaardige downloaders zulke ingenieuze beveiligingstechnieken toepassen, dat zij buiten beeld blijven van de autoriteiten. De respondenten bevestigen deze veronderstelling grotendeels. De downloaders met wie de politie en de behandelaars over het algemeen te maken hebben, behoren tot de categorie 'amateurs' of 'sukkels'. Deze mannen nemen geen enkele maatregel om hun praktijken verborgen te houden. Voorbeelden zijn de downloaders die met hun creditcard kinderporno kopen via het internet. Die creditcardgegevens zijn eenvoudig traceerbaar. Tot de categorie 'amateurs' horen de mannen die hun computer naar de reparateur brengen die vervolgens kinderporno aantreft en de politie waarschuwt of de mannen die kinderporno downloaden via peer-to-peernetwerken of praten over kinderporno via allerlei openbare chatsites.

Het amateurisme is deels gelegen in het gebrek aan technische vaardigheden, maar ook in de veronderstelling dat het surfen op het internet anoniem is (voor de surfer), wat maakt dat hij zich veilig waant en op die manier gemakkelijk sporen achterlaat.⁹

5.3.1 Fysieke maatregelen

Sommige downloaders passen vooral fysieke voorzorgsmaatregelen toe door hun gegevensdragers op creatieve manieren te verstoppen, bijvoorbeeld in de diepvries. Respondenten hebben in de interviews verschillende voorbeelden genoemd van soms zeer creatieve manieren waarop de downloaders hun materiaal verstoppen. Het komt voor dat de externe harde schijf in een andere ruimte staat dan de computer. De verbinding is goed weggewerkt en wordt soms bij toeval ontdekt (een respondent viel het op dat er een snoer was vastgemaakt aan een grote plant en dat snoer verdween in de muur naar een andere kamer). Tot de fysieke voorzorgsmaatregelen hoort ook een speciale knop waarmee de downloader alle computeractiviteit kan uitschakelen waarna de computer niet meer kan worden geopend zonder wachtwoord. Dergelijke fysieke voorzorgsmaatregelen zijn enerzijds bedoeld om eventuele huisgenoten onkundig te laten van de activiteiten van de downloaders, anderzijds om het de politie zo moeilijk mogelijk te maken. Er zijn downloaders die de gegevensdragers niet verstoppen maar bewerkt hebben zodat het op het eerste gezicht een onschuldige vertoning lijkt, maar uiteindelijk wel kinderpornografisch materiaal omvat. Een bekend voorbeeld zijn de zogenoemde Bambifilms die beginnen met de bekende Disney-story maar na enige tijd overgaan op kinderporno.¹⁰

5.3.2 Softwarematige maatregelen

De downloader die zich meer heeft verdiept in softwarematige voorzorgsmaatregelen kan er vrij eenvoudig voor zorgen dat de toegang tot de computer beveiligd is met een wachtwoord en dat de bestanden zijn beveiligd met een code (bijvoorbeeld RAR-bestanden) of andere digitale versleutelprogramma's (bijvoorbeeld BestCrypt50). Dergelijke bestanden kunnen ook relatief veilig worden verspreid. Het is tevens mogelijk om bepaalde delen van de harde schijf van de computer af te schermen (containers) en te beveiligen. Het is vrijwel onmogelijk om die containers te kraken (zie casus Dirk-Jan). Een andere, betrekkelijk veilige manier om kinderporno te downloaden, is volgens respondenten het gebruikmaken van een proxy server. In dat geval loggen de downloaders in op een andere server, die bijvoorbeeld

in het buitenland staat, en gaan van daaruit verder met het downloaden. Het eigen IP-adres blijft dan onbekend. Dit is een doeltreffende manier om onopgemerkt te downloaden, maar vergt wel de nodige kennis. In dit verband noemen respondenten ook de zogenoemde TOR-server, ofwel een systeem van meerdere proxy servers achter elkaar. De respondenten komen in met name politiepraktijk ook de hiervoor genoemde techniek tegen van specifieke software die kinderpornografische afbeeldingen als het ware opknipt in losse, niet meer te herkennen delen. Deze downloaders blijven hierdoor op enkele uitzonderingen na buiten beeld van de politie.

Intermezzo – Veel kinderporno aangetroffen

DEN HAAG - Agenten uit elf politieregio's en het KLPD hebben gisteren een massale zoektocht naar kinderporno uitgevoerd. Volgens het OM waren in Nederland agenten uit elf politieregio's en het KLPD bij de actie betrokken. De politie nam tientallen computers, laptops, digitale camera's, harde schijven, dvd's, cd-rom's, videobanden en USB-sticks in beslag. Het onderzoek naar de verspreiding van kinderporno startte nadat het Team Bestrijding Kinderporno van het KLPD een tip van het Meldpunt Kinderporno had gekregen. Via de eigenaar van een website waarop pornografisch materiaal stond, werden de IP-adressen achterhaald van 2500 gebruikers verspreid over 76 landen die het materiaal hadden gedownload. De verdachten maakten gebruik van hoogwaardige technieken om videobestanden te beveiligen met wachtwoorden en digitale versleuteling. Vervolgens schakelden de Nederlandse opsporingsdiensten Europol en Interpol in. Bron: www.ad.nl (10 mei 2006)

De respondenten zijn van mening dat deze downloaders zich bewegen in allerlei besloten netwerken waar de laatste technische snufjes met elkaar worden gedeeld. De ontwikkelingen op dit gebied staan niet stil. Er zijn momenteel softwareprogramma's die een computer helemaal 'schoon' kunnen maken. Ook binnen de recente besturingssystemen bestaat de mogelijkheid om besloten netwerken te creëren die voor opsporingsinstanties niet toegankelijk zijn. Binnen die module kunnen zeer grote bestanden zonder problemen worden uitgewisseld. De respondenten verwachten dat de opsporing van kinderporno steeds lastiger zal worden. De downloaders (en verspreiders) leren snel en informeren elkaar over veiligheids- en voorzorgmaatregelen.¹¹ Omdat de groep 'slimme' downloaders nauwelijks in beeld van de politie komt, is het lastig om de omvang van deze groep te duiden ten opzichte van de mannen die bijvoorbeeld met een creditcard betalen voor kinderporno. Vooralsnog gaan sommige respondenten uit van een klein percentage (5%) dat goede technische vaardigheden heeft om uit handen van de politie te blijven. Daarnaast is er een categorie (20%) die redelijk technisch onderlegd is en bijvoorbeeld gebruik maakt van encryptie maar daarin fouten maakt waarvan de politie gebruik kan maken, hoewel dat wel de nodige opsporingstijd en energie vergt.

5.4 Resumé

De vraag waarom mannen kinderporno downloaden, verdient blijkens de literatuur en de interviews met de deskundigen een genuanceerd antwoord. Uit de literatuur blijkt dat het opwekken van lust een belangrijk motief is. Downloaden kan eveneens een manier zijn om gevoelens van angst en depressie naar de achtergrond te laten verdwijnen. Het downloaden

heeft dan een duidelijk functie voor de persoon in kwestie. De respondenten nemen in hun praktijk verschillende motieven voor het downloaden waar, zoals nieuwsgierigheid en de kick, uitleven van de seksuele fantasieën en lust, verzameldrift en sociale status verkrijgen binnen besloten netwerken. Downloaders zelf gebruiken allerlei smoezen (cognitieve vertekeningen) voor hun gedrag (bijvoorbeeld per ongeluk kinderporno downloaden). Zij zullen niet snel toegeven dat er andere motieven een rol spelen, zoals een seksuele interesse in kinderen. Downloaders van kinderporno slaan hun afbeeldingen meestal op hun eigen computer op. Naast de harde schijf kunnen andere gegevensdragers worden gebruikt, zoals cd-roms, dvd's, externe harde schijven en USB-sticks. Een beperkt deel van de downloaders beschikt over voldoende technische kennis en vaardigheden om maatregelen te nemen om zo onopgemerkt mogelijk bezig te zijn met onder meer het downloaden van kinderporno. De veiligheidsmaatregelen kunnen zowel hardware- als softwarematig zijn. De kennis over de downloaders is thans vooral gebaseerd op de aangehouden verdachten, ofwel de downloaders die onvoldoende veiligheidsmaatregelen hebben getroffen, bijvoorbeeld door met een creditcard te betalen. Een deel van de downloaders, en mogelijk de ernstigste categorie, blijft derhalve buiten beeld. Zij zullen vooral opereren in besloten netwerken waarbinnen de nieuwste technische ontwikkelingen met elkaar worden gedeeld.

Noten

1. Cooper et al. (2000) onderscheiden drie aspecten waarmee 'online sexuality' een aantrekkelijke manier is om seksuele behoeften te bevredigen: toegankelijkheid (24 uur per dag), beschikbaarheid en anonimiteit (de zogenoemde Triple-A Engine: accessibility, affordability en anonymity).
2. Als leidraad hebben zij het 'multifactorial pathways model' genomen van Ward and Siegert (2002).
3. Bullens (2007) beschrijft dat downloaders van kinderporno zich in de regel geen pedofiel voelen: 'ze doen immers niets met het kind', is de verklaring. In eerste aanleg ontkennen ze pedoseksuele gedachten of gevoelens ten aanzien van kinderen te hebben. Bij nader (persoonlijkheids)onderzoek valt op dat de meerderheid wel durft te erkennen in een bepaalde mate seksuele gevoelens voor kinderen te hebben, maar omdat ze ook op volwassenen gericht zijn, wordt het door hen niet als een serieuze seksuele interesse beschouwd.
4. Sites waarop kinderporno staat, waren voorheen makkelijker toegankelijk voor de internetsurfer. In de huidige tijd van forse repressieve aanpak is die toegankelijkheid verdwenen en moeten surfers de weg weten, bijvoorbeeld door bepaalde codes of zoektermen te gebruiken. Die sleutels circuleren uiteraard ook op het internet, bijvoorbeeld in nieuwsgroepen, maar ook daarvoor moeten de surfers gerichte zoekacties ondernemen. Is er eenmaal toegang tot netwerken of bepaalde kinderpornosites, dan gaat het zoeken naar andere bronnen veel gemakkelijker.
5. De grenzen van hun verzamelwoede worden mede bepaald door de thuissituatie. Als ze bijvoorbeeld getrouwd zijn en kinderen hebben, zijn hun mogelijkheden minder om veel tijd, geld en energie te besteden aan downloaden dan in het geval ze alleenstaand zijn. Het hebben van een relatie is overigens geen beletsel voor de echte verslaafden; zij zijn creatief in het creëren van situaties en mogelijkheden om toch te downloaden en/of kinderporno te bekijken.
6. Er gaat een indirecte druk vanuit om zelf met uniek materiaal te komen en de manier is om het zelf te produceren (bijvoorbeeld in het buitenland), met alle risico's van dien.
7. PGP-key: software die tekstberichten en computerbestanden versleutelt. Door een bepaalde techniek is het bericht alleen door een beoogde ontvanger te lezen. Anderen zien dan alleen een lange rij (^*&% en # enz.) tekens.

8. Het afsluiten van de websites gebeurt op vrijwillige basis door de provider; de politie kan dit niet afdwingen (aan de hand van een blacklist op internet).
9. Zoals gezegd, zijn er ook mannen die wel kinderporno bekijken maar uit angst voor de opsporingsautoriteiten de bestanden niet opslaan op hun computer. De vraag is of deze kijkers wel downloaders van kinderporno zijn en zich schuldig maken aan het in bezit hebben van kinderporno. Die vraag is onlangs door de Hoge Raad ontkennend beantwoord. Als er alleen afbeeldingen staan in de unallocated cluster, dan hebben ze wel KP bekeken, maar niet op hun PC opgeslagen. De Hoge Raad heeft besloten dat mannen op basis van dit materiaal niet veroordeeld kunnen worden. De politie steekt volgens een van de respondenten dan ook geen tijd in deze zaken.
10. In hoeverre dergelijke bewerkingen uitsluitend gedaan worden uit veiligheidsoverwegingen is niet duidelijk. Enkele respondenten stellen ook dat deze Bambifilms gebruikt worden door de man om aan kinderen te vertonen en deel uitmaken van het groomingproces.
11. De politie is wat betreft hun opsporing gebonden aan de wettelijke kaders. Bovendien komen toegepaste opsporingstactieken en -technieken op den duur altijd in de openbaarheid door middel van het proces-verbaal. Zo worden er thans (vrijwel) geen wachtwoorden meer uitgewisseld via chatsites omdat op die manier al verschillende downloaders tegen de lamp zijn gelopen.

Stefan zoekt steeds hardere kinderporno

Stefan is 43 als hij zichzelf aanmeldt voor behandeling. Hij doet dit vrijwillig. Sinds vier jaar downloadt hij pornografische afbeeldingen en films waarop jongens tussen de twaalf en zestien seksuele handelingen met elkaar verrichten. Hij deed dit dagelijks na zijn werk. Hij dronk flink wat bier en wijn en ging dan surfen en masturberen. Daarna voelde hij zich even lekker, even los van de somberheid waar hij al langer last van heeft. Die somberheid heeft te maken met zijn werk waarin hij zich niet helemaal op zijn plaats voelt en onvoldoende uitgedaagd. Hij werkt als elektricien en heeft moeite met de bouwvakkersmentaliteit. Ook heeft hij sinds enige tijd een conflict met de buurman over het recht van overpad wat hem veel spanning geeft.

Hij verzamelde alleen materiaal waar hij gratis aan kon komen, was geen lid van nieuwsgroepen en bezocht geen chatrooms. Er is geen politie-inval geweest en dus ook geen informatie over wat bij hem is aangetroffen. Stefan vertelt dat hij ervoor zorgde na het downloaden alles weer te verwijderen van zijn computer omdat hij niet wilde dat zijn kinderen het zouden aantreffen. Hij heeft dus geen verzameling aangelegd. Het ging hem om de seksuele kick van het moment. Hij was er wel bijna dagelijks mee bezig en bemerkte ook dat hij zijn grenzen verlegde, van minder naar meer heftig materiaal (van wederzijdse masturbatie tot penetratie bijvoorbeeld) en naar jongere jongens. Als verklaring geeft hij aan dat er een soort verveling optrad "o dat ken ik al, nu iets nieuws". Het nieuwe, meestal hardere materiaal gaf dan een seksuele kick waarna toch weer de schaamte en het schuldgevoel om zijn gedrag optrad. Dit negatieve gevoel fungeerde dan weer als trigger voor een volgende sessie.

Zijn zoon van vijftien is achter dit probleem gekomen. Stefan leeft gescheiden van zijn ex-vrouw en zoon sinds ruim tien jaar en om het weekend is zijn zoon bij hem. Deze vertrouwde zijn surfgedrag niet en installeerde een filter op de computer om het surfgedrag van vader te registreren. In het gesprek waarin de zoon vader confronteerde met zijn ontdekking beloofde Stefan zijn zoon hulp te zullen zoeken. Zijn dochter (twaalf) bezoekt hem nog wel. Er zijn geen eerdere zedendelicten gepleegd, zo geeft Stefan aan. Wel kent hij al langer zijn seksuele interesse in puberjongens. Hij is echter ook seksueel geïnteresseerd in volwassen vrouwen. Hij heeft meerdere relaties gehad, de laatste is al weer vijftien jaar geleden. Er zijn wel flirts tussendoor geweest, maar niets serieus. Hij heeft nooit daadwerkelijk contact gezocht met jongens en ook zijn eigen zoon zegt hij niet benaderd te hebben. Ook in zijn werk heeft hij geen contact met kinderen. Hij geeft aan nooit kwaad gezien te hebben in zijn gedrag, hoewel hij er nooit met iemand over sprak. Nu kan hij zich wel voorstellen dat de ontdekking van zijn gedrag voor zijn zoon bedreigend is geweest, temeer daar cliënt ook

regelmatig behoorlijk aangeschoten was tijdens de bezoeken van zijn kinderen.

Stefan komt uit een gezin met vier kinderen. Hij is de tweede en beschrijft zichzelf een beetje als het zwarte schaap. Alleen met een broer is er nog contact. Met zijn moeder is het contact slecht, cliënt voelt zich door haar vaak niet serieus genomen. Opvallend in het contact met Stefan is dat hij zich zodanig gedraagt en verzorgt, dat hij het anderen ook moeilijk maakt hem serieus te nemen. Bijvoorbeeld door zijn uiterlijk dat niet altijd even verzorgd is, het feit dat hij geneigd is erg binnensmonds te praten en een slappe hand te geven. Ook zijn overmatige alcoholgebruik wordt door de familie niet gewaardeerd.

6 Afwijkend online en offline gedrag van de downloader

In de vorige hoofdstukken is uitgebreid ingegaan op de persoon van de downloader, zijn motieven en werkwijze. Daarbij is er stilzwijgend van uitgegaan dat het uitsluitend gaat om het downloaden van kinderporno als vorm van strafbaar gesteld en afwijkend gedrag. Op deze plaats staan we nader stil bij de vraag die betrekking heeft op het gedrag van de downloaders: welk afwijkend gedrag laten zij nog meer zien? Deze vraag heeft betrekking op het online en offline gedrag van de downloaders. Ook het online gedrag in chatrooms en het ondernemen van zogenoemde seksreizen horen hierbij. Een belangrijke vraag in dit verband betreft de relatie tussen het downloaden van kinderporno en het daadwerkelijk fysiek misbruiken van kinderen. Tot slot bekijken we ook in hoeverre de downloaders zelf actief kinderporno produceren en/of verspreiden.

6.1 Online gedrag: Grooming en chatrooms

Naast het toegang verlenen tot kinderporno biedt het internet biedt ook mogelijkheden voor andere seksueel afwijkende gedragingen van volwassen mannen, waaronder het voeren van seksueel getinte 'gesprekken', flirten met kinderen in chatrooms en het online 'groomen' van minderjarige kinderen voor seks (Durkin, 1997; Kierkegaard, 2008; O'Connell, 2003; O'Donnell & Milner, 2007). Enkele kenmerken van het online 'groomen', is dat de fysieke afstand tussen pleger en potentieel slachtoffer geen rol speelt en de pleger met diverse slachtoffers tegelijk bezig kan zijn (O'Donnell & Milner, 2007).¹ Tijdens het groomingsproces gebeurt het vaak dat de mannen zich jonger voordoen om zo in contact met een potentiële slachtoffer te komen (Kierkegaard, 2008). Daarnaast gebruiken deze mannen, vaak met een seksuele interesse in kinderen, allerlei andere tactieken om aantrekkelijk te zijn voor potentiële slachtoffers, zoals zich presenteren met hobby's en interesses die bij kinderen en minderjarigen in de smaak vallen, maar ook het gebruik van bepaalde kleuren, taalgebruik en beelden die aansluiten bij de beleavingswereld van jeugdigen (O'Donnell & Milner, 2007). Chatrooms zijn zeer geschikt voor grooming, maar ook sociale (peer-to-peer) netwerken en sites als Hyves, MySpace en facebook en Second life. Op deze sites zijn veelal tieners actief. De deelnemers aan deze sites hebben een eigen profiel waarop persoonlijke informatie staat. Dit maakt het voor mannen met een seksuele interesse in kinderen gemakkelijk om geschikte slachtoffers te kiezen. Daarbij maken ze in bepaalde gevallen ook gebruik van pornografische afbeeldingen teneinde het kind te overtuigen dat het normaal is dat een kind seksueel contact heeft met een volwassene (Kuijl, 2008). Na een periode van correspondentie kan het uiteindelijke doel van de man zijn om een fysieke ontmoeting te regelen met het kind (Schell et al., 2007). Niet iedere man die zich in chatrooms of op profielensites beweegt met het doel fysiek (seksueel) contact te krijgen met kinderen zal ook kinderporno

downloaden. Op grond van de beschikbare literatuur is die relatie – hoewel voor de hand liggend - vooralsnog niet eenduidig te leggen. Er zijn onderzoeken voorhanden die erop lijken te wijzen dat in elk geval bepaalde groepen groomers kinderporno downloaden en verspreiden (Kuijl, 2008; McLaughlin, 1998; O'Donnell & Milner, 2007). De indruk bestaat dat het voornamelijk pedoseksuele mannen betreft die bijvoorbeeld aan kinderen vragen voor de webcam seksuele handelingen te verrichten. Die handelingen slaat de pedoseksueel op en gebruikt dat als chantagemiddel om meer gedaan te krijgen van de kinderen.

Intermezzo – Internet als doel en middel voor kinderporno

Quayle & Taylor (2001) beschrijven een casestudy van een man die op verschillende manieren misbruik maakt van het internet in relatie tot zijn seksuele interesse in kinderen. De eerste manier betreft het ruilen/zoeken/ bekijken van afbeeldingen van kinderporno. De tweede is kinderen zoeken die hij kan misbruiken. De derde manier is seksuele communicatie met kinderen en de vierde is (kunnen) communiceren met andere pedofielen. De communicatie vindt vooral plaats in chatrooms. Daar doet de man zich voor als kind en als volwassene (aanpassen van identiteiten). De man in de casestudy laat een bepaalde ontwikkeling zien in zijn seksueel afwijkende gedrag. Het is een 33-jarige man met een voorkeur voor jongens in de leeftijd negen-veertien jaar. Hij koopt een computer speciaal voor het doel om kinderporno te kunnen downloaden. De afbeeldingen zijn in eerste instantie zeer opwindend voor hem. Maar al snel raakt hij verveeld. Afbeeldingen verliezen hun prikkel en hij raakt er niet meer opgewonden van. Hij zou liever seksfilms met kinderen bekijken (bewegende beelden met geluid). Via nieuwsgroepen verkrijgt hij kinderpornografische films. Daardoor raakt hij steeds meer geïnteresseerd in het krijgen van 'een relatie' met een kind. Hij begeeft zich in chatrooms voor cyberseks en doet zich eerst voor als kind van dertien jaar. Hij krijgt veel handige tips van volwassen chatters op computergebied, waardoor hij zijn vaardigheden kan verbeteren. Via de chat maakt hij een offline afspraak met een kind.

De respondenten hebben eveneens weinig zicht op het totale cybergedrag van de downloaders. Het is voorstelbaar dat mannen die veel tijd doorbrengen achter de computer en pornografische afbeeldingen van kinderen downloaden en bekijken ook van andere mogelijkheden van het internet gebruik zullen maken om in contact te komen met kinderen. Over de omvang van het fenomeen valt vooralsnog weinig te zeggen. Wel is uit diverse mediaberichten bekend dat sommige mannen zich kunnen voordoen als een kind, contact maken met andere kinderen en hen bewegen tot bijvoorbeeld het sturen van foto's of het uitvoeren van seksuele handelingen voor de webcam die vervolgens kunnen worden opgenomen. Een van de respondenten noemt dat 'hawking', wat inhoudt dat de mannen zich als een havik gedragen op dergelijke sites. Ze zoeken naar kwetsbare kinderen en proberen die te manipuleren en te bewegen tot niet-gewenste gedragingen. Vooralsnog blijft echter onduidelijk welke categorieën mannen dit doen en of er een overlap bestaat met de mannen die kinderporno downloaden.

Intermezzo – Pedofiel op Hyves

Kamervragen zijn gesteld naar aanleiding van onze uitzending van zondag veertien december. Daarin was te zien hoe John van H. (35) uit Nieuw-Vennep via internet seksueel contact zocht

met de twaalf-jarige Danilo uit Purmerend. De man benaderde de havo-brugklasser via de populaire netwerksite Hyves. In chatgesprekken die volgden, bleek al snel dat Van H. uit was op seks met de minderjarige jongen. Wat hij niet wist, was dat de moeder van Danilo vanaf het eerste gesprek met haar zoon meekeek. Omdat de politie in dat stadium niet kon ingrijpen, schakelde ze Peter R. de Vries in. In MSN-gesprekken stuurde John van H. aan op een afspraak in een park in Purmerend. Toen hij met Danilo het donkere plantsoen in wilde lopen, kwam Peter uit de struiken. De pedofiel is na de confrontatie op negentien november opgepakt en zit in elk geval in voorlopige hechtenis tot begin januari. Na de arrestatie hebben nog tenminste twee dertien-jarige jongens aangifte gedaan tegen John van H. wegens (poging tot) seksueel misbruik. Bron: www.dimitri.nu (december 2008).

6.2 Offline gedrag

6.2.1 Seksreizen

Vanuit de literatuur is er weinig bekend over de relatie tussen het maken van zogenoemde seksreizen en het produceren, verspreiden en downloaden van kinderporno. O'Donnell & Milner (2007) stellen dat kinderekstoerisme een belangrijke bron van kinderporno is. Het ontstaan van budgetairlines die vliegen naar landen als Thailand, Cambodja en de Filipijnen en de opkomst van het massatoerisme in deze landen hebben het sekstoerisme en daarmee de productie van kinderporno volgens hen een boost gegeven. Vanuit de politiepraktijk is bekend dat er steeds vaker films opduiken die door sekstoeristen zelf op locatie zijn gemaakt (Van der Zee & Groeneveld, 2007). Deze opname zetten zij ter plekke op een eigen anonieme schrijfruimte op het internet, waarna ze op de camera worden gewist. Daarna kunnen de afbeeldingen overal ter wereld worden bekeken. Ze keren, zonder belastend materiaal bij zich te dragen, terug naar Nederland. Ze laten op deze manier nauwelijks sporen na.

Voor de respondenten is er een duidelijke relatie tussen bepaalde groepen downloaders en het ondernemen van reizen naar exotische oorden voor het kunnen hebben van seks met minderjarigen. Het is duidelijk dat dit opgeld doet voor een zeer beperkt aantal mannen. Het merendeel zal daaraan geen behoefte hebben en/of heeft niet de middelen en gelegenheid ervoor. Respondenten spreken over de 'rasechte pedofielen' die de zogenoemde seksreizen ondernemen. Informatie hierover is afkomstig uit (internationale) opsporingsonderzoeken. In sommige gevallen bestaat er wel een vermoeden dat de persoon in kwestie seksreizen heeft ondernomen. Een voorbeeld is een downloader bij wie een inval is gedaan en waarbij de politie in het paspoort ziet dat de man veel reizen heeft ondernomen naar landen waar veel kindermisbruik voorkomt of vliegtickets aantreft. In andere gevallen is het zeer duidelijk dat de man een seksreis achter de rug heeft: bij aankomst op Schiphol uit risicolanden wordt bij de man kinderporno aangetroffen op allerlei gegevensdragers. Het komt ook voor dat de mannen een positie hebben als bijvoorbeeld leraar in die landen. Die positie zoeken deze mannen dan ook bewust teneinde hun misbruikmogelijkheden te vergroten.

Intermezzo – Door Interpol gezochte pedofiel is Canadees

Na een unieke, wereldwijde oproep voor informatie over een pedofiel is de internationale politieorganisatie Interpol de gezochte man op het spoor gekomen. De verdachte zit in Thailand. De man is een 32-jarige Canadees. Een Thaise politiechef zei dinsdag dat de van pedofilie verdachte man eind vorige week met het vliegtuig vanuit Zuid-Korea in Bangkok arriveerde. De politie maakt in samenwerking met Interpol jacht op hem. Interpol deed een week geleden een oproep aan mensen over de hele wereld om te helpen bij het opsporen van de man die kinderporno op het internet verspreidde. De verdachte komt voor op foto's waarop jongens van tussen de zes en tien jaar worden misbruikt. Hij had zich op de foto's onherkenbaar gemaakt, maar Interpol slaagde erin zijn ware gezicht te achterhalen. De politieorganisatie gaf hem de codenaam Vico. De verdachte was leraar Engels op een school in Zuid-Korea.

Bron: www.nu.nl (16 oktober 2007)

Een van de respondenten die in het werk verschillende malen te maken heeft gehad met pedofielen die seksreizen ondernemen, schetst een profiel van deze mannen. Het gaat vooral mannen in de leeftijd van 40-50 jaar. Ze hebben een geïsoleerd sociaal leven (wonen bij hun moeder en hebben daardoor genoeg salaris over om naar het buitenland te gaan). Ze gaan niet alleen naar de bekende landen als Cambodja en Thailand maar thans ook naar Birma en Laos. In de besloten netwerken wordt er volop gediscussieerd over de (on)mogelijkheden in het buitenland om seks te hebben met kinderen. Deze mannen maken ook afbeeldingen van de kinderen. De respondent is vooral Aziatisch beeldmateriaal tegengekomen van kinderen met angstige ogen die in een hotelkamer waren gefilmd. Het plegen van seksueel misbruik in die landen is relatief veilig – de pedofielen betalen voor de kinderen – en het is de beste mogelijkheid om zelf materiaal te produceren. Voor de mannen die seksreizen ondernemen, is het betrekkelijk veilig om van het misbruik ook opnamen te maken waar ze zelf op staan. Die opnamen kunnen fysiek mee naar huis worden genomen, bijvoorbeeld op een USB-stick of camera. Respondenten veronderstellen dat, als deze mannen voldoende technische know how hebben, zij de afbeeldingen ook kunnen opslaan via het internet om ze vervolgens thuis te downloaden, bekijken en eventueel uit te wisselen met andere liefhebbers. Hiermee sluiten ze de kans op betrapping bij de douane uit.

Intermezzo – Brussel pakt seksueel misbruik aan

Om seksueel misbruik van kinderen aan de pakken, wil de Europese Commissie strafsancties voor 'grooming' (het lokken van kinderen via internet) en het bekijken van kinderporno zonder bestanden te downloaden. Sekstoeristen die naar het buitenland reizen om kinderen te misbruiken, kunnen worden vervolgd als ze naar hun land van herkomst terugkeren. Volgens Europees Commissaris Barrot moeten de voorstellen ervoor zorgen dat "de meest kwetsbare EU-burgers worden beschermd tegen de afschuwelijkste misdrijven". Studies wijzen uit dat meer dan tien procent van de kinderen in Europa seksueel wordt misbruikt.

Bron: ANP, 25 maart 2009

6.2.2 Fysiek misbruik

Porno en misbruik

De kwestie van het downloaden (en bekijken) van kinderporno en het eventueel fysiek misbruik plegen met kinderen is voor de aanpak van kinderporno in brede zin een relevant onderwerp. Is er sprake van een causale relatie, in de zin dat downloaden op den duur leidt tot fysiek misbruik, of spelen er ook andere factoren een rol? De zoektocht naar empirische onderzoeken levert thans nog weinig resultaat op. Er is onderzoek gedaan naar de rol van pornografie in het algemeen bij het plegen van zedenmisdrijven. Langevin & Curnoe (2004) concluderen na onderzoek onder 561 zedendelinquenten dat pornoconsumptie een kleine rol speelt in het begaan van fysiek misbruik. Wel maken misbruikers van kinderen vaker gebruik van porno dan verkrachters van volwassen vrouwen (Marshall, 1988). Ze laten bijvoorbeeld kinderporno zien aan kinderen om hen gemakkelijker te kunnen overhalen tot seksuele handelingen (Carter et al., 1987). Porno heeft in elk geval voor een deel van de zedendelinquenten een faciliterende rol, waarmee echter het eventuele causale verband nog niet is aangetoond. Marshall (2000) stelt dat blootstelling aan pornografie met name voor kwetsbare mannen van invloed kan zijn op het plegen van zedenmisdrijven. Met kwetsbare mannen doelt hij op mannen met een verstoord hechtingsproces. Seto, Maric & Barbaree (2001) benaderen deze kwestie iets anders, door te stellen dat mannen die al de neiging hebben tot het plegen van fysiek misbruik het vatbaarst zijn voor de effecten van porno. Zij zullen bijvoorbeeld porno uitzoeken die voor hen seksuele opwinding veroorzaakt. Er lijkt met andere woorden vooralsnog weinig hard empirisch bewijs voor de stelling dat pornoconsumptie de oorzaak is van fysieke zedenmisdrijven, wel kan het een reeds aanwezige neiging versterken.²

Kinderporno en misbruik

Hoe zit het met het downloaden en bekijken van kinderporno? Ook hiervoor geldt dat er momenteel geen eenduidige conclusies mogelijk zijn over de relatie tussen het downloaden van kinderporno en het daadwerkelijk plegen van zedenmisdrijven. Het aantal onderzoeken is erg beperkt. In het overzichtsartikel van Schell et al. (2007) loopt het percentage mannen dat kinderporno heeft bekeken en ook actief seksueel misbruik heeft gepleegd op tot meer dan 80 procent. Het is zeer wel mogelijk dat zij tot een bepaalde categorie downloaders behoren. Vooralsnog is de indruk dat downloaden en bekijken van kinderporno niet dé oorzaak is van seksueel misbruik; deze mannen behoren niet tot de risicocategorie wat betreft hands-on delicten (Webb et al., 2007). Burke et al. (2001) stellen dat de meeste downloaders geen hands-on delicten (gaan) plegen. Wel is het internetgedrag een risicofactor omdat het de deviante fantasieën kan versterken. Hoe sterker de fantasieën en hoe meer zij worden gevoed, des te groter is de kans dat die tot uiting komen in het gedrag. Fantasieën vormen niet alleen een motivator en een manier om gebeurtenissen te herbeleven, maar ook om een drempel over te gaan (overcoming inhibitors). Verspreiding, bekijken en praten over kinderporno kan een sterke bekrachtiger zijn voor de fantasieën. Hoe meer ze ermee bezig zijn, des te meer overtuigen ze zichzelf om zich daarnaar te gedragen. Op den duur kunnen cognitieve vervormingen ontstaan (verkeerde denkbeelden over seks en seks met kinderen) die uiteindelijk ook kunnen uitmonden in fysiek misbruik (Taylor en Quayle, 2003). Als die

seksueel deviante fantasieën gevoed blijven worden, bestaat de kans dat de downloaders deze in de praktijk willen uitproberen. Sommigen zullen wel gemotiveerd zijn om seksueel misbruik te plegen, maar doen dat niet uit angst of schaamte. Anderen rationaliseren dergelijke gevoelens weg en fantaseren over seks met kinderen, maar brengen dat niet in praktijk. Een kleiner deel creëert wel mogelijkheden om misbruik te plegen (grooming) en een nog kleiner deel gaat daadwerkelijk over tot fysiek misbruik (o.a. Sullivan, 2002). Clinici rapporteren bij cliënten een progressie in kijkgedrag, fantasieën en soms ook hands-on delicten.³ Volgens Webb et al. (2007) delen downloaders en misbruikers van kinderen bepaalde persoonskenmerken en seksuele interesses, maar de downloaders lijken sterkere remmingen te hebben, terwijl de misbruikers van kinderen eerder aan hun seksuele behoeften en interesses zullen toegeven. Er lijkt derhalve wel een verband te bestaan tussen consumptie van kinderporno en fysiek misbruik, maar de aard van het verband is vooralsnog niet duidelijk (Bullens, 2007).

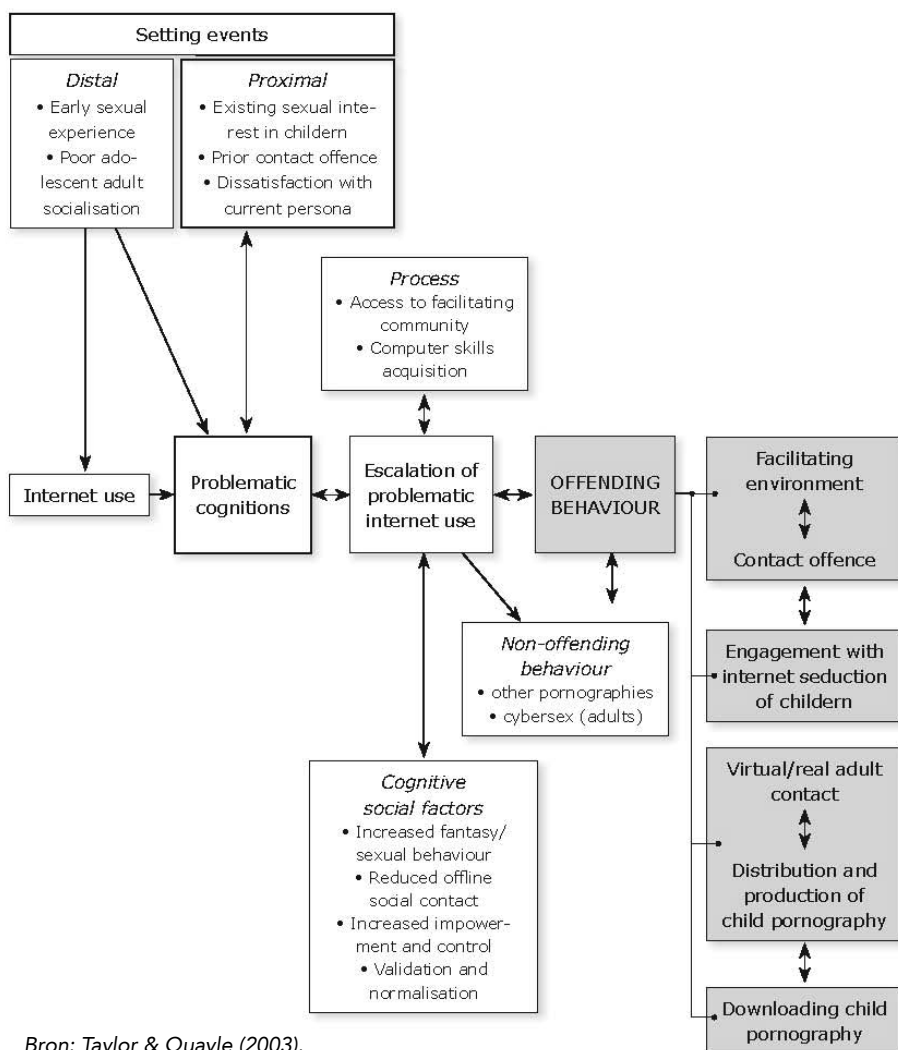
Het proces van downloaden naar misbruik

Taylor et al. (2001^b) benoemen factoren die samenhangen met de aard van de kinderporno en het gevaar van (verdere) ontsporing. Ten eerste geeft de omvang van de collectie aan hoe groot de betrokkenheid bij het verzamelen is, wat wijst op de mate van seksuele interesse in kinderen. Ten tweede is het in bezit hebben van nieuw materiaal ook een signaal dat de downloader toegang heeft tot de producenten. Dat kan meer betrokkenheid tot de kinderpornografische wereld betekenen. Tot slot is de leeftijd van de afgebeelde kinderen van belang. Jongere kinderen zullen eerder aan bepaalde verzoeken van volwassen voldoen. In deze situaties is er een grotere onbalans in macht tussen de misbruiker en het kind. Deze jonge slachtoffer zullen ook minder in staat zijn om misbruik te melden (Taylor et al., 2001^b).

Weliswaar is de stap van online naar offline gedrag erg groot, het verlangen naar fysiek contact met kinderen is wel impliciet aanwezig bij het bekijken van kinderporno, zo stelt Calder (2004). Daarentegen is Riegel (2004) van mening dat de neiging om hands-on delicten te plegen niet toeneemt na het kijken van kinderporno. Sommige pedofielen beweren dat het masturberen bij kinderpornografische afbeeldingen een substituuut is voor fysiek seksueel contact met een kind omdat de kinderporno voldoende bevrediging geeft en het gedrag daarmee onder controle is (Webb et al., 2007). In andere woorden, willen downloaders overgaan tot fysiek misbruik van kinderen dan moeten zij een aantal fasen doorlopen c.q. een aantal barrières nemen; ze doen het niet zomaar. Calder (2004) beschrijft het zogenoemde stepping stone proces. Het begint met het kijken naar volwassenporno. Vervolgens zoekt men naar kinderporno en komt daarbij in contact met gelijkgestemden. Het downloaden en bekijken van kinderporno wordt steeds normaler, neemt steeds meer tijd in beslag en fungeert op den duur als brandstof voor seksuele fantasieën.

Taylor & Quayle (2003) hebben dat proces van problematisch internetgebruik in relatie tot kinderporno samengevat in figuur 6.1.

Figuur 6.1 – Proces van problematisch internetgedrag in relatie tot kinderporno

Bron: Taylor & Quayle (2003).

De mannen hebben blijkens het schema een problematische achtergrond in termen van psychoseksuele en sociale problematiek. Door zich op het internet te gaan bewegen, vindt men afbeeldingen en gaat vervolgens steeds meer tijd achter de computer doorbrengen. Tegelijkertijd nemen de fysieke sociale contactmomenten steeds meer af. De fantasieën ontwikkelen zich verder en doordat men steeds handiger wordt in het vinden van afbeeldingen kan er een gevoel van macht en controle ontstaan en kan op den duur verslaving optreden; de downloader gaat meer en meer downloaden en archiveren. Taylor en Quayle (2003) stellen dat de cognitieve vervormingen het problematisch gedrag kunnen ondersteunen (zoals het downloaden van kinderporno) en leiden tot later delictgedrag. Het downloaden van kinderporno wordt - zoals reeds aangegeven - gerechtvaardigd met eerder genoemde

smoezen als: 'het gaat alleen maar afbeeldingen en er is geen direct contact met een kind'. De afbeeldingen worden ook als een object gezien; het gaat om het aanleggen van een verzameling, een collectie zoals bij postzegels waarmee de afstand tot het illegale karakter groot lijkt. Omdat er zoveel anderen zijn die downloaden, wordt het gedrag normaal gevonden. Bovendien suggereert deelname aan een virtuele gemeenschap dat het om normale relaties gaat. Het internetgedrag leidt tot het downloaden van kinderporno, maar kan zich ook ontwikkelen richting andere illegale gedragingen zoals het handelen in en produceren van kinderporno, het verleiden van kinderen (cyberseks) al dan niet met als doel fysiek contact en daadwerkelijke hands-on delicten (zelf kinderporno gaan maken of aanranding/verkrachting) (Taylor en Quayle, 2003).

Respondenten over verband downloaden en misbruik

Op basis van de literatuur is te stellen dat een deel van de downloaders ook hands-on delicten bij kinderen kan begaan en dat hands-on delinquenten ook kinderporno kunnen bezitten. De geïnterviewde respondenten herkennen deze bevinding, maar stellen duidelijk dat het verband tussen downloaden, kijken naar kinderporno en fysiek misbruik ingewikkeld is. Als de start van een opsporingsonderzoek bij een hands-on delict ligt en daarbij ook de computer van de pedoseksueel wordt bekeken, treft de politie in veel gevallen ook kinderpornografische afbeeldingen aan. Een van de respondenten zegt hierover: 'bij 99,9 procent van de mannen die een pedoseksueel delict hebben begaan, wordt ook kinderporno aangetroffen'. Andere respondenten zien wel een duidelijk verband tussen de pedoseksueel en het bezitten van kinderporno, alleen niet in die omvang. Omgekeerd is het ook niet zo dat iedere downloader op termijn fysiek misbruik gaat plegen. Over de invloed van het kijken naar kinderporno op het eventueel zelf plegen van delicten zijn op grond van de gehouden interviews grofweg twee benaderingen genoemd die grotendeels in lijn liggen met de literatuur. De eerste benadering is dat het downloaden van kinderporno een remmende werking heeft op de behoefte om daadwerkelijk over te gaan tot pedoseksuele delicten. Het downloaden en kijken naar kinderporno fungeert als het ware als een uitlaatklep voor allerlei problemen van de downloader die hij op deze seksualiserende wijze oplost. Van deze groep veronderstellen enkele respondenten dat de kans niet groot is dat zij ook fysiek misbruik zullen gaan plegen, want zij zijn daarvoor te angstig en angst werkt remmend op verdere escalatie. Het downloaden van kinderporno wordt als een relatief anonieme en veilige bezigheid gezien, bij fysiek misbruik is de kans om gepakt te worden veel groter. De tweede benadering gaat ervan uit dat het downloaden en kijken naar kinderporno juist een versterkend effect heeft, dat er daardoor met andere woorden een behoefte ontstaat om daadwerkelijk kinderen te gaan misbruiken (zie ook de cyclus van Sullivan). Het kijken naar kinderporno kan de grenzen van de downloaders steeds verder verleggen. 'Het is een proces waar ze naartoe groeien', aldus een van de geïnterviewde deskundigen. Seksuele opwindings, bekrachtiging door masturbatie, fantasieën over fysiek misbruik en het ongevoelig zijn voor het leed van de misbruikte kinderen kunnen ertoe leiden dat ook de laatste barrière verdwijnt en de man overgaat tot pedoseksuele delicten. De categorie die hiertoe het grootste gevaar loopt, betreft volgens de respondenten de pedofielen. Voor hen kan het fysieke misbruik het ultieme doel zijn.

6.3 Criminaliteitspatronen

Uit een recidiveonderzoek van Kingston et al. (2008) onder 341 kindermisbruikers blijkt dat het gebruikmaken van pornografie een risicofactor is voor recidive van seksuele agressie. Dit geldt met name voor de mensen met een hoog risico op herhaald delict gedrag. Het uitgangspunt in dit onderzoek zijn derhalve de mannen die fysiek misbruik hebben gemaakt van kinderen. Bij de recidivegevaarlijke mannen speelt kinderporno derhalve een belangrijke rol. Uit het onderzoek van Wolak et al. (2005) blijkt dat 40 procent van de kinderpornobezitters ook kinderen had misbruikt en dat vijftien procent daar een poging toe had gedaan. Uit het onderzoek van Hernandez (2006; in Beech et al., 2008) blijkt dat 85 procent van de mannen die zijn behandeld vanwege het bezit van kinderporno eerder ook hands-on delicten heeft gepleegd. Dit hoge percentage werd gevonden nadat de mannen een behandeling hadden gekregen. Voor de behandeling gaf maar 24 procent toe hands-on delicten te hebben gepleegd.

Het is duidelijk dat de downloaders die gepakt worden door de politie niet snel zullen toegeven dat zij ook hands-on delicten hebben gepleegd. Hetgeen er bekend is over de relatie tussen downloaden van kinderporno en fysiek misbruik van kinderen is grotendeels afkomstig van de misbruikers die dat hebben toegegeven in bijvoorbeeld een behandeling. Daarbij hoeven ze niet het achterste van hun tong te laten zien, hoewel de percentages cross-over blijkbaar fors kunnen zijn. Buschman et al. (2008) hebben de polygraaf gebruikt bij 25 downloaders van kinderporno om hun seksuele voorgeschiedenis in kaart te brengen. De downloaders namen op vrijwillige basis deel aan het onderzoek. In vergelijking met hun zelfrapportagegegevens laten de polygraafuitkomsten zien dat veel meer mannen in werkelijkheid allerlei soorten risicogedragingen hebben vertoond richting kinderen. Hierbij kan gedacht worden aan contact zoeken met kinderen (cruising), plannen maken om seks te hebben met kinderen en masturberen bij fantasieën over seks met kinderen.⁴ Uit eerder onderzoek, onder dezelfde populatie, blijkt dat meer dan de helft van de downloaders kinderen heeft aangeraakt vanuit een seksuele intentie (Meldpunt Kinderporno, 2006, p. 3).⁵

De teneur in de literatuur is dat de downloaders geen notoire criminelen zijn. Zij hebben nauwelijks antecedenten (Burke et al., 2002; Sullivan, 2005; Webb et al., 2007). Als er al sprake is van eerdere strafbare feiten, volgens Webb et al. (2007) in ongeveer 20 procent van de gevallen, gaat het vaak om niet-zedendelicten. Bij een klein aantal gaat het wel om zedenmisdrijven als ontucht met een minderjarige, exhibitionisme en aanranding (Galbreath et al., 2002). Seto & Eke (2005) komen daarentegen met hogere percentages. Zij hebben in Canada een onderzoek uitgevoerd naar delinquenten die zijn veroordeeld voor het bezitten, verspreiden of produceren van kinderporno. Ruim de helft (56%) van de steekproef (N=201) heeft antecedenten. In 44 procent betreft het een niet-gewelddadig delict en in 30 procent is dit een gewelddadig delict. Daarnaast is 24 procent van de steekproef veroordeeld voor seksuele hands-on delicten en zeventien procent voor seksuele hands-off delicten. Tot slot wordt duidelijk dat vijftien procent eerder met Justitie in aanraking is geweest in verband met kinderpornodelicten. De auteurs zijn tevens nagegaan in hoeverre deze mannen na hun veroordeling voor kinderporno opnieuw de fout ingaan. Na gemiddeld 2,5 jaar viel zeventien procent van de steekproef in herhaling naar zowel niet-zedenmisdrijven (hands-off en

hands-on) als niet-zedendelicten. Uit aanvullende analyses blijkt dat de bezitters van kinderporno die eerder zijn veroordeeld voor hands-on zedendelicten de grootste kans lopen op recidive, zowel seksueel als niet-seksueel.

De vraag of de downloaders antecedenten hebben bij de politie wordt door vrijwel alle respondenten ontkennend beantwoord. 'Het zijn brave burgers, geen criminelen', zo vatte een van de geïnterviewde personen dit onderwerp samen. Tegelijkertijd merken de respondenten op dat de downloaders die tegen de lamp zijn gelopen niet tot de meest slimme daders behoren. 'De echte slimmeriken worden niet gepakt'. Er is, volgens de respondenten, een beperkt aantal downloaders eerder veroordeeld voor het fysiek misbruik van kinderen en andere zedenmisdrijven (aanranding, verkrachting of exhibitionisme). Slechts enkelen hebben antecedenten voor andersoortige delicten als geweld en vermogen. Op het moment dat zij vanwege het downloaden van kinderporno in aanraking met de politie komen, is dat voor de meesten het eerste, geregistreerde strafbare feit. Uit de opsporingsonderzoeken blijkt dat de mannen vaak al veel langer bezig zijn met het verzamelen van kinderporno en daar soms uitgebreide verzamelingen van hebben. Het is niet ongevoerd dat downloaders daar al vier tot vijf jaar mee bezig zijn. Daarnaast kan sprake zijn van een breed scala aan strafbare handelingen. Uit onderstaand bericht wordt duidelijk dat bezit en verspreiden van kinderporno niet op zichzelf hoeft te staan, maar deel kan uitmaken van een breder, parafral handelingsrepertoire.

Intermezzo – Veertig maanden cel voor verspreiding kinderporno

De correctionele rechtbank van Antwerpen heeft een 31-jarige man uit Aartselaar veroordeeld tot veertig maanden cel en 5.500 euro boete voor het bezit en het verspreiden van kinderporno. Het IP-adres van zijn computer was vorig jaar opgedoken tijdens een internationaal onderzoek naar de verspreiders van kinderporno. Hij werd verhoord en bekende dat hij al vijftien jaar dergelijk materiaal verzamelde en uitwisselde. De veroordeelde gaf ook toe dat hij had deelgenomen aan erotisch getinte chatsessies met minderjarigen en dat hij zeer jonge meisjes als model had aangeboden. Bij een huiszoeking in zijn woning werden meerdere harde schijven en cd-roms aangetroffen, goed voor 100 gigabyte aan kinderpornografisch beeldmateriaal. Hij had alles netjes geklasseerd in mappen. Het onderzoek bracht ook aan het licht dat de beklagde betaald had om een meisje van twaalf jaar voor de webcam misbruikt te zien worden. Uit een psychiatrisch onderzoek bleek dat hij een pedofiele en voyeuristische stoornis heeft met mogelijk sadistische trekjes. De kans op herhaling is heel groot en de man heeft ook geen schuldinzicht. De rechtbank vond dat alleen een zware effectieve gevangenisstraf op zijn plaats was. Bron: HLN.BE, 15.12.2008

6.4 Verspreiding en/of het produceren

Doordat internet en aanverwante technologieën gemeengoed zijn geworden, is het onderscheid tussen enerzijds producenten en anderzijds consumenten van kinderporno vervaagd. Iedereen met een computer, modem en digitale camera en tegenwoordig zelfs mobiele telefoon heeft de mogelijkheden om beeldmateriaal te maken en te verspreiden (O'Donnell & Milner, 2007). Het downloaden van kinderporno vloeit vaak automatisch over in verspreiden en/of aanbieden ervan.⁶

Zoals uit paragraaf 3.3 al blijkt, onderscheiden Van der Zee & Groeneveld (2007) een aantal

domeinen op het internet waarin de downloaders ook kinderporno kunnen produceren en/of verspreiden. Zo zijn er de hobbyisten of de wat meer professionele internetbedrijfjes, die compilatiecd-roms maken van al het materiaal dat op internet circuleert dat derhalve eerst moet worden gedownload. Deze cd-roms worden op diverse manieren op internet te koop aangeboden. Hierbij gaat het vooral om de financiële opbrengsten. Binnen algemeen toegankelijke delen van het internet, in casu peer-to-peernetwerken, en de besloten delen van het internet (bijvoorbeeld Freenet) wordt eveneens kinderpornografisch materiaal verspreid. Om toegang te krijgen tot de besloten omgevingen op het internet moeten de geïnteresseerden, zoals eerder gezegd, vaak eerst zelf kinderporno aanbieden. Dat kunnen ze zelf produceren, maar ook van anderen downloaden.

In het bekende Wønderland-onderzoek van de FBI en Scotland Yard in 2001 moesten degenen die kinderporno wilden downloaden bij wijze van toegang zelf 10.000 originele afbeeldingen van kinderporno posten (Schell et al. (2007), een duidelijke aanwijzing dat downloaders ook kinderporno verspreiden en in sommige gevallen 'moeten' verspreiden om erbij te kunnen horen (Taylor en Quayle, 2003).

Volgens verschillende geïnterviewde respondenten zijn de meeste downloaders die thans in beeld van politie en behandelaars komen geen producent van kinderporno, maar beperken ze zich uitsluitend tot het downloaden van kinderporno. Sommigen betalen er ook voor met hun creditcard. Hiertoe hebben deze zogenoemde 'lurkers' voldoende gelegenheid want het aanbod is groot. Met name de georganiseerde misdaad is verantwoordelijk voor het op grote schaal produceren en verspreiden van kinderporno. Productie en verspreiding gebeuren ook in de besloten netwerken, maar dan niet primair om redenen van financieel gewin.

6.5 Verschil met hands-on misbruikers

Downloaders van kinderporno en fysieke misbruikers blijken op diverse gebieden van elkaar te verschillen. Het downloaden en bekijken van kinderporno is te typeren als een hands-off delict (geen fysiek contact tussen pleger en slachtoffer). In het onderzoek van Webb et al. (2007) is specifiek nagegaan waarin deze hands-off delinquenten verschillen van degenen die hands-on delicten plegen met kleine kinderen (wel fysiek contact). De downloaders blijken qua etniciteit homogener (blank), jonger en hebben vaker een relatie. Ze hebben minder vaak een verleden van eigen seksueel misbruik of veroordelingen voor zedenmisdrijven. Als ze al eerder waren veroordeeld, was dat in verband met kinderporno. Misbruikers waren voor dat delict juist niet eerder veroordeeld. Downloaders recidiveren minder vaak dan misbruikers. De downloaders hebben vaker een baan, zijn intelligenter en beter opgeleid, en zullen zich in maatschappelijk opzicht beter kunnen redden. Ze zijn ten tijde van het delict, in tegenstelling tot de misbruikers, niet onder invloed van middelen als alcohol of drugs. Daarentegen zijn de downloaders minder goed in staat om intieme en bestendige relaties aan te gaan (met volwassen partners). Ze scoren slecht op het vlak van sociale contacten en hebben problemen met zelfregulatie. Als volwassene doen ze vaker een beroep op de geestelijke gezondheidszorg dan de kindmisbruikers. De respondenten zeggen hierover dat de downloaders over het algemeen maatschappelijk goed geïntegreerd zijn en (in tegenstelling tot de meeste hands-on zedendaders) niet te typeren als sociaal geïsoleerde mannen; 'ze hebben wel degelijk een inbedding in de samenleving, ze staan niet eenzaam in het leven',

aldus een van de geïnterviewde deskundigen. In vergelijking met de hands-on zedenplegers zijn ze wat 'harder' en ogen minder zwak; 'het zijn niet de watjes'.

6.6 Resumé

Naast het downloaden van kinderporno kan tevens sprake zijn van andersoortig afwijkend gedrag van de downloaders, zowel online als offline. Bij het online gedrag kan gedacht worden aan het zich ophouden in allerlei sociale netwerksites waar kinderen contacten met elkaar onderhouden. Ofschoon er diverse incidenten bekend zijn van mannen die zich voordoen als kinderen en op die manier kinderen proberen in te palmen (grooming) en hen uiteindelijk weten te bewegen tot een fysieke ontmoeting, zijn er op basis van de literatuur weinig aanknopingspunten te vinden voor de veronderstelling dat downloaders van kinderporno zich ook aan dergelijk afwijkend gedrag schuldig maken. De geïnterviewde respondenten hebben hier evenmin duidelijk zicht op. Vooralsnog is de indruk dat slechts een beperkt deel van de downloaders zich aan dergelijk gedrag schuldig maakt; mogelijk zijn dat de mannen met een exclusieve voorkeur voor kinderen (de pedofielen). Een vergelijkbare conclusie is te trekken in relatie tot het offline afwijkende gedrag van de downloaders, in het bijzonder het ondernemen van seksreizen naar landen als Thailand en Myanmar (voorheen Birma). De vraag naar het verband tussen het downloaden en bekijken van kinderporno en het fysiek misbruik maken van kinderen is niet eenduidig te beantwoorden. Zowel uit de literatuur als de interviews zijn er aanwijzingen dat niet iedere downloader ook misbruik pleegt. Sommigen halen hun voldoening uit het downloaden en hebben geen behoefte aan fysiek contact met kinderen, anderen durven die stap eenvoudigweg niet te zetten. Een voorbehoud is echter op zijn plaats. De behandeling en ook onderzoek met de polygraaf maken duidelijk dat downloaders meer hebben gedaan dan ze aanvankelijk hebben gezegd. Daarnaast kan het downloaden seksueel afwijkende fantasieën genereren, in stand houden en versterken met als gevolg dat de downloader als het ware 'toewerkt' naar fysiek misbruik van kinderen om zijn fantasieën in de praktijk te brengen. Wanneer het perspectief wordt verplaatst naar de hands-on misbruikers van kinderen dan blijkt dat er vaak sprake is van bezit van kinderporno en dat voor de high risk groep kinderporno een risicofactor is voor herhaald delictgedrag. Kort gezegd, er is een duidelijke samenhang tussen downloaden en bekijken van kinderporno; van causaliteit (downloaden leidt tot fysiek misbruik) zal in de praktijk zelden sprake zijn. Er zullen meer factoren (persoonlijkheid, sociale omstandigheden, stressoren) in het spel zijn. Sommige downloaders produceren ook kinderporno. Afgezien van degenen die alleen maar naar afbeeldingen kijken, zullen veel downloaders zich ook schuldig maken aan het verspreiden van kinderporno (uploaden en posten). Downloaders van kinderporno verschillen op sommige gebieden van de fysieke misbruikers, maar die verschillen lijken vooralsnog nog gradueel te zijn.

Noten

1. Volgens Salter (2004) kan het groomingsproces worden onderverdeeld in vier stadia: 1) het opbouwen van vertrouwen 2) het vervreemden van de overige familieleden 3) eisen van geheimhouding 4) het verleggen van grenzen.
2. Een vergelijkbare discussie wordt gevoerd over de relatie tussen het bekijken van gewelddadige

films en het spelen van games waarin veel geweld voorkomt en het zelf vertonen van gewelddadig gedrag.

3. Ford & Linney (1995) vinden dat 42 procent van de jeugdige zedendelinquenten in zijn jeugd geconfronteerd is met hardcore seksboekjes. Bij de misbruikers van kinderen is dat vooral op zeer jonge leeftijd (5-8 jaar). Simons et al. (2008) stellen dat door de vrije toegankelijkheid van porno op internet vroege blootstelling aan porno als risicofactor voor seksueel delictgedrag steeds belangrijker wordt. Kinderen onder de tien jaar die blootgesteld zijn aan pornografisch beeldmateriaal kunnen zelf gebruikers worden (waaronder kinderporno) en kindmisbruikers (Krone, 2004).
4. Uit onderzoek onder zedendelinquenten blijkt dat zij zich zelden beperken tot één bepaalde vorm van seksueel delictgedrag, maar juist allerlei soorten zedenmisdrijven kunnen plegen (b.v. Heil et al., 2003, Van Wijk et al., 2006). In dat geval wordt gesproken van cross-over criminaliteit.
5. Op het gebruik van de polygraaf blijkt wel het een ander af te dingen. Meijer & Merckelbach (2006) stellen dat de gunstige resultaten verkregen met behulp van de leugendetector eerder te maken hebben bijvoorbeeld met de intimiderende werking ervan dan met de nauwkeurigheid.
6. Met de ontwikkeling van web 1.0 naar web 2.0 en de opkomst van virtuele werelden en sociale netwerksites, heeft het verspreiden van kinderpornografie via het internet een grote vlucht genomen. Een voorbeeld is een avatar in Second life die kinderpornografie aanbiedt. 'Cyberspace has no national boundary' (Kierkegaard, 2008).

Jaap is een stoere vent maar valt op kinderen

Jaap is 45 als de zedenpolitie een inval doet in zijn huis nadat ze door de FBI zijn getipt. Jaap heeft met zijn creditcard voor kinderporno betaald waardoor de FBI hem op het spoor is gekomen. Het proces-verbaal meldt dat Jaap duizenden afbeeldingen heeft gedownload. Een aantal van de afbeeldingen printte hij uit, de politie vond 1.100 prints. Sommige prints heeft Jaap zelf gefotoshopt. Hij verving het gezicht door het gezicht van een van zijn buurmeisjes, waar hij ooit (met toestemming van de ouders) foto's van had gemaakt. Naar aanleiding van deze prints doet de politie een onderzoek in de buurt en onderzoekt of er aanwijzingen zijn dat Jaap daadwerkelijk zelf kinderen seksueel misbruikt heeft. Echter noch in zijn werk, noch bij zijn hobby (darten) komt hij in aanraking met kinderen. De foto's van de buurmeisjes zijn gemaakt tijdens een straatfeest waarbij Jaap meerdere bewoners uit de straat heeft gefotografeerd. De zedenpolitie adviseert Jaap in afwachting van de zitting therapeutische hulp te zoeken.

Jaap zegt al jaren veel porno te downloaden en te bekijken. Zo'n vier jaar geleden vond hij via een aantal links afbeeldingen van kinderen die seksueel werden misbruikt. Hij kan zich nog goed het eerste beeld herinneren en zijn opwindingsreactie bij dat beeld. Een meisje van een jaar of acht liggend op een bank met gespreide benen. Vanaf dat moment is hij meer gaan zoeken en heeft een creditcard aangeschaft om betaalsites te kunnen bezoeken. Zo'n drie à vier keer per week besteedde hij hier twee tot drie uur aan. Tijdens het kijken, masturbeerde hij. Een aantal van de prints hing hij boven zijn bed om ook op andere momenten te kunnen masturberen. Hij vertelt zich vaak nadat hij er mee bezig was geweest, schuldig en akelig te voelen. Door zijn omgeving en zichzelf wordt hij gezien als een stoere vent en een seksuele voorkeur voor kinderen past daar niet bij. Steeds weer nam hij zich voor te stoppen, echter na verloop van tijd bouwde de seksuele spanning zich weer op en dat was vervolgens een trigger om weer te gaan downloaden. Een paar keer heeft hij het een aantal weken volgehouden. Kort voor de inval van de politie had hij zelfs een papierversnipperaar gekocht met het voornemen zijn prints te vernietigen.

Jaap is nooit getrouwd geweest, hij heeft 20 jaar geleden kort een relatie gehad. Hij denkt nog altijd aan haar en weet precies waar ze woont en wat ze doet, maar heeft nooit meer contact met haar opgenomen. Na de technische school is hij monteur geworden, heeft intern nog allerlei managementcursussen gevolgd en is vervolgens salesmanager geworden. Twee jaar geleden werd hij overspannen. Zijn levensmotto is "niet klagen, maar dragen". Dit heeft hem uiteindelijk de das omgedaan, vooral omdat hij niet gewend is hulp te vragen daar waar nodig, zowel in praktische als emotionele zin.

7 Typen downloaders

In de voorgaande hoofdstukken is gesproken over de downloaders van kinderporno als waren zij een homogene groep. Dat is echter niet het geval. De literatuur en interviews met de deskundigen maken duidelijk dat *dé* downloader niet bestaat en dat het zinvol kan zijn om verschillende typen te onderscheiden, analoog aan hetgeen er bekend is uit de literatuur over misbruikers van kinderen (zie inleiding). In dit hoofdstuk volgt een bespreking van verschillende typologieën van downloaders van kinderporno.

7.1 Typologieën van downloaders

Diverse auteurs hebben getracht om onderscheid te maken tussen diverse typen downloaders (zie voor een overzicht Beech et al., 2008).¹ Er zijn indelingen die kinderpornografie als hoofdcategorie hebben, waarbinnen de downloaders worden onderscheiden.

In andere typologieën worden weliswaar andere aanduidingen en omschrijvingen gebruikt, zoals zoeker, verzamelaar, producent en misbruiker, maar ze komen in de kern op hetzelfde neer: de range loopt van de downloader die uit nieuwsgierigheid een kinderpornografische afbeelding downloadt en bekijkt, tot de pedofiel die het internet gebruikt om kinderporno te downloaden, te uploaden (ruilen, verspreiden) en te chatten met kinderen met als uiteindelijk doel fysiek contact c.q. misbruik (o.a. Beech et al., 2008; Groeneveld, 2000; Taylor en Quayle, 2003).

7.1.1 Typologie van McLaughlin

McLaughlin (2000) onderscheidt op basis van gegevens van 200 daders vervaardigers, verzamelaars, reizigers en chatters. De auteur brengt sociaal-demografische kenmerken, kennis en vaardigheden, motivatie, sociaalpsychologische kenmerken en criminele carrière met elkaar in verband (zie tabel 7.1).

Tabel 7.1 – Kenmerken internetdaders

	Vervaardigers	Verzamelaars	Reizigers	Chatters
<i>Sociaal-demografisch</i>	Man, 26-53 jaar Gem. 41 jaar	Man, 13-65 jaar Alleenstaand/ wonend	Man, 17-56 jaar Gem. 35 jaar	Man
<i>Kennis en vaardigheden</i>	Bezoekt reflector-sites ² Neemt beelden op en verspreidt ze	Bezoekt websi-tes, chatrooms nieuwsgroepen Veel computer-geheugen Gebruikt en-cryptie	Chat met kinde-ren, doet zich voor als tiener	Meer dan twaalf uur per dag op internet
<i>Motivatie</i>	Geen bijzonderhe-den bekend	Seksuele opwin-ding	Seksueel contact met kinderen	Geen behoefte aan fysiek contact
<i>Sociaal psychologisch</i>	Manipulatief Bezoek openbare plaatsen om kinde-ren te fotograferen Verleent onderdak aan weggelopen kinderen	Sociaal geïso-leerd Contact met kinderen Plaatjes ruilen, verzamel drift verslavingge-voelig	Manipulatief Reist naar kin-deren Stuurt naaktfo-to's van zichzelf of andere porno Denkt dat kinde-ren zelf seksueel contact willen	Werpt zich op als vertrouwensper-soon voor kinderen Parafilie
<i>Criminele carrière</i>	Strafblad voor zedendelicten / kin-der mishandeling	Geen	Geen	Geen

Bron: McLaughlin (2000); Van der Hulst & Neve (2008)

Het grootste deel van de groep is te typeren als verzamelaar (72%) of reiziger (24%). De rest is vervaardiger of chatter. Het blijkt dat minimaal een kwart van de groep (de reizigers) ook de bedoeling heeft om fysiek contact te krijgen met kinderen. Blijkbaar is de stap van online naar offline contact voor de meesten een brug te ver, althans volgens deze indeling (zie verder ook paragraaf 4.1).

7.1.2 Typologie van Krone

De typologie van Krone (2004) maakt onderscheid in negen typen internetdaders. Onderscheidende kenmerken zijn de mate waarin zij deel uitmaken van netwerken, de mate van beveiliging en de aard van het misbruik. Bij drie typen kan sprake zijn van direct fysiek misbruik (groomer, misbruiker en producer). De mate van participatie en beveiligingsmaatregelen variëren.

Tabel 7.2 – Krone's typology of Internet offenders

Type of involvement	Features	Level of networking by offender	Security	Nature of abuse
<i>Browser</i>	Response to spam, accidental hit on suspect site-material knowingly saved	Nil	Nil	Indirect
<i>Private fantasy</i>	Conscious creation of online text of digital images for private use	Nil	Nil	Indirect
<i>Trawler</i>	Actively seeking child pornography using openly available browsers	Low	Nil	Indirect
<i>Non-secure collector</i>	Actively seeking material often through peer-to-peer networks	High	Nil	Indirect
<i>Secure collector</i>	Actively seeking material but only through secure networks, collector syndrome and exchange as an entry barrier	High	Secure	Indirect
<i>Groomer</i>	Cultivating an online relationship with one or more children. The offender may or may not seek material in any of the above ways. Pornography may be used to facilitate abuse	Varies	Security depends on child	Direct
<i>Physical abuser</i>	Abusing a child who may have been introduced to the offender online. The offender may or may not seek material in any of the above ways. Pornography may be used to facilitate abuse	Varies	Security depends on child	Direct
<i>Producer</i>	Records own abuse or that of others (or induces children to submit images of themselves)	Varies	Security depends on child	Direct
<i>Distributor</i>	May distribute at any one of the above levels	Varies	Tends to be secure	Indirect

Bron: Krone (2004)

7.1.3 Typologie van Lanning

Voormalig FBI-agent en expert op het gebied van kinderporno Lanning (2009) heeft de eerder genoemde indeling in situationele en preferentiële zedendelinquenten verder uitgebouwd en toegepast op wat hij 'computer offenders' noemt. Hij onderscheidt drie hoofdtypen, elk met verschillende subtypen. Hieronder volgt een korte beschrijving van de twee belangrijkste groepen, de situationele en preferentiële daders.³

Lanning (2009) stelt dat de situationele daders gedragsmatig een gevarieerde groep is die echter minder persistent en voorspelbaar is dan de volgende groep daders. Kenmerkend voor situationele daders is volgens Lanning dat zij (over het algemeen) een lage sociaal-economische status hebben, minder intelligent zijn, persoonlijkheidsstoornissen hebben en impulsief zijn. Het gaat hen om macht en controle en minder om de seksuele behoeften. De porno (niet alleen kinderporno) is vaak te karakteriseren als gewelddadig of bevat aspecten die te maken hebben met macht en controle.

Intermezzo – Situationele daders

- a. *'Normale' adolescent of man: meestal betreft het een adolescent die zoekt naar porno op het internet (leeftijdgenoten) of een nieuwsgierige, impulsieve man die het aanbod aan porno, waaronder kinderporno, verkent.*
- b. *Onverschilligen: mannen met een voorgeschiedenis van allerlei delicten. Hun motivatie is controle en macht. Tot de onverschilligen kunnen ook ouders worden gerekend die hun kinderen aanbieden op het internet voor seks.*
- c. *Profiteurs: criminelen die door de lage pakkans op een gemakkelijke manier geld willen verdienen met kinderporno.*

In tegenstelling tot de situationele daders is de preferentiële groep meestentijds van hogere sociaal economisch status is compulsief en downloadt themagerichte kinderporno (bijvoorbeeld blanke meisjes tussen de zes en negen jaar). Zij hebben afwijkende seksuele fantasieën en er kan sprake zijn van meer parafiele stoornissen (waaronder pedofilie, exhibitionisme en sadisme).

Intermezzo – Preferentiële daders

- a. *Pedofiel: mannen met een exclusieve seksuele voorkeur voor prepubertaire kinderen.*
- b. *Onverschilligen: mannen met verschillende afwijkende seksuele interesses, niet specifiek voor kinderen. Zij zijn geïnteresseerd in kinderporno, vooral omdat het afwijkend is.*
- c. *Latente daders: mannen die latente een voorkeur hebben voor kinderen maar door het kijken naar kinderporno seksueel opgewonden raken en hun interne remmingen verliezen.*

7.1.4 Typologie van de respondenten

Aan de geïnterviewde respondenten is eveneens gevraagd of, en zo ja welke typen, zij downloaders tegenkomen in hun praktijk. Uit hun reacties wordt duidelijk dat de typologieën die in de literatuur staan beschreven in geringe mate voor hen herkenbaar zijn. Men erkent weliswaar dat dé downloader niet bestaat, maar uitgekristalliseerde ideeën over de verschillende (mogelijke) typen zijn er niet. Wanneer we de verschillende bena-

mingen voor typen downloaders naast elkaar leggen, zoals de respondenten die naar voren hebben gebracht, is een grof onderscheid mogelijk tussen de volgende ideaaltypische (sub)typen: de nieuwsgierigen of alleseters, de verzamelaars en de pedofielen. De zogenoemde 'nieuwsgierigen' of 'alleseters' betreft een groep downloaders die zeer actief is op het internet op zoek naar verschillende soorten porno. Dat kan gewone porno zijn (seks tussen volwassenen), maar ook afwijkende vormen zoals dierenseks, sm en kinderporno. Bij de kinderporno kan het gaan om tamelijk onschuldige vormen (bijvoorbeeld meisjes van acht-tien jaar in uitdagende kleding) tot extreme vormen (seks met baby's of afbeeldingen van kinderen in sm-situaties). Deze mannen ontleen met andere woorden hun seksuele bevrediging aan porno in het algemeen en niet specifiek aan kinderporno. Deze groep zal volgens de respondenten niet snel daadwerkelijk kinderen fysiek seksueel misbruiken. Waar de 'nieuwsgierigen' en 'alleseters' onder meer kinderporno downloaden vanwege de seksuele bevrediging die zij ontleen aan de afbeeldingen, geeft voor de 'verzamelaar' het hebben c.q. verzamelen van pornografische afbeeldingen op zich al voldoening. De verzamelaars willen zoveel mogelijk downloaden. 'De verzamelaar kan dag en nacht achter de computer zitten', aldus een van de respondenten. Het downloaden kan heel ongericht gebeuren, dat wil zeggen zoveel mogelijk porno downloaden en opslaan. De afbeeldingen kunnen zeer variëren qua aard en seksuele poses. Soms zijn de hoeveelheden beeldmateriaal dermate groot, dat de downloader ze nooit allemaal kan bekijken. Het downloaden kan ook heel gericht gebeuren, bijvoorbeeld als ze een bepaalde reeks willen hebben. Verzamelaars zijn ook de downloaders die afbeeldingen kopen via betaalsites.⁴

Intermezzo – Voorbeeld van een verzamelaar

Het betreft een man met een goede baan in het ziekenhuis die in een keurige woning woont. Op de eerste verdieping in het huis is een kamer die bol staat van de seksvideo's, boeken en een krat vol met vakantiefoto's van kleine meisjes. De man was in het bezit van 2,4 miljoen plaatjes waaronder duizenden kinderpornoplaatjes. De man is te typeren als een pure verzamelaar die zich richtte op meisjes van tien-zestien jaar. Bron: interview met respondent

De 'pedofielen' zijn de mannen met een exclusieve seksuele voorkeur voor minderjarigen. In de interviews komt naar voren dat er een categorie pedofielen is die valt op tieners en een categorie die op pretieners/kleine kinderen valt. Deze downloaders zijn mogelijk aan te merken als preferentiële downloaders: ze zoeken op het internet specifiek naar die afbeeldingen die matchen met hun voorkeur.⁵ Niet zelden zijn deze downloaders erg nauwgezet in het opslaan van het materiaal. De afbeeldingen staan geordend in mappen naar bijvoorbeeld geslacht, haarkleur, leeftijd en poses.⁶ De indruk van sommige respondenten is dat met name de extreme kinderpornografische afbeeldingen uitgewisseld worden binnen nieuwsgroepen, peer-to-peer- en besloten netwerken. Zij hebben daarvoor ook de technische vaardigheden. Van de onderscheiden typen is de kans op fysiek misbruik van kinderen en het zelf vervaardigen van kinderporno het grootst bij de pedofielen. Volgens respondenten is het ook de grootste groep van alle downloaders. Het is ook de groep die zich beweegt in besloten kinderporno- c.q. pedofielen-netwerken.

Bovenstaande indeling is - zoals gezegd - erg grof. Bovendien zullen downloaders in de praktijk soms kenmerken hebben van verschillende (sub)typen. Nader onderzoek zou duide-

lijk moeten maken of genoemde indeling voor de Nederlandse situatie valide is en hoe de verschillende subgroepen zich qua omvang tot elkaar verhouden. Vooralsnog is de indruk van de respondenten dat de groep 'alleseters' en 'nieuwsgierigen' beperkt is, de grootste groep lijkt in de categorie 'pedofielen' te zitten. Tegelijkertijd is dit ook de groep waarbij het meest hands-on delicten verwacht mag worden.

7.2 Resumé

In dit hoofdstuk is ingegaan op de verschillende typen downloaders van kinderporno. Uit het overzicht van de beschreven typologieën of classificaties springt vooral het brede palet aan allerlei mogelijke typen in het oog. De moeilijkheid hierbij is dat de classificaties niet altijd empirisch gefundeerd zijn. Daarbij komt dat een ontwikkelde classificatie in bijvoorbeeld de USA niet (geheel) van toepassing hoeft te zijn op de Nederlandse situatie. Het is ook lastig dat in verschillende onderzoeken niet dezelfde omschrijvingen c.q. definities worden gehanteerd van downloaders van kinderporno. Soms gaat het bijvoorbeeld om de bredere categorie van 'internet offenders'. Los van de beperkingen is duidelijk dat de motieven, het gedrag en de achtergronden van de downloaders verschillen en dat niet elke downloader daadwerkelijk kinderen gaat misbruiken. Met name de preferentiële daders zitten wat dit betreft in de risicocategorie, ofwel mannen die een emotionele en/of seksuele relatie met een kind willen en daarvoor moeite doen onder meer door kinderen te groomen op het internet. Het kunnen ook de mannen zijn die zelf opnamen maken van het misbruik (voor henzelf en/of bedoeld voor het delen met gelijkgezinden). Opvallend is dat de geïnterviewde respondenten verschillende typen noemen die blijkens de indeling van Lanning voornamelijk in de categorie 'preferentiële' daders vallen.

Noten

1. In sommige onderzoeken vormt het downloaden van kinderporno slechts een onderdeel van een breder afwijkend cyberseks gedragspatroon. Zie bijvoorbeeld Alexy et al. (2005); Cooper et al. (2004); Robertiello & Terry (2007).
2. Dit zijn sites waarop meerdere gebruikers kunnen inloggen en elkaar kunnen zien via computercamera's.
3. De derde groep bestaat bijvoorbeeld uit journalisten die kinderporno downloaden/verhandelen in de hoop/veronderstelling een ontmoeting te arrangeren met de misbruiker voor een nieuwsitem, overbezorgde burgers die zelf op onderzoek uitgaan ook kinderporno downloaden vanuit het motief om het te bestrijden.
4. Naast porno kan de verzameldrift zich, zoals eerder vermeld, ook uitstrekken tot andere voorwerpen. Een respondent vindt het opvallend dat er bij deze groep nogal eens mannen zitten met een stoornis in het autismespectrum.
5. Een van de respondenten duidde het verschil tussen de 'alleseters' en de 'pedofielen' als volgt: alleseters hebben een klein beetje van veel (pornovormen) en pedofielen veel van een klein beetje (voorkeur).
6. Dit is volgens een van de respondenten geen nieuw gegeven: ook vóór de tijd van het internet waren er pedofielen die op een dwangmatige manier hun pornografische materiaal hadden gesorteerd en geordend, bijvoorbeeld in fotoboeken.

Jan heeft alleen nog zijn kinderporno

Jan is 43 als in 2006 op een novemberochtend huiszoeking wordt gedaan bij hem. Aanleiding voor deze huiszoeking is een link die in juli 2006 door het korps landelijke politiediensten (KLPD) op het internet binnen een Bulletin Board System (BBS) wordt aangetroffen. Deze link werd aangetroffen op een voor een lid van het team bestrijding kinderporno bekend BBS. De link verwees naar een aantal bestanden waarop kinderpornografisch materiaal werd aangetroffen. Deze bestanden waren al eerder gedownload en via de provider trok de KLPD het IP-adres na van deze internetgebruiker. Dat bleek Jan te zijn, die in mei 2006 deze bestanden had gedownload.

Bij de doorzoeking van zijn woning worden twee externe harde schijven, twee harde schijven, vijf systeemkasten, 31 cd's en een fotocamera meegenomen. Op alles behalve de fotocamera werd kinderporno aangetroffen. In totaal werden ongeveer 70.000 foto's en 320 films van kinderpornografische aard aangetroffen.

Jan vertelt dat hij zo'n tien jaar geleden een computer aanschafte omdat hij geïnteresseerd was in Japanse animae. Hij ontdekte porno dat zijn interesse had en waar hij een paar keer per week zo'n uur per dag aan besteedde. De eerste vijf jaar volwassenporno, waarbij hij aangeeft naast gewone seks geïnteresseerd te zijn in bondageseks. Zo'n vijf jaar geleden kwam hij via een normale sekssite een link tegen van een Russische site met kinderpornografie. Hoewel hij zegt aanvankelijk geschrokken te zijn, merkte hij dat het hem seksueel opwond. Al snel was hij verslaafd en besteedde zo'n vier à vijf dagen per week drie à vier uur aan het downloaden van kinderporno. Hij geeft aan dat zijn belangstelling vooral lag bij meisjes van rond een jaar of twaalf. Hij vindt het mooi hoe "hun lichaam zich begint te ontplooiën en ze wat meer vrouwelijke vormen beginnen te krijgen". Zijn favoriete afbeelding waren die van meisjes uitgedost als pin-ups. De harde porno schrok hem af, zegt hij. Dit materiaal is echter wel aangetroffen op zijn harde schijven, vooral sm-achtig misbruik van kinderen (meisjes). Hij heeft hier geen verklaring voor: "ik deed het gewoon". Hij stelt dat hij downloade om het downloaden. Hij heeft nooit betaald voor de kinderporno en nooit geüpload. Hij haalde zijn materiaal vooral via BBS-en. Zijn leven bestond uit werken, eten, slapen en internetten.

Daarnaast heeft hij interesse in fotografie en historische wapens. Sinds anderhalf jaar is hij vanwege deze interesse lid van een schietvereniging. Jan heeft naast deze vier zaken in zijn leven geen sociaal leven. Hij woont nog in het ouderlijk huis. Zijn vader had een boerenbedrijf en is een aantal jaren geleden overleden. Zijn moeder woont in een verzorgingstehuis. Jan heeft nog een oudere zus met wie hij nauwelijks contact heeft en een jongere broer is,

toen Jan twaalf was, verdrongen. Jan is heel beschermd opgevoed, heeft nauwelijks vrienden of relaties gehad. Hij heeft hier wel behoefte aan, maar durft ze niet te benaderen. Ooit heeft hij kort een vriendin gehad. Met haar heeft hij gezoend maar geen andere seksuele ervaringen opgedaan. Sinds zijn zeventiende werkt hij bij dezelfde werkgever, waar hij een administratieve functie heeft. Met zijn collega's gaat hij twee of drie keer per jaar uit als er een uitje is, verder heeft hij geen contact met hen.

De inval van de politie ziet hij deels als een opluchting, hij wist dat wat hij deed niet goed was maar het lukte hem niet om blijvend te stoppen. Ooit is het hem drie maanden gelukt waarna hij toch weer in zijn oude gewoonte verviel. Om dat wat makkelijker te maken, begon hij te relateren; ik koop het niet, ik verspreid het niet, het is toch al gemaakt.

8 Antwoorden, implicaties en suggesties voor vervolgonderzoek

In dit laatste hoofdstuk geven we allereerst op hoofdlijnen antwoord op de onderzoeksvragen en doen we een poging om de bevindingen te integreren in een overkoepelend kader. Daarna volgen enkele theoretische bespiegelingen over de bevindingen van dit verkennende onderzoek naar downloaders van kinderporno. Tevens doen we enkele aanbevelingen voor vervolgonderzoek die voor de politiepraktijk relevant kunnen zijn.

8.1 Beantwoording onderzoeksvragen

Kinderporno op het internet

Over de omvang van kinderporno op het internet zijn geen eenduidige conclusies mogelijk vanwege het mondiale en per definitie strafbare en besloten karakter ervan. Wel is duidelijk dat de aangetroffen omvang van kinderporno bij de downloaders zeer sterk is toegenomen als gevolg van de technische opslagmogelijkheden. Respondenten nemen een verschuiving waar van fotomateriaal naar filmopnames. Voor downloaders hebben de filmopnames een veel indringender effect vanwege bewegende beelden en geluid. De aard van de poses en seksuele handelingen variëren van niet-erotische afbeeldingen tot grove verkrachtingen van zeer jonge kinderen. Poserende kinderen komen het meest voor in de verzameling van de downloaders volgens de respondenten. Dit kan echter een vertekening zijn, omdat de mogelijkheid bestaat dat de ernstigste vormen van kinderporno circuleren in de besloten delen van het internet waar politie weinig zicht op heeft. De kinderen zijn meestal meisjes jonger dan twaalf jaar. De downloaders kunnen een duidelijke voorkeur hebben voor bijvoorbeeld geslacht, leeftijd of seksuele handelingen. Andere downloaders hebben allerlei vormen van porno, ook volwassenporno.

Mannen die kinderporno willen downloaden, zijn afhankelijk van anderen die het materiaal willen verspreiden. Dat kan via betaalwebsites, e-mail, besloten netwerken en peer-to-peer-netwerken. De tendens is dat de downloaders steeds meer naar veilige manieren zoeken om kinderporno te verspreiden en te downloaden. De vertrouwensrelatie met gelijkgezinden is daarbij belangrijk. Pas dan worden er bijvoorbeeld e-mailadressen uitgewisseld. Dat neemt niet weg dat er nog steeds downloaders zijn die elektronisch betalen voor kinderporno en op die manier traceerbaar zijn. Ook hier staan de technische ontwikkelingen echter niet stil: tegenwoordig kan men ook betalen met digitaal geld (e-gold en Paypal).

Persoon van de downloaders

Er is overeenstemming tussen de bevindingen vanuit de literatuur en de kennis en ervaring van de geïnterviewde respondenten over enkele basale kenmerken en achtergronden van

de downloaders. Het zijn over het algemeen blanke mannen. De leeftijdsrange loopt uiteen, maar de grootste groep lijkt tussen de 25-45 jaar te zijn. Minder eenduidig zijn de onderzoeksbronnen over de burgerlijke staat van de downloaders. Ze kunnen alleenstaand zijn maar ook een partner hebben. In dat laatste geval zijn de respondenten van mening dat er sprake is van relatieproblemen en/of een ongelijkwaardige relatie met de partner. De downloaders hebben middelbaar tot hoger onderwijs genoten. De beroepen zijn gevarieerd, maar de respondenten zijn van mening dat, wanneer de downloader een seksuele voorkeur heeft voor kinderen, hij veelal ook een beroep heeft waarin hij in aanraking kan komen met kinderen (onderwijs, medische beroepen) of juist in de technische beroepen werkzaam is. De ICT-sector wordt bijvoorbeeld in dit verband genoemd. Deze downloaders zullen volgens respondenten ook hun vrijetijdsbesteding afstemmen op hun voorkeur door bijvoorbeeld trainer bij een jeugdelftal of fotograaf te worden of bij de padvinderij te gaan.¹ Downloaders kunnen kampen met allerlei psychische problemen. Zowel op basis van de literatuur als de gehouden interviews is te zeggen dat het verslavingselement een belangrijke rol speelt bij hun afwijkende internetgedrag. In die gevallen wordt gesproken van pathologisch internetgebruik. Dat gedrag vormt een substituuat voor 'normale' relaties met andere volwassenen in de offlinewereld. Downloaders kenmerken zich door een onvermogen om intieme relaties aan te gaan, mede als gevolg van hun lage zelfbeeld en gebrekkige sociale vaardigheden. Er kan sprake zijn van emotionele disregulatie. Psychiatrische stoornissen komen volgens respondenten nauwelijks voor, hoewel in dit verband wel de seksuele stoornissen en aan autisme verwante stoornissen worden genoemd. Bij seksuele stoornissen moet in de eerste plaats worden gedacht aan pedofilie, maar ook fysieke seksuele stoornissen (bijvoorbeeld erectieproblemen), met alle bijkomende psychische klachten, komen volgens respondenten voor. Downloaders lijken niet verslaafd aan alcohol en/of drugs.

Motieven en werkwijze

De motieven om kinderporno te downloaden, komen grotendeels overeen met wat er in de literatuur bekend is en hetgeen de respondenten erover zeggen. De belangrijkste motieven zijn nieuwsgierigheid, lust, seksuele opwinding, bevredigen van de verslaving aan het downloaden en de 'veilige' (want digitale) contacten met gelijkgestemden op het internet en statusverwerving. De downloaders rechtvaardigen hun gedrag met allerlei rationalisaties ofwel cognitieve vervormingen, zoals 'seks met kinderen is niet schadelijk voor ze'. De veel gehoorde opmerking dat zij bij toeval op kinderporno zijn gestuit, houdt volgens de respondenten geen stand. Men moet bewust op zoek gaan en allerlei handelingen verrichten om de kinderpornografische afbeeldingen te vinden en op te slaan.

In de meeste gevallen zal de downloader het materiaal op de harde schijf van zijn eigen computer opslaan. Ook worden externe gegevensdragers gebruikt (dvd, cd-rom, externe harde schijven, USB-sticks, PDA, etc). De aanpak van politie en justitie maakt dat de downloaders beveiligingstechnieken toepassen en zowel fysieke als softwarematige voorzorgsmaatregelen nemen. Die kunnen variëren van eenvoudig tot zeer geavanceerd. Eenvoudige maatregelen zijn bijvoorbeeld het plaatsen van een externe harde schijf in een andere ruimte of het gebruiken van software die de computer helemaal 'schoonmaakt'. Onder de geavanceerde beveiligingstechnieken horen onder meer het werken met versleutelprogramma's, afgescheiden partities op de harde schijf en het gebruikmaken van een proxy server om het

eigen IP-adres te verbergen. Nieuw zijn de programma's die het materiaal 'verknippen' en verspreiden via verschillende computers. De downloader kan softwarematig die verschillende delen weer aan elkaar 'plakken'. Blijkens de literatuur treft ongeveer een kwart van de downloaders maatregelen om detectie zo moeilijk mogelijk te maken.

Online en offline afwijkend gedrag

Het deviante internetgedrag van de downloaders hoeft zich niet te beperken tot het downloaden van kinderporno, maar kan zich uitstrekken tot andere vormen van digitaal gedrag, zoals het zich begeven in chatrooms en profielsites, om op die manier contact te krijgen met kinderen, eventueel resulterend in webcamseks en fysieke ontmoetingen. Het is vooralsnog niet duidelijk welke typen downloaders dat doen. Vermoedelijk gaat het hierbij vooral om de hands-on delinquenten met een seksuele voorkeur voor kinderen die naast het fysieke misbruik óók kinderporno downloaden. Een onbekend aantal downloaders begeeft zich in besloten delen van het internet en kan deel uitmaken van kinderpornonetwerken die een mondiaal karakter hebben. De respondenten hebben vrijwel geen zicht op deze groep. Een zeer beperkt aantal downloaders reist naar landen met de uitdrukkelijke bedoeling om kinderen te misbruiken. Sommigen zullen daar opnamen van maken voor zichzelf én om te verspreiden binnen de netwerken waarvan zij deel uitmaken. Niet iedere downloader maakt zich schuldig aan het bewust verspreiden van kinderporno.² Er zijn mannen die genoeg nemen met het downloaden en bekijken. De verspreiders van kinderporno zijn vooral te vinden bij de georganiseerde misdaad (o.a. in Rusland) die op grote schaal kinderporno vervaardigt en verkoopt. Hier liggen financiële overwegingen aan ten grondslag. Binnen de afgescheiden netwerken, maar ook nog steeds via bijvoorbeeld peer-to-peernetwerken wordt materiaal uitgewisseld (verspreid). Op basis van de interviews is de indruk dat de verspreiding vooral een psychosociale oorzaak heeft: men voelt als het ware de verplichting om het materiaal met elkaar te delen. Bovendien kan het verspreiden van nieuwe kinderporno een statusverhogend effect hebben. Sommige netwerken zijn georganiseerd rondom de specifieke seksuele voorkeuren van degenen die in het netwerk zitten. Een kleine groep mannen zal opnamen maken van het misbruik van zijn eigen kinderen en/of van het misbruik waar ze zelf op staan.

Wat betreft het bredere criminaliteitspatroon zeggen de respondenten – conform een aantal onderzoeken – dat de downloaders nauwelijks criminele antecedenten hebben. Wel kunnen zij jaren bezig zijn met het verzamelen van kinderporno alvorens de politie hen oppakt. Daarentegen wordt uit andere onderzoeken duidelijk dat downloaders wel eerdere delicten hebben gepleegd (seksueel en niet-seksueel) en dat een deel van hen na de veroordeling ook recideert. Met name de combinatie van kinderporno en hands-on delicten blijkt voorspellend voor recidive. Uit het schaarse onderzoek komt naar voren dat downloaders van kinderporno op diverse terreinen (maatschappelijk, sociaal, psychologisch) verschillen van plegers van fysieke zedenmisdrijven. Ook de respondenten herkennen die verschillen, maar vooralsnog lijken die verschillen gradueel te zijn.

De vraag of downloaders (op den duur) ook fysiek misbruik maken van kinderen is op grond van de literatuur en de gehouden interviews niet op eenduidige wijze te beantwoorden. Er zijn downloaders die het houden bij het downloaden en bekijken van kinderporno, en geen

misbruik zullen plegen, bijvoorbeeld omdat ze die stap niet kunnen of durven willen zetten. Er is ook een groep downloaders die deze stap wel zet. Daarbij hoeft geen sprake te zijn van een causaal verband tussen kinderporno en hands-on delicten. Eerder lijkt het zo te zijn dat met name de mannen die de neiging of behoefte al hebben dat ook zullen doen. Het bekijken van kinderporno is dan op te vatten als 'brandstof' of facilitator (wellicht te vergelijken met de relatie tussen alcoholgebruik en geweldpleging).

Niettemin moet de impact van het downloaden en bekijken van kinderporno niet worden onderschat, omdat het seksueel deviante fantasieën kan aanwakkeren en versterken. Er kan een conditioneringseffect optreden door middel van masturbatie. Hierbij moet tevens het feit in aanmerking worden genomen dat de sociaal geïsoleerde mannen in kinderpornonetwerken als het ware een substituuut hebben gevonden voor relaties in de offline-wereld. Door het deel uitmaken van die netwerken kan een druk ontstaan om seksueel misbruik te plegen teneinde uniek kinderpornografisch materiaal te kunnen aanleveren. De ervaring van sommige respondenten is dat bij huiszoeking bij hands-on plegers vaak kinderporno wordt aangetroffen.

Typen downloaders

Uit de literatuur blijkt dat downloaders geen homogene groep zijn; ze kunnen qua sociaal-demografische kenmerken, kennis en vaardigheden, motieven, sociale positie en criminele carrière verschillen. De typologieën zijn echter nog niet uitgekristalliseerd. Een onderscheid dat ontleend is aan de indeling van hands-on misbruikers betreft de preferentiële plegers aan de ene kant en de situationele daders aan de andere kant. Bij de eerste groep speelt vooral de specifieke voorkeur voor kinderen een rol in het downloaden en bekijken van kinderporno. Bij de situationele daders zijn het vooral contextuele factoren die ertoe leiden dat zij kinderporno downloaden. Zij hebben derhalve geen uitgesproken seksuele voorkeur voor kinderen. De indelingen in typen zoals die in de literatuur worden beschreven, maakt bij de meeste respondenten nog geen integraal deel uit van hun kennis over de problematiek rondom de downloaders. De verschillende typen downloaders waarmee zij in hun werk te maken hebben, lijken voornamelijk vooral de mannen te betreffen die uit nieuwsgierigheid, verzameldrift of exclusieve voorkeur voor kinderen kinderporno downloaden. Bij de pedofielen lijkt de kans op fysiek misbruik van kinderen het grootst. Ook kunnen zij andersoortig afwijkend online gedrag vertonen (bijvoorbeeld grooming).

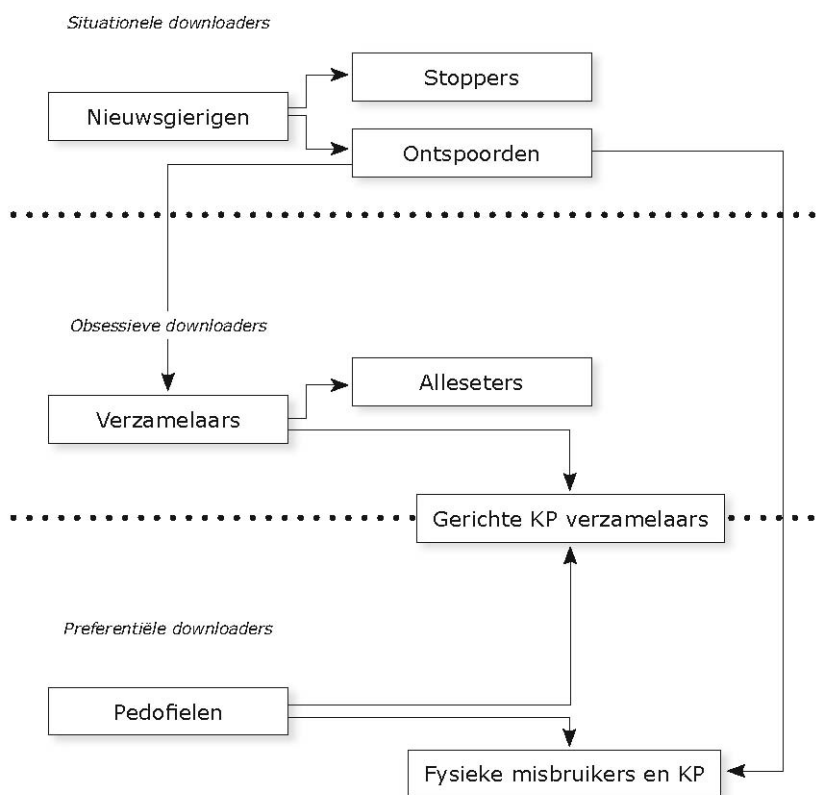
8.2 Integratie van de bevindingen

Hieronder trachten we resultaten uit de literatuur en interviews met deskundigen te integreren in een overkoepelend ontwikkelingsmodel. Op deze plaats willen we nadrukkelijk stellen dat het model vooral is bedoeld als een eerste aanzet die op basis van nader onderzoek aangevuld en verder verfijnd kan én moet worden. Als uitgangspunt hebben wij de genoemde aanleidingen of motieven genomen waarom mannen kinderporno downloaden. Deze zijn, naar ons idee, bepalend voor de overige kenmerken en mogelijke ontwikkeling van het (download)gedrag.

Op basis van de bevindingen uit dit onderzoek kunnen we voor het downloaden van kinderporno drie aanleidingen/hoofdmotieven onderscheiden. De eerste is situationeel bepaald. Mannen downloaden vooral uit nieuwsgierigheid kinderporno. Een deel zal hier snel mee stoppen, want het beeldmateriaal voldoet bijvoorbeeld niet aan de verwachtingen.

Voor een deel van de nieuwsgierigen valt kinderporno wel in hun smaak en zij ontsporen na verloop van tijd door steeds meer kinderporno te verzamelen of door ook kinderen fysiek te misbruiken. Het tweede motief betreft het obsessief verzamelen. Er is een onderscheid tussen mannen die alles verzamelen op pornogebied (waaronder kinderporno), de alleseters en zij die juist heel gericht naar thematische kinderporno zoeken. We zitten bij deze groep mogelijk al in de sfeer van de preferentiële downloaders. De derde groep, de pedofielen, is zeker als preferentiële dader te typeren, want zij hebben een exclusieve seksuele voorkeur voor kinderen. Zij kunnen zich uitsluitend beperken tot het gericht verzamelen van kinderporno. Daarnaast is er een groep die ook fysiek misbruik maakt van kinderen.

Figuur 8.1 – Aanzet tot een ontwikkelingsmodel van downloaders

Hier volgt puntsgewijs een beschrijving van de typen aan de hand van de informatie die in het kader van dit verkennende onderzoek is verzameld. Nogmaals wordt gesteld dat de indeling in en omschrijving van typen tentatief is en zeker empirische validering behoeft.

Nieuwsgierigen

Veel nieuwsgierigen betalen voor het downloaden van kinderporno. Dit gebeurt meestal met de creditkaart. Zij verkrijgen het kinderpornografische materiaal via commerciële verspreiders en websites (hier kunnen ze met hun creditkaart betalen c.q. de toegang kopen).

Ook zullen zij via vrij toegankelijke peer-to-peernetwerken aan hun materiaal komen. De politie en de behandelpraktijk hebben het meeste zicht op deze groep downloaders want zij zijn gemakkelijk te traceren omdat zij digitale sporen (creditkaart gegevens) achterlaten. Ook de downloaders die gebruik maken van vrij toegankelijke peer-to-peernetwerken kunnen door opsporingsinstanties makkelijk worden achterhaald (via het IP-adres). Het materiaal dat bij deze downloaders wordt aangetroffen, betreft vaak poserende kinderen. Het gaat om commerciële afbeeldingen en waarschijnlijk geen huisvlijt, dit omdat zij zelf geen kinderen fysiek misbruiken. Het beeldmateriaal prikkelt hun nieuwsgierigheid, vooral omdat ze zich realiseren dat het verboden materiaal betreft. De downloaders die in behandeling zijn, geven aan dat zij slechts in beperkte mate een exclusieve seksuele voorkeur voor kinderen hebben (en dus geen pedofiel zijn). Het zijn mannen die vooral een gebrek aan intimiteit ervaren. Zij hebben een laag zelfbeeld en zijn sociaal niet vaardig. De nieuwsgierigen nemen weinig tot geen beveiligingsmaatregelen. Er is een gebrek aan technische vaardigheden en zij veronderstellen dat het surfen op internet anoniem is. Ze hebben er gewoonweg (nog) niet zoveel verstand van.

Stoppers: Voor bepaalde downloaders gaan de kinderpornografische afbeeldingen te ver (in termen van hardheid en misbruik) en deze groep stopt vervolgens met downloaden. Zij kunnen er geen seksuele opwinding meer aan beleven. Het kan ook om mannen gaan voor wie de zeer grove afbeeldingen van seksueel misbruik te ver gaan. Dit zijn waarschijnlijk de mannen die de ernstige kinderporno melden bij de daarvoor aangewezen instanties (zoals meldpunt voor kinderporno). Voor hen is de grove kinderporno een stap te ver, maar zij kunnen zich wel blijven bezighouden met downloaden van minder grove afbeeldingen.

Ontspoorden: Sommige downloaders raken op den duur ongevoelig voor bepaalde vormen van porno en kinderporno en gaan op zoek naar steeds extremere vormen. Dit type downloaders lijkt via het internet uiting te kunnen geven aan zijn – al dan niet van te voren bestaande – fantasieën. Voor sommige liefhebbers van kinderporno biedt het anonieme karakter van het internet de mogelijkheid om uit te komen voor de seksueel afwijkende gedachten en fantasieën, zonder daarin belemmeringen te voelen. Het gedrag wordt genormaliseerd mede doordat zij gelijkgestemden vinden en daarmee hun passie delen. Deze groep downloaders neemt vermoedelijk geen tot weinig beveiligingsmaatregelen. Casus 4 over Stefan die steeds hardere kinderporno zoekt, is hier een voorbeeld van. Stefan meldt zich vrijwillig aan voor behandeling, sinds vier jaar downloadt hij kinderporno. Hij verzamelt geen materiaal (slaat het niet op), hij bekijkt het alleen maar. In het begin ging het om de seksuele kick van dat moment. Op den duur was hij er wel bijna dagelijks mee bezig en bemerkte ook dat hij zijn grenzen verlegde, van minder naar meer heftig materiaal. Voordat Stefan dreigde af te glijden en te ontsporen, heeft hij zelf actie ondernomen.

Verzamelaars

De verzamelaars, ofwel de obsessieve downloaders, verkrijgen het kinderpornografische materiaal via commerciële verspreiders en websites, maar ook via peer-to-peernetwerken en mogelijk besloten netwerken. Om toegang te verkrijgen tot de besloten netwerken moeten zij wel nieuw materiaal aanleveren. De vraag is in hoeverre zij dat ook kunnen aangezien zij

zelf geen kinderen misbruiken, maar zij kunnen ook op een andere manier kinderporno produceren van bijvoorbeeld videofilms of pseudofoto's. En aangezien zij een grote verzameling aan kinderporno hebben, is het voor deze verzamelaars makkelijker om materiaal uit te wisselen. Verzamelaars hebben de obsessieve drang om hele fotoseries compleet te willen hebben – verzameldrang. Ze willen graag mooie plaatjes van meisjes tussen de zes en twaalf jaar. En het liefst een complete serie. Ze hebben minder belangstelling voor de hardere en grovere kinderporno (waar seksuele handelingen en penetratie op staat). De mannen die zich dwangmatig bezig houden met seks op het internet zijn vaker ongehuwd en alleenstaand dan de mindere dwangmatige internetgebruikers. Bij de meeste verzamelaars is er sprake van pathologisch internetgebruik. Kenmerkend voor deze groep zijn problemen als depressie, sociale angst, afhankelijkheid en cognitieve vervormingen. Deze groep downloaders neemt meer beveiligingsmaatregelen dan de nieuwsgierigen. Zij hebben dan ook meer materiaal verbergen. Deze groep neemt vooral fysieke voorzorgsmaatregelen: zoals het verstoppertje van gegevensdragers maar waarschijnlijk ook het versleutelen van bestanden en andere softwarematige maatregelen. Het gaat echter om een klein percentage van de downloaders dat voldoende kennis heeft op dit gebied.

Alleseters: Bij de alleseters vormt kinderporno een deel van het bredere pornospectrum, hoewel vaak in de praktijk blijkt dat kinderporno een substantieel deel is van de totale pornocollectie. Zij willen zoveel mogelijk pornografisch materiaal verzamelen. Deze alleseters zijn verhoudingsgewijs vaak in beeld bij politie en justitie. Ze laten sporen achter, zoals IP-adressen en creditkaartgegevens. Casus 1 van Dirk Jan P. is een voorbeeld van een alleseter. De politie trof op zijn computer en gegevensdragers enorme hoeveelheden porno aan, zowel met volwassenen als met kinderen en dieren. Zelf sprak Dirk Jan P. van een verzamelwoede.

Gerichte kinderpornoverzamelaars: Gedurende het verzamelen en downloaden van kinderporno kan de voorkeur van een downloader zich steeds verder ontwikkelen richting één bepaalde vorm van kinderporno (leeftijd, geslacht, huidskleur, seksuele poses en handelingen). Hij blijft net zolang zoeken totdat hij zijn 'ding' heeft gevonden en gaat vanaf dat moment gericht en obsessief verzamelen. Zie bijvoorbeeld casus 2 van Roel over bondage. Roel ging sinds de opkomst van internet geleidelijk aan steeds meer tijd besteden aan het bezoeken van sites waarop zijn seksuele voorkeur (bondage) te zien was. Via deze sites kwam hij erachter dat bondage met kinderen hem erg opwond. Naast het bezoeken van sites ging hij ook chatten met soortgenoten en het gevoel van eenzaamheid nam hierdoor af. Hij ontspoorde steeds verder en trok zich steeds meer terug om meer tijd aan zijn verslaving te wijden. De andere 'route' naar het gericht verzamelen van kinderporno komt voort uit het derde motief, namelijk de mannen die reeds een exclusieve seksuele voorkeur hebben voor kinderen en om die reden ook actief op zoek gaan naar kinderporno die bij hun voorkeur past. Deze groep hoeft zich overigens niet schuldig te maken aan fysiek misbruik; zij stellen dat zij door het kijken naar kinderporno geen behoefte meer hebben om ook kinderen te gaan misbruiken (het downloaden als preventie voor fysiek misbruik).

Pedofielen

Pedofielen hebben zich de nieuwe technologie snel eigen gemaakt en verspreidden al kinderporno nog voor het internet bij het brede publiek bekend werd. Pedofielen ruilen het kinderpornografisch materiaal met name via de besloten netwerken (uploaden). In deze besloten netwerken wordt de hardere en grovere kinderporno aangetroffen (zoals seksuele handelingen tussen kinderen en volwassenen, penetratie van baby's en seks met dieren), in elk geval kinderporno met afbeeldingen van prepubertaire kinderen. Pedofielen die in de besloten netwerken zitten, lijken voornamelijk de slimme mannen te zijn (ICT-ers en techneuten die in staat zijn om hun computer goed te beveiligen) en/of mannen die in hun beroep of vrijetijdsbesteding te maken hebben met kinderen. Via chatsites en fora ontmoeten zij elkaar. Er ontstaat een vertrouwensrelatie waardoor pedofielen met dezelfde voorkeur materiaal kunnen uitwisselen. Voor deze downloaders is het van belang om status op te bouwen in hun digitale omgeving. Deze groep downloaders neemt vermoedelijk meer beveiligingsmaatregelen dan de nieuwsgierigen. Deze groep heeft zich voornamelijk verdiept in softwarematige voorzorgsmaatregelen: wachtwoord op computers, bestanden zijn beveiligd met een code of versleutelde bestanden. Het gaat echter om een klein percentage dat voldoende kennis heeft op dit gebied. De indruk bestaat dat deze categorie ook ander online afwijkend gedrag laat zien, bijvoorbeeld door aan kinderen te vragen voor de webcam seksuele handelingen te verrichten of trachten kinderen te verleiden (grooming) tot een fysieke ontmoeting. Vermoedelijk zijn het ook de mannen die zich schuldig maken aan kindersekstoerisme, mits ze daar de middelen en gelegenheid voor hebben. Ze huren digitale opslagruimtes om hun opnames veilig op te slaan.

Fysieke misbruikers en KP: Verspreiding, bekijken en praten over kinderporno kan een sterke bekrachtiger zijn voor de seksuele fantasieën. Hoe meer de downloaders ermee bezig zijn, des te gemotiveerder worden zij om kinderen te gaan misbruiken. Misbruik begint voor deze categorie altijd met fantasieën die worden gevoed en gevormd door onder andere kinderporno. Een klein deel creëert de mogelijkheid om fysiek misbruik te plegen, maar slechts een nog kleiner percentage gaat daadwerkelijk over tot fysiek misbruik. Daarvoor moeten zij allerlei interne en externe barrières nemen. Deze downloaders verkrijgen het kinderpornografische materiaal via commerciële verspreiders en websites, maar ook via peer-to-peernetwerken en besloten netwerken. De leden van de besloten netwerken moeten kinderpornografisch materiaal aanleveren, bij voorkeur unieke afbeeldingen. De pedofielen die ook kinderen misbruiken, kunnen zelf materiaal produceren. Daarbij kan het gaan om afbeeldingen die in de huiselijke setting door de downloaders zelf zijn gemaakt. Als ze zelf (stief)kinderen hebben, bestaat het risico dat zij die ook misbruiken. Ook kan het in deze groep voorkomen dat zij zelf op de afbeeldingen staan. Deze hands-on en hands-off ouders hebben problemen op verschillende fronten, zoals intimiteittekorten en emotionele disregulatie, althans in relatie tot medevolwassenen.

8.3 Theoretische bespiegeling

In vergelijking met hetgeen er geschreven is over fysieke misbruikers van kinderen is er over de groep downloaders van kinderporno nog betrekkelijk weinig bekend. Dat heeft te maken met het hedendaagse karakter van het verschijnsel. Uit de etiologische theorieën van

misbruik van kinderen wordt duidelijk dat er niet één factor is die leidt tot het delictgedrag. Allerlei factoren op psychosociaal en contextueel niveau kunnen in bepaalde gevallen leiden tot fysiek misbruik van kinderen. De huidige stand van zaken in de literatuur over downloaders laat vooral een blinde vlek zien op het gebied van de kindertijdervaringen, zoals hechting en seksuele ontwikkeling, onderwerpen die blijkens empirisch onderzoek onder hands-on delinquenten van belang zijn voor het verklaren van het delictgedrag. In feite is het onderhavige onderzoek naar downloaders vooral beschrijvend en niet verklarend van aard. Een uitzondering is het model van Taylor & Quayle (2003) dat op theoretische wijze het proces inzichtelijk maakt van het ontstaan en voortbestaan van het internetdelictgedrag. Opvallend aan dit model is dat het overeenkomsten vertoont met etiologische theorieën van hands-on delicten. In dit verband kunnen het vierfactorenmodel van Finkelhor & Araj (1986) en het biopsychosociale model van Marshall & Barbaree (1990) worden genoemd. Uiteraard zijn er verschillen, maar die lijken vooralsnog gradueel te zijn en voornamelijk te worden bepaald door het digitale aspect van het delictgedrag. De overeenkomsten springen namelijk meer in het oog. Datzelfde geldt voor de ontwikkeling van typologieën van downloaders die uitgaan van de motivatie (preferentieel of situationeel). Sommige downloaderstypologieën voegen het internetgedrag in de breedste zin van het woord toe aan de beschrijving van de kenmerken. Dit zijn gedragingen die uiteindelijk ook iets zeggen over de persoon van de downloader en zijn motieven. Een en ander roept de theoretische vraag op in hoeverre het digitale aspect van de problematiek (downloaden van kinderporno) niet meer dan een uitingvorm is van een onderliggende kern die de downloaders delen met de hands-on delinquenten, althans bij een deel van de downloaders. Nader wetenschappelijk onderzoek zou zich kunnen richten op de aanwezigheid van gemeenschappelijke (risico)factoren bij hands-on daders en downloaders van kinderporno. Het ruime en zeer gevarieerde aanbod aan kinderporno op het internet en de toegankelijkheid ervan zouden mogelijk als een 'nieuwe' situationele factoren kunnen worden aangemerkt, die overigens niet onderschat mogen worden. Enerzijds omdat de downloaders zich tamelijk anoniem en ongestoord op het internet kunnen begeven. Anderzijds vanwege het versterkende effect op de ontwikkeling van seksueel afwijkende fantasieën door middel van conditioneringsprocessen. Naast het wetenschappelijke belang van nader onderzoek kan ook de behandeling van downloaders hiervan profiteren als duidelijker wordt in hoeverre downloaders te onderscheiden zijn van hands-on daders en op welke gebieden zij echt een aparte groep vormen. Een zinvolle verdieping zou zijn om verklarend onderzoek te koppelen aan empirisch gefundeerde typologieën. Voornoemde theoretische bespiegelingen laten onverlet dat de huidige politiepraktijk wordt geconfronteerd met een forse uitdaging: de aanpak van kinderporno op het internet en degenen die dergelijke afbeeldingen op hun computer opslaan.

8.4 Implicaties voor de aanpak

In dit verkennende onderzoek is voornamelijk ingegaan op de vraagzijde van het kinderpornoverschijnsel op het internet, ofwel de mannen achter de schermen. De aanbodkant is beperkt aan de orde gekomen, slechts ter illustratie van de omvang van het probleem. Niettemin vormt nu juist die aanbodkant een uitdaging voor opsporingsinstanties. Verschillende bronnen tonen aan dat kinderporno op het internet een fors probleem is, dat bovendien alleen maar toeneemt. De drempel om zich in te laten met kinderporno is erg

laag, omdat het internet de sociale, individuele en technische omgeving biedt waarin de interesse in kinderporno kan floreren. Er is vrijwel geen sociale controle en het risico om ontdekt te worden, is gering (Taylor & Quayle 2003). Ook de toegenomen digitale technieken en opslagmogelijkheden werken drempelverlagend. In de woorden van een respondent: 'het is nu dweilen met de kraan open'. Ondanks de enorme hoeveelheden beschikbaar materiaal op het internet ligt de focus bij veel downloaders op nieuw materiaal. De verhouding oud versus nieuw materiaal komt meer en meer bij nieuw materiaal te liggen. Dit houdt in dat er thans kinderen fysiek worden misbruikt om de honger naar nieuw materiaal bij de downloaders te stillen. Kort gezegd, dragen de downloaders met hun behoeften bij aan het misbruiken van kinderen. Dat de aandacht in de politieke aanpak van kinderporno onder meer uitgaat naar individuele downloaders en vooral diegenen die veel materiaal hebben, is om die reden niet vreemd, maar kost wel veel tijd en middelen.

Een groot deel van de schaarse opsporingstijd zit momenteel in de aanpak van downloaders van kinderporno. De meningen over deze manier van aanpakken zijn verdeeld onder de geïnterviewde respondenten. Een aantal onderschrijft de aanpak van downloaders, al was het alleen maar vanwege de symboolfunctie. Anderen daarentegen zouden de tijd vooral geïnvesteerd willen zien in de aanpak van de producenten en/of de mannen die de kinderen fysiek misbruiken voor kinderpornografische afbeeldingen. Ze vinden het opsporen van downloaders verspilling van de tijd ('jacht op plaatjes').³ Een van de respondenten zegt: 'de opsporing is nu nog te veel gericht op het bezit van kinderporno waarbij niet door wordt gerechercheerd op de slachtoffers; investeren in de fysieke misbruikers van kinderen is belangrijk'. Een ander zegt: 'het is geen kunst om 1.000 verdachten in een weekend te traceren, daar bereik je echter geen slachtoffers mee, dat is enkel symptoombestrijding'. Taylor & Quayle (2003) stellen eveneens dat de opsporing thans voornamelijk gericht is op de hoeveelheid afbeeldingen en er te weinig wordt gekeken naar de mate van organisatie of relaties tussen de verschillende delen van de collectie. Zij zijn van mening dat het opsporen van de slachtoffers van kinderporno de eerste taak van de politie moet zijn. Dit is belangrijker dan het verstoren van de distributie van kinderporno maar ook moeilijker, arbeidsintensiever en uitdagender. Ook Krone (2004) en Van der Zee & Groeneveld (2007) vinden dat het bestrijden van het seksueel misbruik van kinderen op de eerste plaats moet staan.

De aanpak van de producenten van kinderporno zou mede zijn basis moeten hebben in het aangetroffen materiaal. Daarin zouden aanwijzingen te vinden moeten zijn die leiden naar slachtoffers en/of producenten. Respondenten merken hierbij op dat het aantal rechercheerbare elementen in het aangetroffen kinderpornografische materiaal steeds meer afneemt, onder andere door close-upbeelden en omdat het zich steeds meer lijkt te verplaatsen naar de besloten delen van het internet.⁴ Het aantal 'getraceerde' slachtoffers is verwaarloosbaar klein, volgens een van de geïnterviewde respondenten. De respondenten vanuit de opsporing zijn het er in grote lijnen mee eens dat de politie in kinderpornozaken wel door kan blijven Rechercheren (email- en chatverkeer, reisgedrag, financiële transacties, bekijken van materiaal op opsporingsindicaties⁵, et cetera), 'maar dat daar vaak geen beginnen aan is', omdat het te veel tijd en middelen kost. De praktijk is dat niet alle onderzoekslijnen worden uitgerechercheerd. De verschuiving van het perspectief in de aanpak van downloaders naar

producenten en slachtoffers zal derhalve het knelpunt van de beschikbare middelen niet geheel kunnen oplossen.

Gelet op technische ontwikkelingen wordt het voor de politie urgenter om in de netwerken door te dringen. Zeker binnen de afgesloten en beveiligde kinderpornonetwerken (c.q. pedofielenetwerken) kan het downloaden vaak samenvallen met het verspreiden en produceren van kinderporno. Er is vrijwel geen zicht op deze netwerken en wie erin zitten. De indruk is vooralsnog dat het om goed georganiseerde verbanden gaat waarbinnen op grote schaal grove kinderporno wordt aangeboden en geruild. Doordringen in dergelijke netwerken vereist meer proactief werken en – om het werk goed te doen – soms ook undercoveractiviteiten, zoals het zich toegang verschaffen in besloten kinderpornonetwerken door middel van het aanbieden van bijvoorbeeld kinderpornografisch materiaal. De huidige nationale wetgeving laat dergelijke opsporingsmethoden niet toe. Verschillende respondenten zouden het toejuichen wanneer hierover een goede juridische discussie gevoerd zou worden. De aanpak van kinderporno in het algemeen en downloaders, producenten en verspreiders in het bijzonder vraagt in hun optiek steeds meer om innovatieve methoden. Het aanpakken van besloten netwerken vereist in elk geval een landelijke en in veel gevallen ook een internationale aanpak (zie ook Schell et al., 2007).⁶

Dit verkennende onderzoek maakt tevens duidelijk dat de groep downloaders niet zonder meer terzijde kan worden geschoven als zijnde ‘minder relevant’ voor de opsporing. De aanpak van producenten en het opsporen van slachtoffers zijn uiteraard van belang. Dit neemt niet weg dat bepaalde downloaders een ontwikkeling kunnen doormaken, beginnend bij het kijken naar een kinderpornografische afbeelding tot het daadwerkelijk seksueel misbruiken van kinderen. Dergelijke ontsporingrisico’s mogen niet worden gebagatelliseerd. Voor de duidelijkheid: dit geldt vermoedelijk voor een bepaalde categorie downloaders. Volgens de huidige stand van de wetenschap is nog niet goed duidelijk wie tot de risicocategorie behoort en wie niet. Binnen de aanpak moet de politie een prioritering aanbrengen wanneer het gaat om de selectie van aan te pakken verdachten. In de huidige praktijk is dit een belangrijk knelpunt omdat het de regio’s ontbreekt aan een duidelijk ‘daderprofiel’. Men kijkt bijvoorbeeld of een verdachte al (zeden)antecedenten heeft of werkt in een beroep waar hij in contact kan komen met kinderen of men maakt een afweging op basis van een deel van het aangetroffen beeldmateriaal. Zoals duidelijk is geworden, hebben de meeste downloaders van kinderporno geen (zeden)antecedenten en niet iedereen werkt met kinderen. Het aangetroffen beeldmateriaal hoeft daarbij nog niets te zeggen over eventuele hands-on delicten. De prioritering van zaken is om die reden erg moeilijk. Er bestaat bij verschillende respondenten een grote behoefte aan profielkennis: wat is de aard van het aangetroffen beeldmateriaal en wat zegt dat over de persoon van de verdachte?⁷

Intermezzo – Organisatie van de opsporing inzake kinderporno

De aanpak van kinderporno door de politie kent verschillende niveaus. Allereerst kan Europol worden genoemd waar het om verdachten uit het buitenland gaat. Als er een melding binnenkomt bij het KLPD over een buitenlandse verdachte wordt Europol ingeschakeld.⁸ Europol schakelt ook het KLPD in als het in een buitenlands onderzoek om Nederlandse verdachten gaat. Europol fungeert

als het ware als intermediair tussen de verschillende lidstaten c.q. landelijke politieorganisaties. In Nederland is het KLPD (IPOL) belast met de aanpak van kinderporno, waaronder de downloaders. Bij het KLPD komen meldingen binnen van niet-politieke organisaties, zoals het Meldpunt Kinderporno en rechtshulpverzoeken vanuit bijvoorbeeld de Verenigde Staten. Internationale opsporingsonderzoeken kunnen veel (Nederlandse) verdachten genereren. Een van de respondenten noemt een grootschalig internationaal onderzoek waarin 800 Nederlandse verdachten moesten worden onderzocht. Ook spoort het KLPD zelf zaken op, onder andere door internetrecherche. Van alle zaken wordt een dossier gemaakt dat vervolgens wordt doorgezet naar de betreffende politieregio waarin de verdachten wonen.⁹ In totaal zet het KLPD op jaarbasis zo'n 700 zaken weg bij de regio's. Naast de zaken die vanuit de regio zelf worden opgepakt, betekent dit dat elke regio per jaar gemiddeld tientallen kinderpornozaken moet afhandelen.¹⁰ De organisatie en uitvoering van de opsporingsonderzoeken in de regio's kunnen volgens verschillende respondenten sterk uiteenlopen. Zo heeft de politieregio Twente een specifiek verhoorplan opgesteld voor downloaders van kinderporno, heeft Rotterdam-Rijnmond een Bovenregionaal Rechercheteam opgericht voor de opsporing van downloaders en draaien alle zedenrechercheurs in Hollands-Midden ook kinderpornozaken en werken daarbij nauw samen met medewerkers van digitale expertise.¹¹ Sommige regio's nemen de tijd om zaken helemaal door te Rechercheren, andere kunnen dat vanwege tijdgebrek niet. In beginsel handelen de regio's ook het technische deel van het opsporingsonderzoek (nakijken computerbestanden) af. Als zij er niet uitkomen, kunnen de regio's een beroep doen op een van de zeven digitale expertisecentra. Die bieden tweedelijns ondersteuning voor de regio's, in de woorden van een respondent 'een digitale wasstraat'.¹² Er wordt gebruik gemaakt van een database waarin kinderpornografische afbeeldingen zijn opgeslagen. Door het vergelijken van unieke code (hash-codes) kunnen de digitale experts nagaan of een computer kinderporno bevat.¹³ Een andere techniek betreft de zogenoemde Video Content Analysis. Met behulp van soft- en hardware kunnen videobeelden snel worden geanalyseerd op het voorkomen van kinderporno. In uitzonderingsgevallen worden er ook zaken naar het NFI gestuurd. Bron: diverse respondenten.

8.5 Suggesties voor vervolgonderzoek

Op basis van het vorenstaande is een aantal suggesties te doen voor vervolgonderzoek die een duidelijke relatie hebben met de behoeften van de politie. Het is duidelijk dat de persoon van de downloader, zijn gedrag en de technieken op dit moment geen uitgekristalliseerde onderzoeksthema's zijn. Vervolgonderzoek zou idealiter ten dienste moeten staan van een efficiënte inzet van politiecapaciteit.¹⁴ Binnen het thema downloaders van kinderporno zou het hoofdthema het construeren van daderprofielen kunnen zijn, omdat binnen dit thema verschillende aspecten van de problematiek, die te maken hebben met de inzet van schaarse politiecapaciteit, samenkomen. De kernvraag is op basis van welke kenmerken en achtergronden van de downloader in combinatie met het aangetroffen materiaal kan worden bepaald of de downloader een risico is c.q. gaat worden in termen van daadwerkelijk seksueel misbruik van kinderen en/of het zelf produceren van kinderporno. De kernvraag kan in een aantal deelonderzoeken nader worden onderzocht. We noemen daarbij de volgende onderwerpen, die in nader uit te werken voorstellen kunnen worden gespecificeerd:

1. De relatie tussen het aangetroffen kinderpornografische materiaal c.q. de omvang en ernst van de afbeeldingen in relatie tot de psychologische/psychosociale kenmerken van de downloaders. Concreet zou men hierbij kunnen denken aan een grootschalig onderzoek, waarin bijvoorbeeld een jaarcohort (ongeveer 700 personen) van alle gearresteerde kinderpornodownloaders (maar ook plegers van seksueel misbruik, bij wie bij nader onderzoek ook kinderporno wordt aangetroffen) in kaart wordt gebracht, met hun psychologische opmaak in combinatie met de aard en hoeveelheid van het aangetroffen kinderpornografisch materiaal als de in kaart te brengen variabelen. Tevens zouden de veroordelingen van deze groep in kaart kunnen worden gebracht, waardoor beter zicht ontstaat op de variatiebreedte van de door de rechter opgelegde straffen, maar vooral ook op de factoren waarvan deze verschillen afhankelijk zijn. Binnen het kader van dit onderzoek zou ook een recidiveonderzoek deel moeten kunnen uitmaken (bijvoorbeeld met een Time at Risk (TaR) van ten minste vijf jaar). Dit onderzoek moet antwoord geven op de vraag hoe groot de kans op recidive is.
2. Het vaststellen van de aard van het verband tussen hands-off gedrag (verzamelen en bekijken kinderporno), ander afwijkend internetgedrag (zich bewegen in chatrooms e.d.) en daadwerkelijk seksueel misbruik van kinderen: in welke mate is sprake van een correlatie dan wel van een causaal verband? In het laatste geval: in welke richting beweegt zich de causaliteit: van downloader van kinderporno richting kindmisbruiker, of omgekeerd, of beide? In welke mate?
3. De kenmerken en vooral de wijze van opereren van downloaders van kinderporno die zich bewegen in besloten pedofielennetwerken vaststellen. Een belangrijke onderzoeksvraag die hieraan voorafgaat is: welke mogelijkheden bestaan er voor de Nederlandse politie om in internationaal verband proactief opsporingsonderzoek te kunnen verrichten, dat wil zeggen niet gehinderd te worden door inperkende nationale wet- en regelgeving (die dergelijk onderzoek onmogelijk maakt), maar zich wel binnen internationaal (i.e. Europees) aanvaarde normgrenzen te kunnen bewegen?
4. Het construeren van valide typologieën voor de Nederlandse opsporings situatie c.q. het verifiëren en verdiepen van de informatie zoals die is gepresenteerd in het overkoepelende kader. Hiertoe behoort ook onderzoek naar veranderingen binnen de diverse ontwikkelingspaden die downloaders van kinderporno kunnen volgen. Meer duidelijkheid hierover is met name van belang in verband met de risicotaxatie.
5. Meer zicht verwerven op de producenten van kinderporno. Dit maakt internationale politie en politieke samenwerking noodzakelijk. Naar verwachting kan onderzoek hiernaar onvoldoende uit de verf komen, als niet eerst de voorwaarden zijn geschapen om internationaal de krachten te bundelen. Het gevaar is geenszins denkbeeldig dat wetenschappelijk onderzoek zich anders alleen maar zal (kunnen) beperken tot de downloaders die toevallig worden opgepakt.

Noten

1. Om misverstanden te voorkomen, willen we nadrukkelijk stellen dat niet alle mannen die in kinderrijke beroepen werken of in hun vrije tijd en/of in sportverband omgaan met kinderen een seksuele voorkeur hebben voor kinderen.
2. Technisch gezien is het uploaden van bestanden ook een vorm van verspreiding.
3. Het idee om ook het kijken naar kinderporno strafbaar te stellen, wordt door een aantal respondenten niet realistisch geacht, omdat de handhaving – voor zover dat al mogelijk is – bij de politie komt te liggen, die daar gewoonweg geen tijd en middelen voor heeft.
4. Het beeldmateriaal kan aanknopingspunten bieden voor een opsporing: interieur van de ruimte en de spullen die er liggen, kunnen aanwijzingen opleveren voor de plaats waar het misdrijf heeft plaatsgevonden (Van der Zee & Groeneveld, 2007).
5. Bij het uitkijken van films wordt er bijvoorbeeld gelet op achtergronden, inrichting van de opnameplek, kranten, posters, huisdieren et cetera. Indicaties die kunnen leiden naar ander kinderpornomateriaal, slachtoffers en/of producenten.
6. Het in kaart brengen van geldstromen zou volgens respondenten een van de methoden kunnen zijn om het commerciële deel van de kinderpornoproductie aan te pakken.
7. Een van de respondenten spreekt in dit verband van een uitgebreid risk assessment, waarbij het uitgangspunt zou moeten zijn dat elke downloader een risico kan vormen.
8. Bij de Europese aanpak van kinderporno zijn landen betrokken als België, Frankrijk, Spanje, Noorwegen, Zweden, Italië en Nederland. Als meerdere landen te maken hebben met een grensoverschrijdend criminaliteitsprobleem, zoals kinderporno, wordt er een zogenoemde Analysis Work File aangemaakt waarin de deelnemende landen informatie kwijt kunnen en kunnen raadplegen.
9. Dit dossier omvat een feitelijke beschrijving van de afbeeldingen (aard handelingen, poses slachtoffers et cetera).
10. Verschillende respondenten merken het gebrek aan overzicht op landelijk niveau van (de aanpak van) kinderpornozaken aan als een belangrijk knelpunt. Het is te versnipperd en vooralsnog te zaaksgericht. Er vindt bijvoorbeeld nauwelijks terugkoppeling plaats van de acties op regionaal niveau naar het KLPD. De afzonderlijke regio's lijken elk een eigen werkwijze te ontwikkelen die grotendeels worden bepaald door de organisatorische en beleidsmatige kaders waarbinnen de regionale aanpak van kinderporno gestalte moet krijgen.
11. Het zou een apart onderzoek vergen om die verscheidenheid in werkwijze en organisatie van de aanpak van kinderporno op regionaal niveau goed in kaart te brengen. De genoemde regio's zijn dan ook illustratief bedoeld.
12. Voor de digitale bureaus vormen kinderpornozaken een bescheiden deel van het totale werkaanbod. Enkele respondenten constateren wel een toename van het aanbod, met name de hoeveelheid kinderpornografische afbeeldingen neemt fors toe (loopt nu op tot 2,2 TB).
13. In dit verband kan ook de Searchpack worden genoemd, een USB-stick waar 25.000 digitale handtekeningen (hashcodes) op staan van de meest voorkomende afbeeldingen en videofragmenten. Met de stick kan een betrouwbare (geautomatiseerde) scan van een computer worden uitgevoerd op het voorkomen van kinderporno, althans voor deze geselecteerde hashcodes. Een nadeel is dat de hashcode een unieke code is. Als er maar een bit (stipje in de foto) verandert, dan krijgt de foto een unieke nieuwe waarde. Dus waarschijnlijk circuleren er ook veel dezelfde afbeeldingen, maar wel met een andere hashcode. Hierdoor kan het lijken dat er veel uniek materiaal op het internet circuleert, maar in werkelijkheid kan het gaan om hetzelfde bronmateriaal (bijvoorbeeld bewerkingen van foto's en filmfragmenten).
14. Dat laat onverlet dat de kennis die gegenereerd wordt ook kan worden gebruikt in de behandeling van downloaders van kinderporno.

Begrippenlijst

Bulletin Boards Systems (BBS): Een Bulletin Board System (BBS) is een al dan niet besloten deel op het internet waar men als gebruiker met dezelfde interesses lid kan worden. Binnen dit al dan niet besloten deel is het mogelijk om bestanden uit te wisselen, berichten naar elkaar te sturen en te chatten. Meestal is er een beheerder (of meerdere beheerders) die leden kan weren of wachtwoorden kan instellen. De naam van het al dan niet besloten deel kan iets zeggen over het interessegebied waarover gediscussieerd wordt.

Grooming: Het daadwerkelijke proces van benadering om uiteindelijk tot webcamseks en in sommige gevallen ook tot fysiek seksueel contact te komen.

Hawking: Hawking is het "als een havik" over het internet zweven op zoek naar potentiële slachtoffers.

Hosting provider: Een provider biedt geen internettoegang aan, maar uitsluitend serverruimte aan waarop klanten een website kunnen aanbieden.

IP-adres: Elke internet service provider heeft beschikking over een aantal Internet Protocol adressen (IP-adres) welke de ISP toewijst aan computers van klanten. Dit nummer is een uniek kenmerk van de computer van de klant.

ISP: Internet Service Provider. Deze providers bieden internetabbonementen aan. De meest voorkomende abonnementen die worden afgesloten, zijn ADSL en kabelinternet. Via de ISP kan de consumenten verbinding maken met het internet.

Nieuwsgroepen: Elektronisch prikbord waarop tekstberichten kunnen worden geplaatst en gezien. Aan deze berichten kunnen bestanden zoals afbeeldingen of filmfragmenten worden toegevoegd. Nieuwsgroepen kunnen benaderd worden door gebruik te maken van een programma voor nieuwsgroepen welke zijn te downloaden van het internet. Berichten zijn ongeveer drie dagen 'houdbaar'.

Peer-to-peer: Is een netwerk van computers met een aantal gelijkwaardige aansluitingen die functioneren als server en als werkstation voor de andere aansluitingen in het netwerk (geen server).

Proxy: Dit is een computer/server die staat tussen de computer van de gebruiker en de computer waarmee gecommuniceerd wordt.

RAR-bestanden: Gecomprimeerde databestanden die later kunnen worden uitgepakt.

Unallocated clusters: Elk internetbezoek laat sporen achter op de computer. Afbeeldingen worden op de computer weggezet. Ook als het weggegooid en verwijderd is uit de prullenbak. Alleen met specifieke software terug te halen.

Literatuur

Alexy, E.M., Burgess, A.W. & Baker, T. (2005). Internet Offenders: Traders, Travellers, and Combination Trader-Travellers. *Journal of Interpersonal Violence*, 20, 804-812.

Beech A.R., Elliott, I.A., Birgden, A. & Findlater, D. (2008). The Internet and child sexual offending: A criminological review. *Aggression and Violent Behavior*, 13, 216-228.

Berson, I.R. (2003) *Grooming Cybervictims: The Psychosocial Effect of Online Exploitation for Youth*.

Bowker, A. & Gray, M. (2004). 'An introduction to the supervision of the cybersex offender'. *Federal Probation*, 68, 3-8.

Bullens, R. (2007). Kijken naar kinderporno op het internet: 'onschuldige' drang? In: Wijk, van A.Ph, Bullens R.A.R. & Eshof, van den, P. (eds). *Facetten van zedencriminaliteit*. 's-Gravenhage: Reed Business Information, 431-439.

Burke, A., Sowerbutts, S., Blundell, B. & Sherry, M. (2002). Child Pornography and the Internet: Policing and Treatment Issues. *Psychiatry, Psychology and Law*, 79, 79-84.

Buschman, J., Wilcox, D., Foulger, S., Sosnowski, D., Bogaerts, S. & Mulder, J. (2008). Onderzoek met de polygraaf naar bekentenissen betreffende de seksuele voorgeschiedenis onder 25 Nederlandse mannen die kinderporno hadden gedownload. *Panopticon*, 2, 36-48.

Calder, M. (2004). *Child sexual abuse and the internet: tackling the new frontier*. Lyme Regis: Russell House Publishing.

Carter, D., Prentky, R., Knight, R., Vanderveer, P. & Boucher, R. (1987). Use of pornography in criminal and developmental histories of sexual offenders. *Journal of Interpersonal Violence*, 2, 196-211.

Carr, J. (2004). *Child Abuse, Child Pornography and the internet*. London: NCH.

Cate, F.H. (1996). Cybersex: Regulating Sexually Explicit Expression in the Internet. *Behavioral Sciences and the Law*, 14, 145-166.

Clough, J. (2008). Now you see it, now you don't: digital images and the meaning of 'possession'. *Criminal Law Forum*, 19 (2), 205-239.

Cooper, A., Delmonico, D.L. & Burg, R. (2000). Cybersex users, abusers, and compulsives: New findings and implications. *Sexual Addiction & Compulsivity*, 7, 5-29.

Cooper, A., Delmonico, D., Griffin-Shelley, E. & Mathy, R.M. (2004). Online Sexual Activity: An Examination of Potentially Problematic Behaviors. *Sexual Addiction and Compulsivity*, 11, 129-143.

Davis, R.A. (2001). A cognitive-behavioral model of pathological internet use. *Computers in Human Behavior*, 17, 187-195.

Davis, L., McShane, M. D., & Williams, F. P. (1995). Controlling computer access to pornography: Special conditions for sex offenders. *Federal Probation*, 59, 43-48.

Durkin, K. F. (1997). Misuse of the Internet by pedophiles: Implications for law enforcement and probation practice. *Federal Probation*, 61, 14-18.

Finkelhor, D. & Araj, S. (1986). Explanations of pedophilia: A four factor model. *The Journal of Sex Research*, 22, 145-161.

Frenken, J. (2002). Seksuele misdrijven en seksuele delinquenten. In: P.J. van Koppen, D.J. Hessing, H.L.G.J. Merkelbach en H.F.M. Crombach. *Het recht van binnen: psychologie van het recht*. Deventer: Kluwer, 139-176.

Ford, M.A. & Linney, J.A. (1995). Comparative analysis of juvenile sexual offenders, violent non-sexual offenders, and status offenders. *Journal of Interpersonal Violence*, 10, 56-70.

Galbreath, N., Berlin, F. & Sawyer, D. (2002). Paraphilias and the internet. In: A. Cooper (ed). *Sex and the internet: A guidebook for clinicians*. Philadelphia: Brunner-Routledge, 187-205.

Gijs, L. (2002). Etiologische theorieën over seksueel agressief gedrag: een inleidend overzicht. *Tijdschrift voor Seksuologie*, 25, 5-17.

Griffiths, M. (2001). Sex on the Internet: Observations and Implications for Internet Sex Addiction. *The Journal of Sex Research*, 38, 333-342.

Groeneveld, C.S. (2000). Kinderporno en ontuchtzaken. Problemen bij opsporing. *Justitiële verkenningen*, 28, 78-89.

Groth, A. N., Hobson, W. F. & Gary, T. S. (1982). The child molester: Clinical observations. *Social Work & Human Sexuality*, 1, 129-144.

Heil, P., Ahlmeyer, S. & Simons, D. (2003). Crossover sexual offending. *Sexual Abuse: A Journal of Research and Treatment*, 15, 221-236.

Holmes, R.M. and Holmes, S.T. (1996). *Profiling Violent Crimes: An Investigative Tool*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.

Hulst, van der, R.C. & Neve R.J.M. (2008). *High-tech crime, soorten criminaliteit en hun daders. Een literatuurinventarisatie*. Den Haag: WODC / Boom Juridische Uitgevers. Nr. 264.

Jaffe, M.E. & Sharma, K.K. (2001). Cybersex With Minors. Forensic Implications. *Journal of Forensic Sciences*, 46, 1397-1402.

Kierkegaard, S. (2008). Cybering, online grooming and ageplay. *Computer Law & Security Report*. 24, 41-55.

Kingston, D.A., Fedoroff, P., Firestone, P. Curry, S. & Bradford, J.M. (2008). Pornography use and sexual aggression: the impact of frequency and type of pornography use on recidivism among sexual offenders. *Aggression and Violent Behavior*, 34, 341-351.

Knight, R.A. & Prentky, R.A. (1990). Classifying Sexual Offenders. The Development and Corroboration of Taxonomic Models. In: *Handbook of Sexual Assault* (W.L. Marshall, D.R. Laws & H.E. Barbaree (eds.) Plenum Publishing Corporation, 23-52.

Koeck, S., Beek, D. van & Doncker, D. de (2002). Classificatie van pedoseksuelen en verkrachters. *Tijdschrift voor Seksuologie*, 26, 37-45.

Korps Landelijke Politiediensten (2006). *Internet en ICT in politie-onderzoeken en strafzaken*. Zoetermeer: Dienst Nationale Recherche Informatie.

Kortering, H.J. (2002). De club van kinderpornoverzamelaar Dirk-Jan P. Nieuwe Revu, 36, 25-29.

Krone, T. (2004). *A typology of online child pornography offending. Trends and issues in crime and criminal justice*. No 279.

Kuijl, E. (2008). *Activities of online predators on Social Networking Sites*. (niet gepubliceerd).

Lanning, K.V. (2009). Cyber 'pedophiles'. A behavioral perspective. In: R. Hazelwood & A. Wolbert Burges. *Practical aspect of rape investigations. A multidisciplinary approach*. New York: CRC Press.

Langevin, R. & Curnoe, S. (2004). The use of pornography during the commission of sexual offenses. *Inter Journal Offender Therapy and Comparative Criminology*, 48, 527-586.

Malamuth, N.M., Heavey, C.L., Linz, D., Barnes, G. & Acker, M. (1995). Using the Confluence Model of Sexual Aggression to predict men's conflict with women: a ten year follow-up study. *Journal of Personality and Social Psychology*, 69 (2), 353-369.

Malamuth, N.M., Sockloskie, R.J., Koss, M.P. & Tanaka, J.S. (1991). Characteristics of Aggressors Against Women: Testing a Model Using a National Sample of College Students. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 59 (5), 670-681.

Marshall, W.L. (1988). The use of sexually explicit stimuli by rapist, child molesters and nonoffenders. *Journal of Sex Research*, 10, 127-131.

Marshall, W.L. (2000). Revisiting the use of pornography by sexual offenders. Implications for theory and practice. *Journal of Sexual Aggression*, 6, 67-77.

Marshall, W.L., & Barbaree, H.E. (1990). An integrated theory of the etiology of sexual offending. In: W.L. Marshall, & D.R. Laws, & H.E. Barbaree (eds.). *Handbook of sexual assault: issues, theories, and treatment of the offender*. New York: Plenum Press. 257-275.

Martino, S.C., Collins, R.L., Kanouse, D.E., Elliott, E. & Berry, S.H. (2005). Social Cognitive Processes Mediating the Relationship Between Exposure to Television's Sexual Content and Adolescents' Sexual Behavior. *Journal of Personality and Social Psychology*. 89 (6). 914-924.

McLaughlin, J. (1998) Technophilia: A modern day paraphilia. *Knight stick: Publication of the New Hampshire police association*, 51, 47-51.

McLaughlin, J.F. (2000). *Cyber child sex offender typology*. Internetpublicatie, 2000
Laatst geraadpleegd op 24 mei 2007: www.ci.keene.nh.us/police/Typology.html

Meijer, E.H. & Merckelbach, H.L.J.G. (2006). De leugendetector bij zedendelinquenten: niet doen! *Focus*, 2.

Meldpunt Kinderporno (2006). De polygraaf als onderzoeksinstrument. *Nieuwsbrief Meldpunt Kinderporno*, 1, 3.

Middleton, D., Elliott, I.A., Mandeville-Norden, R. & Beech, A. R. (2006). An investigation into the applicability of the Ward and Siegert Pathways Model of child sexual abuse with Internet offenders. *Psychology, Crime & Law*, 12, 589-603.

Mira media (2006). *Feiten en cijfers. De digitale snelweg als virtueel trefpunt. ICT-gebruik binnen de multiculturele samenleving.* www.miramedia.nl/media/files/.

Morahan-Martin, J. & Schumacher, P. (2000). Incidence and correlates of pathological internet use among college students. *Computers in Human Behavior*, 16, 13-29.

O'Brien, M.D. & Webster, S.D. (2007). The Construction and Preliminary Validation of the Internet Behaviours and Attitudes Questionnaire (IBAQ). *Sexual abuse: A Journal of Research and Treatment*, 19, 237-256.

O'Connell, R., Price, J. & Barrow, C. (2004). *Cyber Stalking, Abusive Cyber sex and Online Grooming: A Programme of Education for Teenagers.* University of central Lancashire. Cyberspace Research Unit.

O'Connell, R. (2003). *A Typology of cybersexexploitations and on-line grooming practices.* University of central Lancashire. Cyberspace Research Unit.

O'Donnell, I. & Milner, C. (2007). *Child pornography: crime, computers and society.* Willan: Cullompton.

Quayle, E. & Taylor, M. (2001). Child seduction and self-representation on the Internet. *CyberPsychology and Behavior*, 4, 597-608

Quayle, E., & Taylor, M. (2003). Model of problematic Internet use in people with a sexual interest in children. *CyberPsychology and Behavior*, 6, 93-106.

Quayle, E. Vaughan, M. & Taylor, M. (2006). Sex offenders, Internet child abuse images and emotional avoidance: The importance of values. *Aggression and Violent Behavior*, 11, 1-11.

Rettinger, J. (2000). *The relationship between child pornography and the commission of sexual offences against children: A review of the literature.* Department of Justice Canada.

Riegel, D.L. (2004). Effects on boy-attracted pedosexual males of viewing boy erotica. *Archives of Sexual Behavior*, 33, 321-323.

Robertiello, G. & Terry, K.J. (2007). Can we profile sex offenders? A review of sex offender typologies. *Aggression and Violent Behavior*, 12, 508-518.

Schell, B.H., Martin, M.V., Hung, P.C.K & Rueda, L. (2007). Cyber child pornography: A review paper of the social and legal issues and remedies - and a proposed technological solution. *Aggression and Violent Behavior*, 12, 45-63.

Schneider, J.P. (2003). The impact of compulsive cybersex behaviours on the family. *Sexual Relationships Therapy*, 18, 330-353.

Seto, M.C., Cantor, J.M. & Blanchard, R. (2006). Child pornography offenses are a valid diagnostic indicator of pedophilia. *Journal of Abnormal Psychology*, 115, 610-615.

Seto, M.C. & Eke, A.W. (2005). The criminal histories and later offending of child pornography offenders. *Sexual abuse: A Journal of Research and Treatment*, 17, 201-210.

Seto, M.C., Maric, A. & Barbaree, H.E. (2001). 'The role of Pornography in the Etiology of Sexual Aggression'. *Aggression and Violent Behaviour*, 6, 35-53.

Simons, D.A., Wurtele, S.K. & Durham, R.L. (2008). Developmental experiences of child sexual abusers and rapists. *Child Abuse & Neglect*, 32, 549-560

Stol, W.Th., Kaspersen, H.W.K., Kerstens, J., Leukfeldt, E.R., & Lodder, A.R. (2008). *Filteren van kinderporno op internet. Een verkenning van technieken en reguleringen in binnen- en buitenland*. Den Haag: Boom Juridische Uitgevers.

Sullivan, M. (2002). *Safety Monitor, How to protect your kids online*. Santa Monica: Bonus Books.

Sullivan, C. (2005). *Internet traders of child pornography: profiling research*. The department of internal affairs.

Svensson, J. & Wijk, A.Ph. van (2004). Gratis zullen wij alles delen. Over bestandsuitwisseling en gedragsregels op het internet. In: Svensson, J. & Zourdis, S. (red.). *Waarden en normen in de virtuele wereld. Twee verkennende studies met discussie*. IPT, Universiteit Twente, 15-81.

Taylor, M. & Quayle, E. (2003). *Child pornography: An internet crime*. New York: Brunner Routledge.

Taylor, M., Quayle, E. & Holland, G. (2001^a). Child Pornography, the internet and offending. *Canadian Journal of Policy Research*, 2 (2), 94-100.

Taylor, M., Holland, G. & Quayle, E. (2001^b). Typology of paedophilic picture collections. *The Police Journal*, 74, 97-107.

Terry, K.J. & Tallon, J. (2005). *Child sexual abuse. A review of the literature*. New York: The John Jay College Research Team (www.usccb.org).

U.S. House of Representatives. (2007). *Sexual Exploitations of children over the internet*.

Vermeulen, G., Ponsaers, P. & Verlinden, A. (2003). *Het profiel van de pedoseksueel. Een sociologische benadering*. Antwerpen: Maklu.

Ward, T. & Siegert, R.J. (2002). Toward a comprehensive theory of child sexual abuse: A theory knitting perspective. *Psychology, Crime & Law*, 8, 319-351.

Webb, L., Craissati, J. & Keen, S. (2007). Characteristics of Internet Child Pornography Offenders: A Comparison with Child Molesters. *Sexual abuse: A Journal of Research and Treatment*, 19, 449-465.

Werf, J. van der (2003). *Cybercrime, deel 2: Een verkennende analyse*. Zoetermeer: KLPD/DNRI, nr. 28.

Wijk, A.Ph. van & Blokland, A.A.J. (2008). Etniciteit en zedencriminaliteit; een exploratief onderzoek op basis van politiecijsers. *Mens & Maatschappij*, 2, 109-127.

Wijk, A.Ph. van, Mali, S.R.F., Bullens, R.A.R., Prins, L. & Klerks, P.P.H.M. (2006). *Zedencriminaliteit in Nederland. Delicten en delinquenten nader in beeld gebracht*. Zeist: Uitgeverij Kerckebosch.

Wolak, J. Finkelhor, D. & Mitchell, K.J. (2005). *Child-Pornography Possessors Arrested in Internet-Related Crimes: Findings From the National Juvenile Online Victimization Study*. National Center for missing and exploited children.

Wortley, R. & Smallbone, S. (2006). *Child Pornography on the Internet*. U.S. Department of Justice. Problem-Oriented Guides for Police Problem-Specific Guides Series. No 41.

Young, K.S. & Rogers, R.C. (1998). The relationship between depression and internet addiction. *Cyber-Psychology & Behavior*, 1, 25-28.

Zee, S. van der, & Groeneveld, C. (2007). Kinderpornografische beeldmateriaal. In: Wijk, van A.Ph., Bullens, R.A.R. & Eshof, van den, P. (eds). *Facetten van zedencriminaliteit*. 's-Gravenhage: Reed Business Information bv. 229-246.

Bijlage 1 Overzicht van de geïnterviewde respondenten

Dhr. J. Bisschop	Politie Noord-Oost-Gelderland
Dhr. O. den Breejen	Politie Amsterdam-Amstelland
Dhr. R. Delput	De Waag Amsterdam
Dhr. Ch. Groeneveld	KLPD, IPOL
Dhr. M. Hagemeijer	Europol
Mevr. N. Kappelle	KLPD, IPOL
Mevr. L. van Kimmenade	Pompestichting
Dhr. F. Kolkman	Politie Gelderland-Zuid
Dhr. R. Lolkema	Politie Hollands-Midden
Dhr. Th. Noten	ECPAT
Mevr. Y. van Mastrigt	Politie Hollands-Midden
Dhr. F. Pouwe	Politie Rotterdam-Rijnmond
Mevr. M. Snijder	Politie Rotterdam-Rijnmond
Mevr. L. Venselaar	Meldpunt Kinderporno
Dhr. J. Vervoorde	Politie Rotterdam-Rijnmond
Dhr. G. Vleerbos	Politie Twente
Mevr. C. Vons	Pompestichting
Dhr. F. Zanderink	Politie Twente
Mevr. R. Zant	Politie Amsterdam-Amstelland

Externe referent

Prof. dr. Bullens	Vrije Universiteit
-------------------	--------------------

Over de auteurs

Dr. mr. A.Ph. van Wijk is criminoloog en directeur van Bureau Beke. Hij is gepromoveerd op het onderwerp 'Juvenile sex offenders and non-sex offenders; a comparative study'. Hij heeft diverse hoofdstukken en (inter-)nationale artikelen geschreven over (zeden-) criminaliteit. Tevens is hij tevens (mede-)redacteur van verschillende boeken, onder andere: Politie en Jeugd, inleiding voor de praktijk (Elsevier, 2005, 2007), Zedencriminaliteit in Nederland (Kerckebosch, 2006); Facetten van zedencriminaliteit (Elsevier, 2007) en Inleiding criminaliteit en opsporing (BJU, 2008).

Drs. A. Nieuwenhuis is criminoloog en als junior onderzoeker werkzaam bij Bureau Beke. Zij is onder andere betrokken bij onderzoek naar kinderen die getuige zijn van huiselijk geweld, straatroof, dodelijk huiselijk geweld en naar de prostitutiesector in Amsterdam.

Drs. A. Smeltink is psycholoog en werkt als psychotherapeut bij de Waag. Daarnaast heeft zij een privépraktijk voor supervisie, leertherapie en psychotherapie.

Verschenen in de Bekereeks

2008

Ambtscriminaliteit aangegeven?

Een onderzoek naar het opvolgen van en kennis over de wettelijke verplichting tot aangifte van artikel 162 Sv misdrijven

Verborgene problemen

Een onderzoek naar (de aanpak van) criminaliteit onder Antillianen in Nederland

Bont en Blauw

Een onderzoek naar de strafrechtelijke behandeling van geweldszaken tegen politieambtenaren en de bejegening van slachtoffers daarvan door de politie en het openbaar ministerie

Uitstel van behandeling?

Een verkennend onderzoek naar TBS-gestelden met en zonder een combinatievonnis en de mogelijke effecten van detentie

2009

Huwelijksdwang. Een verbintenis voor het leven?

Een verkenning van de aard en aanpak van gedwongen huwelijken in Nederland

Inpakken niet nodig

Een profiel van straatrovers en straatrovers in Almere

Back on Track?

Een evaluatieonderzoek naar de onthemende projecten van de Bijzondere Jeugdbijstand in Vlaanderen

CoVa volgens plan?

Een vooronderzoek naar de mogelijkheden en reikwijdte van een effectonderzoek van de cognitieve vaardigheidstraining

Zie voor meer informatie over de uitgaven in deze reeks: www.beke.nl

In dit verkennende onderzoek wordt getracht enig licht te werpen op het fenomeen downloaden van kinderporno en met name op de persoon van downloaders.

Wat is in de literatuur en bij opsporings- en hulpverleningsinstanties bekend over de achtergronden - geslacht, leeftijd, etniciteit - en motieven van downloaders? Gaat het uitsluitend om het downloaden en verzamelen van afbeeldingen of speelt een seksuele voorkeur voor kinderen ook mee? Hoe functioneert de markt van vraag en aanbod wat betreft kinderporno op het internet en welke rol spelen downloaders: zijn zij enkel afnemers of ook producenten van kinderporno? Ook de manieren waarop downloaders opereren en proberen uit handen te blijven van de politie passeren de revue.

Verder wordt beschreven wat bekend is over de omvang van het kinderpornografisch beeldmateriaal dat op het internet te vinden is. Wat is de leeftijd van de afgebeelde kinderen en om welke seksuele poses gaat het? Uit het onderzoek blijkt dat er verschillende profielen van downloaders zijn te onderscheiden. Die profielen behoeven door middel van vervolgonderzoek nog nadere inkleuring en toetsing. Voor de opsporing is het van groot belang om meer zicht te krijgen op de besloten netwerken op internet waar vaak grove vormen van kinderporno worden verhandeld en uitgewisseld.